

Наша Ніва

П Е Р Ш А Я   Б Е Л А Р У С К А Я   Г А З Э Т А   ISSN 1819-1614

Заснаваная ў лістападзе 1906. Адноўленая ў траўні 1991. Выдавец: Прыватнае прадпрыемства «Суродзічы». Выходзіць штотыднёва, у чацвярткі

9 771819 161008

Урад узьнімае цэны

Зъ верасьня падаражэюць хлеб, малако, гарэлка, праезд у транспарце і пераглядаюцца закупныя цэны. Старонка 3.

Слаба бегаем, але
добра кідаем

Іван Ціхан стаў чэмпіёнам
свету. Старонка 20.

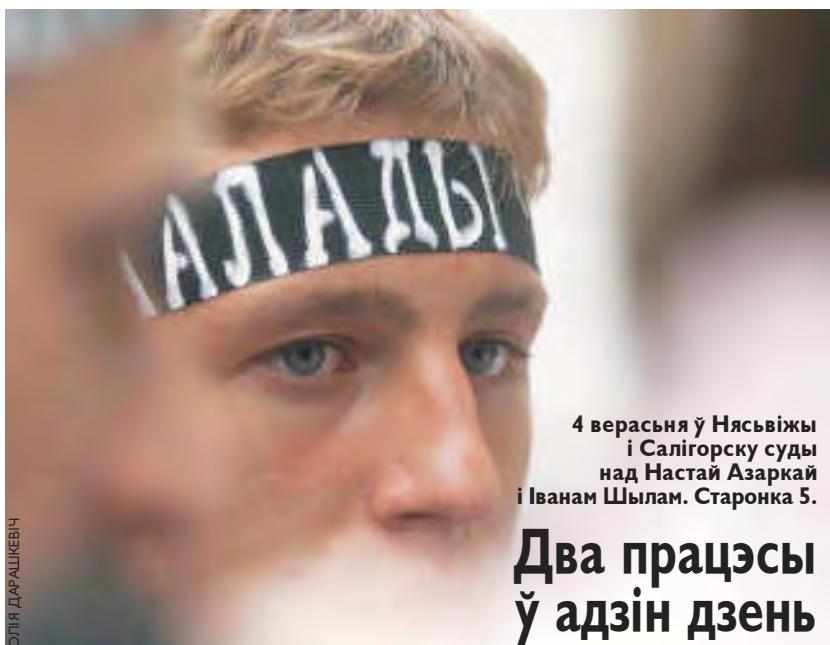
У НУМАРЫ

«Да канца году мы
пачнем вяшчанье
на спадарожніках
«Астра» і «Сірыю»

На пытаныні чытачоў адказвае
дырэктарка тэлеканалу
«Белсат» Агнешка
Рамашэўская. Старонка 8.

Тэатар несвабоды

АМОН затрымаў актораў
і глядачу Свабоднага тэатру.
Старонка 4.

4 верасьня ў Нясвіжы
і Салігорску суды
над Настай Азаркай
і Іванам Шылам. Старонка 5.

Два працы ў адзін дзень

**ХАЛАДЗІЛЬНАЕ
АБСТАЛЯВАНЬНЕ**
апараты, кампресоры,
запчасткі, расходныя матэрыялы
і інструмент для рамонту

**АХАЛАДЖАЛЬNIКI
МАЛАКА**
для ахаладжэння малака перед
пастоўкай на малаказаводы

ЗАПЧАСТКI
да дзіркавага абсталявання
і шмат эшата

**ХАЛАДЗІЛЬНАЕ
АБСТАЛЯВАНЬНЕ**
хладони-22, R134A, R404 і інш.
заміннікі хладона-12:
С10М1, М1Л1, R406A і інш.
Куплем хладоны

ТАА «Экахолад»

(017) 237-50-95, 237-26-81
237-50-49, 262-73-00, 216-02-01

Эканамічная праграма расейскай экспансіі

Прэса скапілася за скандальную заяву пасла Сурыкава пра магчымасць выкарыстаныя тэрыторыі Беларусі ў якосьці пляцоўкі для расейскай атамнай зброі. Між тым ягонае інтэрвю агенцтву «Інтэрфакс-Захад» цікае перадусім эканамічнымі вымогамі, якія ён сформуляваў. Пасол патрабуе ад беларускіх уладаў паважаць інтэрэсы расейскага капитала. Аналіз інтэрвю.

Выбар СМІ не выпадковы. Агенцтва «Інтэрфакс-Захад» звязанае з расейскім «Інтэрфаксам» і блізкае да лукашэнкаўцаў. Якраз яно друкуе паведамленыні беларускага КДБ раней за фармальна «дзяржаўныя» СМІ.

Аляксандар Сурыкав пачаў з адмазкі за нівыдачу крэдыту: «Бюджэт Рэсеі не крэдытуе камэрцыйных структур. Ресеі ніколі не магла абяцаць такі крэдыт камэрцыйнай арганізацыі, якой ёсьць «Белтрансгаз». Для такой арганізацыі ёсьць крэдытныя гісторыі, якія

адпаведна адкрываюць банкі — расейскія, беларускія [«Белгазпромбанк» — расейскі фарпост у беларускай банкаўскай сферы. — **HN**]. А нашто ж нам крэдытаваць камэрсантаў бюджетнымі грашымі. ... Беларускі бок заявіў, што ёй трэба паўтара мільярда. Але [дзе] падставы для здабыцьця гэтага крэдыту. Дэфіцыту бюджету няма, ёсьць прафіцыт».

Працяг на старонцы 7.

Аршанская бітва— 2007

Старонка 29.

Шаноўныя людзі!

«Наша Ніва» шукае распаўсюднікаў для продажу газэты на вуліцах і ў электрычках. Справа выгадная і надта патрэбная.

Продаж ажыцьцяўляеца на аснове дамоваў.

Звяртацца праз тэл.:
(017) 284-73-29,
(029) 260-78-32,
(029) 618-54-84.

АД РЭДАКЦЫІ

Нумар газэты адкрываецца матэрыял пра павышэнне цэнаў. Гэта падзея мае палітычнае значэнне. Арганізаванае павышэнне ці, як гаварылася калісьці, выроўніванне цэнавым прымушае наноў задумацца над станам беларускай гаспадаркі, асабліва з улікам далейшага росту выдаткаў на газ, якое адбудзеца з 1 студзеня 2008 году. Пасол Сурыкав заявіў, што цана можа скласці ад 125 да 150 доляраў за тысячу кубамэтраў (**старонка 2, 7**).

Кінэматаграфічным сюжэтам мінулага тыдня стаў арышт актораў і глядачоў «Свабоднага тэатру» сіламі палка міліцыі спэцыяльнага прызначэння. **Старонка 4.** (Кіраўніцтва нацыянальных акадэмічных тэатраў маўчиць.)

Гістарычную значнасць мае справа «Маладога фронту». Яна папоўнілася новымі фігурантамі. Суд над «МФ», чарговы акт якога адбудзеца ў Салігорску 4 верасня, ураўнаважваецца з найгучнейшымі працэсамі ў беларускай гісторыі. Гэтым разам на лаве падсудных — школьнік Іван Шыла. **Старонка 5.**

Ня менш сутнаснай нам падаецца тэма, узынятая Віталём Тарасам. Ён мяркуе, што суіснаванне двух правапісаў беларускай мовы становіца тормазам для развицьця культуры. Абставіны складаюцца так, піша В. Тарас, што патрэбнае адзінства, нават коштам любых кампрамісаў. У сітуацыі, якую маем, суіснаванне розных правапісаў з вымушанай непазыбжнасцю ператвараецца ў супрацьпастаўленыне, дзеліць і без таго падзеленую нацыю. **Старонка 6.** Калі разыўваецца думку аглядальніка «HN», далейшае захаваныне фармальнай чысціні правапісных традыцый сёньня магчымае толькі коштам далейшага звужэння камунікацыйных магчымасцяў незалежнай беларускай культуры. Гэта ставіць прыхильнікаў тae чысціні ў пазыцыю эвангельскіх кіжнікаў-фарысэяў.

У той жа час факт застаецца фактам, што найперш і перадусім дзяржаўны гвалт і палітызацыя моўных пытанняў перашкодзілі ў 90-я і перашкаджалі сёньня выпрацоўцы адзінага правапісу. Што ўрадаваму боку, называючы рэчы сваім імёнамі, пляваць на лёс усяго беларускага, што марна чакаць ад яго кампрамісаў дзеля беларускай культуры.

Меркаваныне В. Тараса, безумоўна, выкліча дыскусію. Далучайцеся да аблеркавання.

Купала Ў КОЖНЫ ДОМ

Выйшаў першы плакат з сэрыі «Нацыянальныя героі Беларусі». Каб набыць, пытайцца праз тэл. (029) 505-39-11 або праз e-mail: plakat@biz.by

Янка Купала (1852-1912)

Зь верасьня даражэюць хлеб, малако, гарэлка, транспарт

Міністэрства эканомікі хоча кампэнсаваць дыспрапорцыю закупачных цэнаў на матэрыяльна-тэхнічныя рэсурсы і сельгаспрадукцыю.

Ад студзеня да ліпеня рост валавога ўнутранага прадукту склаў 108,8%. Гравіты прыбыглік насељніцтва ў намінальным налічэнні вырас на 18% (сярэдні заробак дасягнуў \$330), у рэальнім — 10,1%. Інфляцыя складае ўсяго 4,1%.

Карацей, не жывем, а квітнеем. Каб беларусам не раздурэць ад такой раскошы, урад вырашыў прыканцы жніўня, пакуль далёка да восеніскіх маршаў пратэсту, узьняць цэны на прадукты першай неабходнасці.

Пра гэта аб'явіў на прэс-канферэнцыі ў аўторак намеснік міністра эканоміка Ўладзімер Адашкевіч.

Малако і малакапрадукты падаражэюць на 4% у два этапы: на 2% у жніўні і на

PHOTO BY MEDIANET

гэтулькі ж цягам верасьня. Гэта выклікана ростам закупачных цэнаў на малако на 5%.

Хлеб і хлебапрадукты таксама будуть даражэць пазатынна, агульны памер росту складзе 2,5—3%. Па словах намесніка міністра, тут усё залежыць ад таго, па якой

цане давядзеца закупляць пшаніцу. На гэтыя мэты давядзеца выдатковаць каля \$20 млн — краіна мае закупіць на булкі й макароны да 200 тыс. т. пшаніцы, закупачныя цэны на якую сέньню складаюць каля \$200 за тону.

Ад 28 верасьня падаражэла гарэлка. Рост цаны на гэты прадукт склаў 3%. Сп. Адашкевіч адзначыў, што гэта галіна харчовай прамысловасці характарызуецца высокай рэнтабельнасцю вытворчасці, што сягае 32%.

Уладзімер Адашкевіч адзначыў, што без дзяржаўнай падтрымкі сельгаспрадпрыемствам не абысьціся: дыспрапорцыя росту закупачных коштаў на матэрыяльна-тэхнічныя рэсурсы і сельгаспрадукцыю робіць вытворчасць апошній нерэнтабельнай.

Гаворачы пра падаражэньне праезду ў гра-

Ад 30 жніўня ў Менску падаражэюць квіткі

на ўсе віды грамадзкага транспорту, пра гэта «Нашай Ніве» паведамілі ў філіяле «Агенцтва па распаўсюдзе білетнай прадукцыі» КУП «Мінсктранс». Цяпер поўны квіток будзе каштаваць 600 рублёў, а льготны 300, замест сёнянняшніх 500 і 250 рублёў. У «Мінсктрансе» сказали, што кошты на квіткі не павялічваліся больш за год і цяпер прыйшоў час, каб гэта зрабіць.

Старыя квіткі будуть дзейнічаць цягам дзесяці дзён. Празнія квіткі на наступны месяц і першую дэкаду верасьня пакуль можна набыць па старых коштах. Яшчэ невядома, колькі будуть каштаваць новыя празніны на месяц.

Паводле разылікаў Мінфіну пасажыры павінны кампэнсаваць да 75% ад сабекошту паслугаў транспорту ў абласных гарадах, да 60% — у Менску. Фактычна гэтыя лічбы складаюць 68% і 36% адпаведна.

ЗП

мадзкім гарадzkім транспарце (з 30 жніўня на 20%), намеснік міністра нагадаў, што апошнія падаражэньне гэтых паслугаў праводзілася ў ліпені мінулага года.

«Мы не плянуем падвышаць кошт праезду больш, чым раз на год» — падкрэсліў ён. Было адзначана, што празнія месячныя і дэкадныя квіткі будуть даражэць адносна талёнаў удвая менш. Робіцца гэта з мэтай папулярызацыі выкарыстання празных дакумэнтаў.

Каб кампэнсаваць інфляцыю, з 1 верасьня падрастуць пэнсіі, а з 1 кастрычніка павысіцца тарыфная стаўка 1-га разраду, памер якой на сёняння складае 65 000 бел. руб. Памеры росту пакуль не разголашваюцца. Відаць, хочуць, каб гэта стала прыемным сюрпризам купцам малака, хлеба і бэнзыну.

Сямён Печанко

Тэатар несвабоды

22 жніўня ў катэджы ў раёне Зялёнаага Лугу ў Менску мусіў адбыцца прэм'ерны паказ спектаклю «Свабоднага тэатру». Але ў дом уварваўся амон. Сярод шасьцідзесяці затрыманых апынулася група французаў і троे дзетак.

Мікалай Халезін і яго каманда меліся паказаць п'есу ангельскага драматурга Эдварда Бонда «Адзінаццаць ка-штуляў» прысьвечаную праблеме гвалту ў школьнім асяродзьдзі. Як казалі акторы «Свабоднага тэатру», «прыжаданыі можна і тут убачыць пацітыку».

Меркаваныне пацвердзіла: перад пачаткам імпрэзы ў катэдж уварваліся амонаўцы. Адзін з іх, на прозывішча Басальга, загадаў «усё спыніць».

Прысутным было забаронена карыстасца сродкамі мабільнай сувязі і загадана не разыходзіцца, чакаць міліцыйскіх аўтобусаў. Аўтобус пад'е-

хаў усяго адзін. Туды ўціснулі ўсіх затрыманых... Дарогай людзі скардзіліся на духату і цеснату. Затрымалі нават трахі малых дзетак, гадкоў па пяць. Яны сядзелі ў бацькоў на каленях у tym самым аўтобусе.

Пяцьдзясят глядачоў, акторы, а таксама журналісты і замежныя госьці (французскі рэжысэр Крыстыян Бэнэдэці, кіраўніцтва французскага тэатру «Артфатвіль») былі дастаўлены ў пастарунак Савецкага раёну. Затрыманых адвялі ў падвал. «Дастаткова ўтульны, — жартавалі яны, — нават з фатэлямі». Але забаранілі размаўляць міжсобку. Пачалося перапісванье паштартных

звестак. Праз гадзіну адпусцілі замежнікаў. Яшчэ праз паўгадзіны — дзяцей і іх бацькоў. Астатнім забаранілі нават выходзіць у прыбіральню.

Так і чакалі людзі да паўночы. Перш, чым адпусціць, з кожнага бралі паказаны. Людзі пісалі, што прысутнічалі на вяселле «Дзяніса і Марыны», калі наляцела міліцыя.

Назаўтра УУС Менгарвы-канкаму абервергla інфармацію пра разгон спектаклю. Агенцтва «Інтэрфакс» паведаміла, што «менская міліцыя аказалася ў прыватным dome ў раёне плошчы Бангалор, у сувязі з паступшым тэлефана-ваннем пра выбух».

А назаўтра, 23 жніўня, «Свабодны тэатар» прызна-чы новую прэзентацыю. Гэтым разам за Менскам, у вёсцы Кучкуны Валожынскага раёну. Ужо на ўезьдзе ў вёску

машины з акторамі і гледачамі спыніла мясцоваяе ДАІ. «Куды вы ездце, там усё замініравана», — казалі яны, спрабуючы завярнуць «Свабодны тэатар» назад. Гучала вельмі непераканаўча.

Ледзь пасыпела пачацца прэзентацыя, як у прыватны катэдж завіталі нарад міліцыі і кадэбісты ў цывільнім. Ізноў пачалося перапісванье паштартных звестак прысутніх. Аднак абышлося без затрыманняў — сярод глядачоў гэтым разам быў Аляксандар Мілікевіч, швэдзкі дыплімат Стэфан Эрыксан. Сілы правапарадку абмежаваліся тым, што вакол дварышча, дзе ішла прэм'ера, пусыцілі двух міліцыйскіх апаратараў з камэрой. Яны фільмавалі ўсё, што адбывалася, старанна ўнікаючы журналістам.

А кіраўнік «Свабоднага тэатру» Мікалай Халезін змог, нарэшце, прывітаць усіх прысутніх на «другім дні вясельля» і абвесыцца пра пачатак спектаклю.

СМ, Юлія Дарашкевіч

АНДРЭЙ ЛЯНКЕВІЧ

ЮЛІЯ ДАРАШКЕВІЧ

Два працэсы ў адзін дзень

4 верасьня ў наступны аўторак у раённых судах Нясвіжу і Салігорску пачнуща працэсы па справе незарэгістраванага «Маладога фронту». На лаве падсудных апынуцца Наста Азарка і Іван Шыла.

Сямёх маладафронтадаў ужо судзіл па артыкуле 193 КК «дзейнасць ад імя незарэгістраванай арганізацыі». Азарка з Шылам стануць восьмай і дзесятым. На чарзе яшчэ Яраслаў Грышчэні з Баранавіч, дата суду якога пакуль не названая.

Працэсы прызначаныя на адзін дзень з разылікам на тое, каб на суды прыехала як мага меней людзей, мяркуюць маладафронтады. Толькі 4 верасьня зь берасцейскай турмы выйдзе Павал Севярынец, які мог бы арганізаваць належную падтрымку пад съценамі судоў Нясвіжу і Салігорску. І, нарешце, 6 верасьня «Малады фронт» сяявікую дзесяцігодзідзе. Присуды маладзёнем, такім чынам, могуць стаць своеасаблівым «віншаваньнем», лічаць яны.

Наста Азарка: Адна на цэлы горад

Імя 25-гадовай Насты

АЗаркі перыядычна фігуруе ў сьпісах затрыманых і ўдзельнікаў апазыцыйных акцыяў досыць даўно. Яна сядзела на сутках у 2004-м, неаднаразова атрымлівала штрафы, яе затрымлівалі і трymalі ў пастарунках. Аднак жаданне займацца грамадzkай дзейнасцю не зынкае.

Пасля прэзыдэнцкіх выбараў-2006 на Насту ўжо заводзілі крымінальную справу па tym самым артыкуле, але ўрэшце спынілі. Сёлета вырашылі завесыці зноў. У пастарунках Азарка падпісвала расыпскі, што адмаўляеца ад любой палітычнай дзейнасці, пасля міліцыяны лавілі яе зноў, калі яна вывешвала недзе сцяг, ці распаўсюджвала налепкі.

Настаўніца пачатковых клясаў паводле адукцыі, Наста вымушаная працаўваць рабочай на ільнозаводзе. І нават гэтую працу дзяўчына знайшла толькі з

дапамогай прыязных міліцыянтаў.

На працу ад кадэбістаў прыйшла папера, каб кантралявалі ўсе мае заявы па днях, калі я пішу заявы на адгулы. Я вельмі ўдзячная майм калегам за тое, што яны ні аб чым не пытаюцца. Маўклівая падтрымка.

Наста адчувае цяпер моцную патрэбу ў маральнаі падтрымцы.

Іван Шыла: Юнак з жалезнымі нэрвамі

Імёны братоў Івана і Ільлі Шылы загучалі пасля падзеяў на Плошчы. Там яны былі разам з бацькам Уладзімерам. Таму пытаныне бацькоўскай падтрымкі ў іх сям'і нават не стаіць.

За кароткі тэрмін Іван Шыла (**на фота**) змог згуртаваць вакол сябе некалькі дзясяткаў хлопцаў і дзяўчат, якія складаюць касцяцкі салігорскай апазыцыі. Летасць у траўні Іван быў адным з пачынальнікаў гала-

доўкі пратэсту супраць уціску моладзі ў навучальных установах.

«Хлопец з каменным тварам і жалезнімі нэрвамі. Ён мала кажа, але шмат робіць. Яго вытрымцы і мэтасткіраванасці мог бы пазіздросці любы сталы палітык», — характарызуе Івана Шылу П. Севярынец.

Шылу ўжо ня раз затрымлівалі, але пакуль не судзіл, бо непаўнолетні, школьнік. Звычайна хлоцца, патрымаўшы пару гадзінай у пастарунку, адпускаюць. Некалькі разоў на кватэры Шылы КДБ ладзіў ператрусы з канфіскацыямі. Летасць старшыня салігорскага гарвыканкаму публічна абяцаў пасадзіць Івана ў клетку, калі ён не супакоіцца.

Шыла ня робіць ніякіх прагнозаў наконт суду. Кажа, што ўсё пакажа час.

І Наста, і Іван просьціць усіх неабыякавых падтрымак іх 4 верасьня.

Зыміцер Панкавец

Ці прычакаем белага дыму?

Пара прыйсьці да адзінага правапісу. Піша Віталь Тарас.

Некалькі месяцаў таму, задоўга да таго, як быў апублікаваны праект новых правілаў беларускай артаграфіі, у незалежных СМІ было шмат гнеўных водгукав. Адусюль тады сыпаліся перуны й маланкі.

І вось нядаўна Міністэрства адукацыі РБ зъмісціла праект зъменаў на сваім афіцыйным сайце. І далей – цішыня. Калі не лічыць, вядома, водгукав на сайце «Нашай Ніве». Але ж і тут заўвагі тычыліся, у асноўным, таго, што міністэрскі рэсурс аздоблены пад рэйску, ды яшчэ малапісменна. (Побач з назайвай праекту было напісаны: «можна скачаць сдесь».) А дыскусія неяк не завязваецца.

Выглядае, што літара «ў» засталася на сваім месцы, як і апостраф. Што да астатніх зъменаў, дык уводзіць іх мяркуеца цігам некалькіх гадоў. Да таго часу, пакуль яны будуць узаконенныя, можна не баяцца санкцыяў дзяржавы за іх парушэнне.

І ўсё ж, я лічу, меў рацыю мовазнаўца Пётра Садоўскі, калі казаў у нядаўнім інтэрв’ю радыё «Свабода», што галоўная небясьпека — у самым існаванні двух узаконеных варыянтаў мовы. Працэс яе разбурэння, выгнання амаль з усіх сфераў дзеянасці, які без таго зайшоў вельмі далёка, можа яшчэ больш паскорыцца, адштурхнуць ад роднай мовы тысячы звычайных людзей, асабліва маладых. Іх новыя правілы могуць дэзарыентаваць канчаткову.

Але ня толькі ў гэтым бачу проблему.

На маю думку, вядомыя і аўтарытэтныя знаўцы прафмету — такія, як паважаныя Вінцук Вячорка, Сяргей Шупа і многія іншыя нясуць, прынамсі, ня меншую адказнасць за сучасны стан мовы, чымся «афіцыйныя» мовазнаўцы. Я не філёляг. Мне асабіста клясычны правапіс падаецца куды больш стройным і лягічным, арганічным для беларускай мовы, чым

«наркамаўка». Але маё суб’ектыўнае стаўленьне нікому не цікае. Мяне, як і тысячы іншых карыстальнікаў («юзэрэй») цікавіць, каб можна было, не задумаўчыся, заўсёды карыстацца адным і тым варыянтам. А мяне ўвесел час, можна сказаць, напружваюць — навязваюць то адно, то другое. Ды няхай было б і некалькі дзясяткаў варыянтаў: у нармальнай сітуацыі ў нармальнай дзяржаве тэарэтычныя спрэчкі, барацьба навуковых канцепцый была б дарэчы. І нават, у канчатковым выніку, яны, мабыць,

«ў» у клясычным правапісе — гэта яшчэ й свайго роду съязг, знак нязгоды з афіцыйшчынай, разбурэннем беларускай культуры і мовы. Але ці варты гэты съязг таго, каб разъядноўвацца?

пайшлі б толькі на карысць мове. Але бяда ў тым, што ў выніку сёньняшняй сітуацыі — узровень непісменнасці, асабліва сярод моладзі, жахлівы. Як казаў незабыўны старшыня колішняга Вярхоўнага савету Беларусі Мікалай Дземянцей, «хто как хаціт, так і гаварыт». А цяпер і пішуць, дадам я. Асабліва ў інтэрнэце.

Адзін мой знаёмы вэб-рэдактар упартаваў дзяржаві, што па-беларуску трэба пісаць «тэлефаніц» (замест «тэлефанаваць») або проста «званіц»).

Неяк Сяргей Вітушка напісаў у газэце «Свабода»: слова «зайзець» (ад «зайзятар»), можа, і адпавядае акаадэмічнай навуцы, але гэта кабінетная прафада. І падобны гэтаму «правільніц» слова — мёртванароджаныя, яны ў народзе наўрад ці прыжывуцца.

І што ўвогуле народу сёньня трэба лічыць пісьменным або непісменным? Можна лічыць

наркамаўку бяздушнай, навязанай, можна кіпіць зь яе, але пераважная большасць людзей да яе прыгнічала.

Між іншага, справа не ў артаграфіі ці артаэпі. У ангельскай мове, як вядома, усяго дваццаць чатыры літары, і іх не заўсёды хапае, каб адлюстроўваць фанэтыку. І нікто з-за гэтага асабліва не перажывае.

Я разумею, што «ў» у клясычным правапісе — гэта яшчэ й свайго роду съязг, знак нязгоды з афіцыйшчынай, разбурэннем беларускай культуры і мовы. Але ці варты гэты съязг таго, каб разъядноўвацца? Гэтак некалі ў сярэднявеччы руская праваслаўная царква раскалася паводле фармальнай прыкметы: адны хрысьціліся трыма пальцамі, а «раскольнікі» — двума. І тыя і другія пры гэтым былі абсалютна, съята перакананыя, што праўда на іх баку. І гатовыя былі нават пайсьці на съмерць за свае перакананні. Перакананыні заўсёды вартыя павагі. Але важна, каб яны не ператвараліся ў карпаратыўнасць.

Як па мне, дык трэба было б усіх беларускіх філёлягах, як съятароў-кардыналаў пры абранині Папы, замкніць у адным памяшканьні ды не выпускаць, пакуль белы дым з коміну ня пойдзе. Маю на ўвазе менавіта ўсіх філёлягах — акаадэмічных ці неакадэмічных, дык ня толькі навукоўцаў. Усе, каму неабыякавы лёс беларускай мовы, незалежна ад палітычных поглядаў, маглі б заключыць нешта накшталт грамадзкай дамовы, альбо прыняць свайго роду «нулявыя варыянты».

Баюся толькі, што ўсё зноў зьявіцца да ўзаемных аўтнавачанняў і плачу над страчанаю моваю».

А што Вы думаеце пра гэта?

Пішэце нам.

Наш адрес: а/c 537, 220050 Менск.

e-mail: nn@nn.by.

Факс: (017) 284-73-29

Эканамічная праграма расейскай экспансіі

Адразу пасьля гэтага гутарка перайшла пра цану на газ: «[у 2007 годзе] можа быць у разъбежцы ад 125 да 150 доляраў за 1000 куб. мэтраў». Цэны боскія. За «Белтрансгаз» дзякую.

Трэцяе пытаньне было пра адвязку беларускага рубля ад расейскага. «Я ня бачу тут палітыкі, — пасол зрабіў добрую міну пры дрэннай гульні. — Рэальна беларускі рубель і ня быў прывязаны да дзівюх валютаў. Я прыехаў сюды ў 2006 годзе, калі суадносіны расейскага рубля да беларускага былі 1:76, а цяпер 1:84. Гэта што, 4% калідор, як меркавалася? Не — за 10%».

Наступным было пытаньне на мільярд. Пры якіх умовах расейскія давальцы вернуцца на беларускія НПЗ?

А ня трэба было грашыць, разводзіць рукамі пасол: «Беларусь пажынае плён нявыкананага пагаднення 1995 году пра вяртаньне 85% мытага на съветлыя прадукты з нафты».

І што ж Беларусь мае зрабіць, каб загрузіць заводы? Трэба падзяліцца з расейскім бізнесам уласнасцю, радзіць пасол. «У Беларусі мае быць цікавасць у тым, каб нафтаперапрацоўчыя прадпрыемствы стратэгічна функцыянавалі з прагнозам на шмат гадоў наперад. ... Уласніку — беларускай дзяржаве — [трэба] ісці насустреч здабычу — нафтавіку».

А што будзе, калі Беларусь «ня пойдзе насустреч»?

«Замясціць 20 млн тонаў нафты пасьля 2009 году, калі канчаецца дзеянне пагаднення [аб паставках нафты], калі расейскія нафтавікі страцяць цікавасць да гэтага рынку, будзе край як складана».

Давядзеца тады, як цяпер літоўцам у Мажэйкі, завозіць нафту праз Клайпеду, з прычыны дзірак нафтаправодзе «Дружба».

Мала таго: тады і беларускія трактары напаткае той жа лёс, што цукар і мяса ў 2007-м: «Беларускія вытворцы [сельгастэхнікі] больш залежаць ад расейскага рынку, і нам бы не хацелася супрацьстаяць».

Прычым Расея не съпяшаецца. Можа і пачакаць. Галоўнае, каб захоўвалася прывязка беларускай эканомікі да расейскай: «Нас менш хвалюе, чым размовы скончачца, нам бы хацелася, каб гэтыя размовы былі шчырымі. Калі Беларусь бачыць патрэбу падтрымоўваць свайго вытворцу на гэтым этапе: два-тры гады, трэба сказаць пра гэта шчыра».

Падзяліца гандлёвымі знакамі беларускім кандытарам не дазволяць. Хочаце працаўца — рэцэпт цеста той самы, што і бэнзіну (гл. вышэй пра нафтаперапрацоўку): «Кандытары Расеі цяпер прыходзяць у Беларусь, выкупляюць пакеты ў прыватных асобаў і ставяць пытаньне пра частковы выкуп акцыяў у дзяржавы. Гаворка ідзе пра «Спартак» і некаторыя іншыя фабрыкі». Тады іх пусцяць на расейскі рынок.

Важным для Расеі з'ўляецца і адкрыццё беларускага рынку сельгаспрадуктаў. «Мы б хацелі, каб ... міністэрствы сельскай гаспадаркі Беларусі й Расеі сталі дамаўляцца пра адзінную систэму падтрымкі сельгасвытворцаў».

Стварэнне беларуска-расейскага касымічнага комплексу: «Наяўнасць уласнага касымічнага апарату — гэта элемэнт прэстыжу ... не выключаюцца і выведнія мэты».

АЭС у Беларусі: «Мы ня ставім палітычных умоваў, звязаных з пабудовай АЭС».

Пагадненне пра стварэнне Адзінай систэмы СПА Беларусі й Расеі меркавалася падпісаць у канцы мінулага году. «Усё было гатова да падпісання. ... Толькі ў падпісанта зь беларускага боку не было паўнамоцтваў. І гэтыя

паўнамоцтвы ніяк не зьяўляюцца. Мы разумеем, што сітуацыя так склалася, што беларускі бок думае. Пазыцыя расейскага боку не зъмянілася».

Карацей, мы пачакаем, мы ня гордыя.

Пакуль доля Расеі ў замежным гандлі Беларусі складае 48,3% (у экспарце 36,7%, імпарце — 58,1%), можна і пачакаць. Нікуды такая краіна не падзенецца. Калі ва Украіне на долю Расеі прыпадае 27% замежнага гандлю, а ў Латвіі — 8%, гэтыя краіны могуць пачувацца вальней.

Расейская дзяржава абараняе інтэрэсы расейскага капіталу. І яе паўнамоцны пасол яго пакорны слуга.

Сваё заданьне ў Беларусі на сёньня яны бачаць у захаванні прывязкі беларускіх прадпрыемстваў да расейскіх карпарацыяў. Пры гэтым, мяркуюць яны, з часам усё роўна будуть узывіцца нагоды здабыць іх ва ўласнасць. Лукашэнка аддаў «Белтрансгаз» і Мотавелазавод, аддасць і іншыя аб'екты, мяркую Расея.

Пакуль 70% беларускай эканомікі застаюцца ўлучаны ў расейскія вытворчыя ланцужкі, нічога ў сутнасці беларуска-расейскіх адносінаў ня зъменіцца, Москва ў тым пэўная.

У гэтым адрозненіне расейска-беларускіх адносінаў ад расейска-украінскіх ці расейска-малдаўскіх. Якую палітыку вяла беларуская адміністрацыя, такі вынік маем.

Інтэрв'ю пасла Суркава сканчае пару жнівенскіх адпачынкаў. Новы навучальны год пачынаецца.

Дактары ацэняць

Камэнтуючы заяву пасла Расеі ў Менску пра магчымае разъмшчэнне расейскай яздзernай зброі ў Беларусі старшыня міжнароднай камісіі савету рэспублікі нацыянальнага сходу Мікалай Чаргінец заявіў у інтэрв'ю радыё «Свабода»: «У нас жа кожны мае права выказваць сваю думку. ... Але адны выступы павінны ацэніваць палітыкі, а іншыя — можа, нават дактары. Таму я не разглядаю гэта як правакацыю. Кожны мае права гаварыць, у тым ліку пасол Расеі. Але ніякіх перамоваў на гэту тэму паміж Беларусью і Расеяй не вялося і не вядзеца».

«Да канца году мы пачнем вяшчанье на спадарожніках «Астра» і «Сірыюс»

Стэнаграма (скарочаная) онлайн-канфэрэнцыі з дырэктаркай тэлеканалу «Белсат» Агнешкай Рамашэўскай.

— Сп-ня Агнешка, дык калі запрацуе «Белсат»? Мы ўжо зачакаліся. Мікола Завялейскі

— Спадзяемся, што пад канец гэтага году.

— Штосьці я не зразумеў: палячка кіруе «Белсатам». Ці ня будзеце называць гледачу польскі погляд на сітуацыю ў сівеце? Kandatovic

— Па-першае, мовай каналу будзе беларуская мова. Па-другое, у нашай рэдакцыі працуе шмат беларусаў, і гэта іх пазыцыя, а не мая, будзе ўплываць на праграму станцыі.

— Дзякую Вам, што ўзяліся рабіць ТВ для беларусаў па-беларуску, і хай Бог Вам памагае. Пытанье самае галоўнае: на якім спадарожніку будзе яно весьціся? ёпс

— Да канца гэтага году мы пачнем вяшчанье на спадарожніках «Астра» і «Сірыос».

— Раскажыце крыху пра Вашых бацькоў, калі ласка. Ivan

— Шмат можна распавядзяць, ня ведаю, з чаго і пачаць. Ад паловы 70-х гадоў мае бацькі ўдзельнічалі ў польскім апазыцыйным руху. Абое яны фізыкі паводле адукцыі. Калі у 1981 г. у Польшчы ўвялі веннае становішча, яны арганізувалі першую падпольную радыё «Салідарнасць», за што пазней

трапілі ў турму. Бацька адседзеў 2 гады, маці — год. Па атрыманьні Польшчай незалежнасці ў 1989 г. майго бацьку выбралі сэнаторам. І на гэтую пасаду яго пераабіраюць па сёньняшні дзень, ужо шосты раз.

— Якім чынам будуць працаўца белсатаўскія журналісты ў Беларусі, калі да кожнага прыстаўяць КДБЭшніка? Калі ліцэнзія на працу, вядома, ня выдадуць, а апаратуру будуць пры нагодзе канфіскуваць? Нехтатам R.

— Менавіта таму я не адкажу на гэтае пытанье.

— На якім узроўні Вы самі ведаце беларускую мову? Дзе Вы яе вывучали? Aleń Jurkavieč

— Я ўсё разумею па-беларуску. Навучылася «са слыху». А каб навучыцца гаварыць, мне трэба было паехаць на два тыдні ў нейкую беларускую вёску, бо ў Менску гэта немагчыма.

— Ці маеце рэцэпт, як НЕ ператварыць Беларусь-ТВ у БТ-наадварот? LL

— Наша станцыя ня будзе рупарам прапаганды. Мы будзем супрацьлегласцю БТ у тым сэнсе, што будзем гаварыць пра тое, пра што на БТ не гавораць. Мы будзем даваць інфармацыю, якая не зьяўляеца на БТ, альбо зьяўляеца ў практычным ці ня поўным

Агнешка Рамашэўская-Гузы

нарадзілася ў 1962 у Варшаве. У 1987 г. скончыла факультэт гісторыі Варшавскага ўніверсітэту. Брала ўдзел у незалежным студэнцкім руху, была ў кіраўніцтве апазыцыйнага Незалежнага аб'яднання студэнтаў (НАС), удзельнічала ў стварэнні падпольнага руху «Свабода і Mіr». У 1987—1990 знаходзілася на доктарскай стылістыцы ў Ельскім ўніверсітэце (ЗША).

У 1990 кінула навуковую кар'еру і вярнулася ў Польшчу. Ад 1991 працевала ў «Życie Warszawy». Ад 1992 на тэлебачанні. Ад 1999 адмысловы карэспандэнт і рэдактар замежнай рэдакцыі. Працевала ў Косаве, Босніі, Македоніі, Румыніі, Аўгустаністане.

У 2004—2005 рыхтавала рэпартажы з Беларусі і Украіны. Ад ліпеня да лістапада 2005 пастаянна знаходзілася у Горадні і Менску.

У лістападзе 2005 прызначана на пасаду карэспандэнта ў Менску. Але ўжо ў сінегні беларускія ўлады анулявалі візу.

Аўтар канцепцыі стварэння пры Польскім тэлебачэнні асобнага тэлеканалу для Беларусі.

варыянце. Але ў адрозьненіне ад БТ, якое прапагандуе адну палітычную сілу, мы ня маєм такога на кірунку. Мы хочам прапагандаваць толькі дэмакратыю і свабоду выбару.

— А якія перадачы плянуюцца — забаўляльныя, інфармацыйныя, фільмы? Ці будзе рэлігійная перадача? цікаўныя

— У плянах: два разы ў тыдні — мастацкі фільм. Таксама плянуем паказваць сэрыялы (пакуль не могу называць якія, бо у гэты момант вядуцца перамовы пра іх пакупку). Спадзяемся паказаць некалькі цікаўных гумарыстычных праграмаў. Рэлігійных праграмаў пакуль няма.

— Ці можаце Вы назваць якія-небудзь імёны беларускіх журналістаў, аналітыкаў, якія пагадзіліся працаўваць на канале? Сяргей

— Не могу.

— Зъ дзяцінства глядзеў польскую тэлевізію. Заўсёды яна была лепшая за савецкую, а потым і за «беларускую». Таму спадзяюся, што «Белсат» возьме найлепшае з польскага TV, pan Brudas

— Калі гаварыць пра якасць, то спадзяюся, што на яе хопіць грошу (тэлебачаньне — гэта вельмі драгая рэч).

— Як можна ўладкаўца на працу? Ці будуть адкрытымі конкурсы? Хто патрабуеца найбольш? Алена

— Добры журналіст знайдзе шлях, каб да нас трапіць. А нам трэба толькі добрыя. Нам патрэбныя таксама рэдактары, рэжысёры-дакументалісты, спэцыялісты па мастацкіх фільмах.

— Скажыце калі ласка, ці будуть мульці і перадачы для дзетак? Дзякую! Valodzik

— Дзіцячыя праграмы, у большасці, вельмі дорага

каштуюць. Пакуль што мы не плянуем іх набываць. Гэта ня значыць, што ў будучыні мы ня вернемся да гэтага пытання.

— Частата ў канала будзе стабільны ці, як у некаторых іншых каналаў, будзе мяняцца? Антон

— Спадзяюся, што будзе стабільны.

— Спадарыня Агнешка, ці не ў Беларусі Вашы карані, мяркуючы па прозьвішчы? Ці будуть у «Белсаце» ўрока польскай мовы? Яны патрэбныя. Ня ведаю, ці ўганаравалі палякі якім знакам ці помнікам радыё «Вольная Эўропа», а вось у вольнай Беларусі «Белсат» пастараваемся ўганараваць, калі толькі ён выкане задуманае. Michal

— Думаю, ва Ўсходній Эўропе ўсе маюць супольныя карані. Мае бацькі і я нарадзіліся ў Варшаве. Толькі нядаўна я даведалася, што, магчыма, частка сям'і паходзіць з Гарадзеншчыны і Палесся. Урока польскай мовы ня будзе, затое будуть «заняткі па беларускай мове».

Пра помнік мы паразмаялем пазней.

— Пані Агнешка, калі «Белсат» ня будзе ў Беларусі акрэдытаваны, ён ня зможа ані здымамі падзея, ані браць інтэрвю ў афіцыйных асобаў. Якім чынам вы зьбіраецца рас-

ТВ «Белсат» «Беларусь TV»)

першы ў гісторыі беларускі незалежны спадарожнікавы тэлеканал. Пачатак яго вішчання заплянаваны на сінегань і мае адбывацца з тэрыторыі Польшчы.

Галоўная задача канала — забясьпечыць беларусаў незалежнай і аб'ектыўнай інфармацый. Асноўная мова вішчання —

беларуская. Будзе вяшчаць спачатку 15 гадзінай на суткі.

павядамі пра падзеі ў Беларусі? Алена Гапава

— Вы зможаце самі пераканацца, якім чынам мы гэта зробім.

— Якія культурніцкія праграмы будуть на «Белсаце»? Рыгор МФ

— У задумах шмат музычных праграмаў (напр. гіт-парад). Разглядаем праект цыклу перадачаў, які будзе распавядамі пра вядомых беларускіх артыстуў. Таксама наш вялікі праект — тэлетэатар. Першым спектаклем на нашай антэне будуть «Тутэйшыя» Янкі Купалы.

— Як на маю думку, у каналу велізарныя пэрспэктывы. Цяпер у беларускім эфіры занятыя нішы забаўляльных перадачаў у розных варыянтах, расейскай папсы і тэндэнцыяна-аглабельных паліткамэнтароў. Незанятыя нішы беларускай і сусветнай культуры, палітычнай і эканамічнай аналітыкі, бесстароннай падачы навінаў, беларускай і сусветнай музыкі, фільмаў на беларускай мове. Дарэчы, да прыходу на БТ Зімоўская га не было забароны на дубляж фільмаў з францускай мовы на беларускую.

Цяпер бясплатна прадстаўленыя французамі фільмы перакладаюцца спрэс на расейскую мову ў выніку вуснай забароны з боку кірауніцтва БТ. Яшчэ хацелася б, каб канал тэматычна ня быў ані чиста палітычным, ані пуста-забаўляльным. Minak

— Спадзяюся, што наш канал такі і будзе, хача, канечне ж, не адразу ўласца дасягнуць высокай якасці: стварэнні тэлебачання — гэта стварэнні «вялікіх фабрыкі». А фільмы перакладаюцца на беларускую мову.

— Почему языкам вешания избрали белорус-

скій, а не русскій? Всётаки по-рускі большинство говорит в Беларусі. ДФ

— Але нацыянальны мовай беларусаў з'яўляецца беларуская мова. Упэўнена, што Вы пагодзіцесь з тым, што ўсе беларусы яе разумеюць. Па-расейску можна глядзець расейскія каналы.

— Хто фінансуе «Белсат»? В.В.

— У дадзены момант праект фінансуеца польскім урадам, які у гэтым годзе прызначыў на яго 4 мільёны ёўра. Таксама ўжо ў гэтым годзе да фінансавання далучыцца (у невялікім адсотку) літоўскі ўрад. Маём вялікае спадзяваньне на фінансаванне з боку ЗША.

— Ці будзе «Белсат» трансляваць свае перадачы на ЗША? Мікола

— Пакуль не.

— Ці ня думаеце Вы, што становішча Вашага бацькі дапамагло Вам у жыцці і ў прыватнасці спрыялілася да прызначэння Вас на пасаду кірауніка «Белсату»? Eva

— Мой бацька — чалавек бескампромісны. Ягоная пасада вельмі часта пे-рашкаджала мне ў жыцці, хача мне, вядома ж, дапамагло выхаванье, ягоё ён мне даў. А пасада шэфа «Белсату» — гэта ня гонар, гэта вялікае заданьне.

— Ці будзе магчыма сацьці глядзець перадачы тэлеканалу ў Інтэрнэце. Дзякую. Сяргук

— Будзе такая магчымасць. Сайт «Белсату» павінен адкрыцца ў палове кастрычніка.

— 22 верасня ў Луцку пройдзе фэст беларускага року «Права быць свабодным». Ці можна будзе відэ-вэрсію пабачыць на канале «Белсат»? Пытаюся, бо сам, на жаль, не змагу трапіць на гэты фэст. witaut

— Мы плянуем гэта.

Цуд не адбыўся

У гарадзенскіх школах сё-
лета зноў ня будзе ніводнай
беларускамоўнай клясы. Зал-
ічэныне першакласынікаў
скончылася 20 жніўня, але
гарадзкія школы дачакаліся
ад бацькоў толькі адной зая-
вы на беларускамоўнае наву-
чанье.

Аднак актыўныя гарадзенскага Руху За свабоду, якія два месяцы ладзілі інфармацийную кампанію «Запішы дзіця ў беларускую клясу», ня лічаць гэта сваёй паразай. «Безумоўна, мы былі б вельмі ўсьцешаныя, калі бацькі панеслы заявы на беларускамоўнае навучаньне дзяцей. Але гэта быў бы пуд, пры той моўнай палітыцы, якую вядуть мясцовыя ўлады, — гаворыць Павал Мажэйка, сябра Рады Руху За свабоду. — Мы ставім на перспектыву. І важныя якраз гэты першы этап — актыўна інфармаваць бацькоў пра магчымасць адукцыі на роднай мове, візуалізацыя і фармаваньне іміджу беларускай мовы, як добрай інвесты-

ци і ў будучиню іх нашчадкаў».

Спуск на тармазах

Яшчэ ў траўні гарадзенская Рада Таварыства беларускай мовы дамовілася з гарадзкім аддзелам адукацыі пра стварэнне беларускага школьнага першынства ў гімназіях №№4, 6, 7, школах №№10, 26, 32.

Аднак ужо праз пару тыдняў ТБМ «забіла ўзваньі»: ні адміністрацыя школаў, ні чыноўнікі ад адукацый не праводзяць ніякай інфармацыйнай кампаніі. Незалежная гарадская газета «Ведамасць» вяла сталь маніторынг сітуацыі, і высьветліла: кіраунікі многіх школаў нават ня ведалі, што іх устаноўныя вызначаныя для стварэння беларускамоўных клясаў. «Не-не, гэта ня ў нас! — пераконвала журналістай намесніца дырэктара СШ №26, апошній у свой час беларускай школы ў горадзе. — У нас ужо гадоў пяць у беларускамоўных клясах зая-

ЗАПІШЫ ДЗІЦЯ Ў БЕЛАРУСКІ КЛАС!

БЕЛАРУСКАЯ МОВА - ГЭТА МОВА ЭЛІТЫ І БАГАТЫХ ЛЮДЗЕЙ!

- Самыя дорогія доклады на беларускую реччу вийшлі па беларуску:
Po Belarusi да на зорадзіца Zampier, Bialowol, Bosch, Adcock, Peper, Insteel, Nescafe, Gallia Blatta, Hugo Boss
- Старэйшыя газеты на Беларусі: Беларускачыны, АРМС, Крама, Несцядаўшыя
ствары па Беларусі;
- Беларускія асноўныя глынчаны ў Еўропе: Беларусь пасм
Атлантычнага па міжнароднай стварыцце.

БЕЛАРУСКАЯ МОВА - ГЭТА МОВА БУДУЧЫНІ!

- З новых чынніцтваў імперыі ў Беларускіх юніверсітэтах інстытуціях
прафесійнымі членамі стаўніцтваў беларускіх славутасцей: членамі будучыніх
Беларускіх інстытуцій імперыі і др.
- У савецкіх садках па 12 падзяляніх калектывамі (зялёнымі) магічных
цэнтраў познання паступова па всіх сукцесіях жыла;
- У гаворках БНР іх здогадаўшы на паслоніні ўсе беларускія мовы;
- Кампанія Microsoft або ёсць, што спачатку ўспыхнула на базе чисто
беларускай мовы;
- Кампанія Microsoft або ёсць, што спачатку ўспыхнула на базе чисто
беларускай мовы.

ДАЛУЧАЙСЯ!

Беларускія адукацыйныя цэнтраўкальцы

у гарадах Мінск, Гродна, Гомель, Брест, Віцебск, Магілёў

Рэспубліканскі цэнтр адукацыі тэхнічнай кадры Гродненскай адукацыйнай Рады Гродненскага Беларускага
Медыя-Коллеџа. Спрашчаны па тэлефонах +37520 65-07-58, 18231973-18-31.

На Віцебшчыне зьнікла апошняя беларускамоўная гарадзкая школа

У Глыбокім працуе беларускамоўная школа №3, але ў там па распаратрдзяньні Міністэрства адукацыі сёлета ствараюцца класы з навучаньнем па-расейску.

— Пытанье пра мову навучаньня час ад часу паўстае, — кажа дырэктарка, спн. Моўчун. — Але мы ўгаворваем бацькоў, тлумачым, што мы беларусы, што вучыцца на беларускай мове — не заганна. Але сёдзя пераканаць бацькоў не

ўдалося: яны пайшлі вышэй за школу, вышэй зарайаддзел адукацыі — у міністэрства. І адтоль атрымалі распарараджэнніе стварыць клясы з расейскай мовай навучанья. Но паводле закону аб адукацыі, бацькі маюць на тое права.

Зрэшты, інцыявалі гэтую акцыю ня толькі бацькі, а нават дзядулі будучых першакляснікаў: адзін — чыноўнік Гандлёвай палаты, другі — дэпутат у абласным савеце. Яны арганіза-

валі збор подпісаў у дзіцячым садку №5, каб была сфармаваная першая кляса з навучаннем па-расейску. Другая кляса арганізавалася пад іхным упльвам: у асноўным сюды трапілі дзеці глыбоцкіх прадпрымальнікаў і прадстаўнікоў камэрцыйных структур.

Лідэр глыбоцкай суполкі Таварыства беларускай мовы В.Гарановіч выкладаў пратэст супраць русіфікацыі беларускамоўнай школы ў дісце, які надрукава-

ла недзяржаўная газэта «Вольнае Глыбокае».

Тыя школы былі як адгаворка: людзі б самі аддавалі дзяцей вучыща падвойму, каб беларускамоўных людзей бралі на працу ў дзяржайныя і сілавыя структуры, каб былі беларускамоўныя ўніверсітэты і мове вярнулі паважны статус. А так чыноўнікі й дэпутаты, бачыш, куды гнучь.

Алена Шталь,
BulletinOnline.org; МБ

ваў ня пішуць!» У лепшым выпадку школы разъяснялі невялічкую аўтаву пра магчымасць беларускамоўнага навучання на дошцы інфармацыі. Большасть школьніх функцыянераў спасылаўся на тое, што ў заяве на зачыненне ў першую клясу ёсць пункт пра мову навучання і «гэтага дастаткова».

Да фармавання беларускіх клясаў больш-менш адказна пастаўілася толькі школа №32. Кірауніцтва школы наведвалі бацькоўскія сходы ў выпускных групах дзіцячых садкоў, разъяснялі аўтаву ў гарадзкой газэце. Дый абвестка на дошцы інфармацыі была зробленая відавочна не «абы з рук» — заўважная, вялікі аркуш і густы шрыфт.

Менавіта ў гэту школу і была пададзеная адзінай у горадзе заява на беларускамоўнае навучанне. Аднак гэты першакляснік будзе вучыцца ў расейскай клясе, бо ён так і застаўся адзіным.

«Мы нікога не зьбіраемся ў гаворцаў!»

На працягу ліпеня-жніўня ў

мікрараёнах вызначаных школаў рэгулярна з'яўляліся каляровыя абвесткі гарадзенскага Руху За свабоду «Запішы дзіця ў беларускую клясу!».

«Беларуская мова — гэта мова эліты. Беларуская мова — гэта мова будучыні» — гэтыя тэзісы аўтары пацвярджаюць аргументамі: «Самая драгая рэклама на беларускім рынку робіцца па-беларуску. Сапраўдны рок у Беларусі — беларускамоўны. Павялічваецца колькасць выпускнікоў, якія здоць цэнтралізаванае тэставаныне па-беларуску. У замежных ВНУ павялічваецца набор студэнтаў на вывучэнне беларускай мовы».

«Выбар беларускамоўнай клясы для дзіцяці — гэта съядомы выбар з боку бацькоў. Мы нікога не зьбіраемся ў гаворцаў! — кажа Павал Мажэйка. — Пры сёньняшнім стаўленні ўладаў да беларускасці навучанне ў беларускамоўным садку не гарантуе таго, што дзіця зможа працягнуць адукацыю па-беларуску ў школе, а тым больш не гарантуе беларускамоўнай вышэйшай адукацыі. Можна казаць, што, аддаючы дзяцей у беларускую клясу, бацькі

цияпер пагаджаюцца на купу проблемаў. Таму мы ставім задачай паказаць, што сёньняшняя моўная ситуацыя ў краіне — часовая, і добрае вядомыне беларускай мовай будзе несумненай перавагай для кожнага, хто будзе тут жыць і працаўваць».

Гарадзенскі Рух За свабоду распрацаўшы шэраг мерапрыемстваў па папулярызацыі ня толькі мовы, але і ў целым беларускай культуры. Цалкам верагодна, што ўжо налета ў Горадні набяруцца тыя самыя дзесяць заяваў на беларускамоўнае навучанне, якіх дастаткова для стварэння асобнай клясы.

Бацькі робяць працу чыноўнікаў

Але відавочна галоўныя проблемы ў стварэнні беларускамоўнай клясы з гэтага толькі пачнуща. Гэта пацвярджае досьвед ініцыятывыных бацькоў, што ўжо год дамагаюцца ў горадзе стварэння беларускамоўнага садку.

Іх знайшлося якраз 10 трохгодак — столькі патрэбна для стварэння асобнай беларускамоўнай групы. Але паводле словаў аднаго з бацькоў, гарадзенскага юрыста Ігара Кузь-

мініча, гарадзкое ўпраўленне адукцыі заяўляла, што няма падрыхтаваных выхавацеляў, няма вольнага садку, няма рэсурсаў.

«Садок патрэбны ня дзеля таго, каб дзеці проста вывучалі беларускую мову. Па-першае, гэта стварэнне для іх беларускамоўнага сацыяльнага асяродзьдзя. А па-другое: якасць іх выхавання павінна быць вельмі высокай. Но да іх і патрабаваны будуть вышэйшыя, чым да іншых дзяцей, яны ж будуть вылучацца з агульнай масы. І вылучацца яны павінны ў лепшы бок».

Цяпер бацькі робяць працу чыноўнікаў, шукаюць пералічаныя «няма» — прычым зусім без гарантый, што іх выслікі ня будуть марнімі, напрыклад, што ўпраўленне адукцыі прыме на працу працаваную бацькамі выхавацельку.

Немалаважна для бацькоў месца находжаныне іх будучага садку: ён павінен быць недалёка ад той школы, у якой урэшце будзе створаная першая ў Горадні беларускамоўная кляса.

**Раман
Суліма**

Студэнтам дадуць па 6200 рублёў за здыманыне жытла

Пачынаецца навучальны год, і пачынаюцца праблемы з жытлом для студэнтаў. Пэдунівэрситет забясьпечвае месцамі ў інтэрнаце 36% студэнтаў, БДУР — 50%. Нават у ВНУ №1, БДУ, толькі 60% іншагародніх студэнтаў будуть заселены ў інтэрнатах. Тым, хто не атрымаў інтэрната, дзяржава выплачвае кампэнсацыю на аплату здыманага жыльля. У БДПУ яна складае 25% базавай величыні — 7750 руб. У БДУ 6200 руб. Зыняць пакой каштую каля ста далараў... Інтэрнатаў бракавала адవеку,

бракуе і сёньня, але нічога з гэтым не мяняецца.

МВ

Мільён зўра для беларускіх студэнтаў

Столькі вылучыла нідерляндзкае Мінадукацыі на стыпэндыі для беларусаў, якія з палітычных прычынаў ня могуць вучыцца на радзіме. Програма разылічаная і на маладых зымбабвійцаў. Ахвотныя вывучыцца на бакаліўра ці магістра могуць падаваць заяўкі на стыпэндыю ціагам усяго акадэмічнага году. Дадатковая інфармацыя і анкета прэтэндента — на сайце «Studying in Holland».

Ягор, АК

Першая ў Беларусі праваслаўная гімназія

31 жніўня ў Бабруйску адкрыеца першая ў Беларусі праваслаўная гімназія. Праект рэалізуецца ў рамках дамовы між экзархатам РПЦ і Міністэрствам адукацыі. За парты сядуць 17 хлопчыкаў і дзяўчатаў. Тэрмін навучання — чатыры гады. Мова расейская (аңгаж).

Бацькі паўсталі супраць аддзелу адукацыі

Яны ня згодныя з тым, што іх дзяцей пераводзяць у іншую школу, пра што ім паведамілі перад самымі пачаткамі навучання. У Карэлічах дзіве школы, разъмешчаныя па розных бакі пасёлку.

Бацькі, чые дзеці мусілі пайсці ў школу №2, падалі заявы яшчэ ў чэрвені. Адказ з райаддзелу адукацыі ды адміністрацыі школы быў станоўчы. Аднак пры канцы жніўня са школы началі тэлефанаваць і

папярэджаць, што частку дзяцей перавядуць у гімназію, бытую школу №1. «Нашы дзеці — на статак авечак, што можна пераганіць з месца на месца», — абураеца бабуля першаклясніцы. Іх сям'я жыве літаральна праз дарогу ад 2-й школы. Пасыль званкоў журналістай, адміністрацыя паабязцала вырашыць пытанье на карысць бацькоў.

СП

Самі з вусамі

А.Лукашэнка загадаў згарнуць замежныя інвестыцыі ў піваварную галіну.

На думку А.Лукашэнкі, у нас дастаткова ўласных сродкаў і магчымасцяў.

Стратэгія далейшага развіцця піваварнай галіны Беларусі стала нагодай для нарады ў прэзыдэнта. А. Лукашэнка паславіў пытаныне: «Нам важна вызначыцца: прыцягваць замежныя кампаніі ў гэты выключна высокапрыбытковы бізнес або самім развіваць гэтую галіну?». І тут жа дылему развязаў. «Якая дзяржава, маючы такія вялікія рынак, як у нас, незадаволены попыт, адмовіцца ад гэтага высокапрыбытковага бізнесу? Дык чаму мы адмаўляемся і аддаем яго ў рукі замежным кампаніям? Для таго, каб выйсці на самы сучасны ўзровень, як, дапусцім, на ААТ «Крыніца», нам неабходна каля \$125 млн. Усяго \$125 млн на мадэрнізацыю ўсяго сектара, каб атрымаць піва, якое мы хочам!». Свае слова прэзыдэнт падмацаваў думкай, што мадэрнізацыя піўзаводаў на сродкі дзяржавы дазволіць у будучыні пры неабходнасці прадаць прадпрыемствы значна даражэй. Аб'ём спажывання піва сярод беларусаў узрастает штогод на 20%.

Як адзначае БелТА, урад прадставіў прэзыдэнту ў якасці выйсці з ситуацыі варыянт прыватызацыі бровараў замежнымі кампаніямі, аднак «дыхусія, якая разгарнулася на нарадзе, паказала, што аргументы прыхільнікаў продажу вядучых прадпрыемстваў піваварнай галіны замежным інвестарам аказаліся недастатковыя важкім і не выглядалі пераканаўчыя». Між іншага, такі варыянт прадугледжваў шэраг умоваў, сярод якіх – захаванье працоўных месцаў і спэцыялізациі прадпрыемстваў, вытворчасць піва з уласнай сырвінай ды нароптчванне экспартнага патэнцыялу. Кіраунік Акадэміі навук выказаўся, што пры неабходнасці можна прыцягнуць у галіну замежныя інвестыцыі і бязь зъмены формы ўласнасці прадпрыемстваў.

Варта адзначыць, што яшчэ год таму Лукашэнка даручыў ураду распрацаваць

У Беларусі вытворчасцю піва

займаюцца 12 спэцыялізаваных арганізацій розных формаў уласнасці, з іх 6 буйных беларускіх кампаній выпускаюць амаль 97% ад усяго піва. Праграма развіцця піваварнай прадугледжвае рост вытворчасці піва да 60 млн дал (27,2 млн дал у 2005 г.).

умовы конкурсу інвестыцыйных прапаноў, у тым ліку па ўваходжанні замежных кампаніяў на беларускі піваварны рынак. Патэнцыйныя інвесторы адзягавалі апэратыўна: прыканцы мінулага году ВВН набыў за \$18,5 млн 30% акцыяў ААТ «Піў завод «Аліварыя», і тэмпы росту гэтага бровару адразу сталі найвышэйшымі ў краіне. Так паводле вынікаў першых 6 месяцаў 2007 году аб'ём продажу прадукцыі ўзрос на 26 % у параўнанні з мінулым годам, а аб'ёмы вытворчасці за гэты ж перыяд выраслы на 29 %. Усяго цягам бягучага году інвесттар шляпнё ўклады ў «Аліварыю» \$9,7 млн. Тоё самае і з бабруйскай кампаніяй «Сябар», утворанай пры ўзделе Detroit Investment Ltd. Цягам году бабруйская кампанія ўпэўнена пасунула нядайніх лідэраў рынку. Між тым тэмпы росту збыту прадукцыі «Крыніцы», куды заходнія інвесторы не прыйшлі, сёлета найніжэйшыя, калі не лічыць паміраючых

дробных бровараў.

Справа ў тым, што заходнія бровары інвестуюць не толькі ў тэхналёгіі, але і ў маркетынг, у чым маюць немалы досьвед.

Са словаў А.Лукашэнкі вынікае, што з прыватызацыяй пры ўзделе замежных інвестораў можна пацярпець, а капіталізацыя гэтых прадпрыемстваў у будучыні дазволіць прадаць іх даражэй.

На сёньня ж галоўная праблема бровараў — закрэдытаўніцтва. Тая ж «Крыніца», маючы рэнтабельнасць каля 40% ды працуточы ў рэжыме 100%-й загружанасці, адчувае дэфіціт абаротных сродкаў.

На сёньня свае паслугі беларускаму боку акрамя вышэйпамяняненых кампаніяў працавалі Heineken, SABMiller і кампанія Group Soufflet. Апошняя цікавіцца магчымасць прыватызацыі «Белсоллад», Heineken — разглядала магчымасць уклады ў сродкі ў ААТ «Берасцейская піва» ды «Лідзкае піва».

Да першай дэкады верасня А. Лукашэнка даручыў ўзельнікам нарады выпрацаваць адзінае рагшэнне па дадзенай праблеме, падмацаванае праектамі адпаведных нарматыўных дакументаў.

Сямён Печанко

СЯМЁН ПЕЧАНКО

Як Польшча вырашае кватэрнае пытаньне

Польскі прэм'ер прэзэнтаваў новую праграму жыльлёвага будаўніцтва: «Кватэру ў растэрміноўку — кожнаму па кішэні».

Прэм'ер Качынскі паведаміў пра пачатак новай праграмы жыльлёвага будаўніцтва. Дзяржава зьбіраеца інвеставаць пабудову сацыяльнага жытла. Акрамя таго, бюракратат пазбавяць уплыву на выдзяленыне пляцаў пад будоўлі.

Стратэгія ўраду — будаўніцтва кватэраў, якія жыхары будуць аплачваць у растэрміноўку некалькі дзесяцігодзьдзяў. Праз 10—20—30 гадоў такія кватэры будуць пера-

ходзіць ва ўласнасць жыхароў. Паводле словаў прэм'ера, трохпакаёвая кватэра будзе каштаваць сям'і 700 злотых штомесяц (каля 260 доляў).

Міністар будаўніцтва Міраслаў Барщ паведаміў, што падрыхтаваны новы закон. Паводле яго зь сельска-гаспадарчага фонду аўтаматычна выводзяцца ўсе землі 4—6 разрадаў у межах гарадоў і прыгарадах. Усе яны аддаюцца пад індывідуальную забу-

дову. Згодна з законам, мясцовыя ўлады мусіць выдаваць дазвол усім ахвотным пабудавацца індывідуальна на працягу двух месяцаў. Калі такога дазволу ня выдадзена, рашэнне прымаецца на карысць хадайніка аўтаматычна.

Этыя крок мае спыніць карупцыю ў сферы выдзялення пляцаў, калі чала-века мурыйкілі бюракраты.

Урад спадзяеца, што гэтыя крокі зробяць жытло даступным для палякоў з даходамі ніжэйшымі за сярэднія.

Рынкавыя цэны на кватэры ў Польшчы прыкладна ў 1,5—2 разы вышэйшыя, чым у адпаведнага памеру гарадах Беларусі. Праўда, і сярэдні заробак у Польшчы ў 2,5 разы вышэйшы за беларускі, і сярэдняя заўсімечанасць жытлом лепшая на 20%.

Марына Салавей

Беларусы зрабілі трамейбус XXI стагодзьдзя

На Свяце гораду, 8 верасьня менчукі змогуць упершыню падзівіцца на трамейбус новага пакаленія, які можа рухацца без падключэння да краніцы току. Улетку 2008 году такая мадэль з'явіцца і на гарадzkіх маршрутах.

Трамейбус падтрымлівае камфортную для пасажыраў тэмпературу ў салёне і аўтаматычна паведамляе пра непаладкі на дыспэтчарскі пункт.

СЪЦІСЛА

«Сябар» будзе выпускаваць сок

Фінансуе праект Міжнародная фінансавая карпарацыя (IFC). На першым этапе плянуеца ў́кладыці ў прадпрыемства па выпуску соку і напояў з утрыманнем соку \$20 млн. Новыя прадпрыемства паўстане на базе Бабруйскага кансэрвавага завода, які прастойвае. У плянах — выпуск каля мільёна гекталітраў у год. Гэта больш за агульны аб'ём соку, спажытага беларусамі ў 2006 г.

Міжнародная фінансавая карпарацыя (IFC) займаецца падтрымкай прыватнага сектару эканомікі ў краінах з пераходнай эканомікай.

Айчынныя вытворцы мяса нясуць страты

За першое паўгодзьдзе аб'ём экспарту мяса ў Расею скараціўся на 36,5%. Рост складзкіх запасаў сягас 90%. Экспэрты вылучаюць дзіве прычыны — палітычную і эканамічную. Ад пачатку году

Рассельгаснагляд не атэставаў шэраг мясакамбінату, да таго ж цэны беларускага мяса не заўжды канкурэнтныя.

СП, паводле «Белорусы и рынок»

Меншчына пераходзіць на ветракі

Мінскі аблвыканкам абмяркоўвае будаўніцтва ветраэнэргетычных агрэгатаў у 2008—2010 гадах. Найбольш мэтазгодным будаўніцтва прызнана ў Дзяржынскім,

Валожынскім, Менскім, Маладачанскім і Лагойскім раёнах. Усяго маюць збудаваць 705 агрэгатаў агульной магутнасцю 705 МВт.

«Белвылічтэхніку» прадалі за \$3 млн

Пакет акцый ААТ «Белвылічтэхніка» прададзены па цене Br6 млрд. «Белвылічтэхніка» займаецца рамонтам і абслугоўваннем сродкаў вылічальнай тэхнікі і аргтэхнікі.

СП; БЕЛТА, «Звязда», «Белорусы и рынок»

Усёмагутны рубель

Расійская эканоміка перажывае добрыя часы, і ім не відаць канца. Піша **Эндрю Крамэр** з газеты «Нью-Ёрк Таймс».

Расія штодня атрымлівае 530 млн даляраў ад экспарту нафты. Калі цана нафты звышіцца, упадзе ўартасыць рубля. Калі ж не — бум, выкліканы наплывам «лёткіх» грошай, можа пагражаць іншою небяспекаю. Шмат дзе празьмерны спадзеу на «нафтадаляры» прывёў да неаднавеставання прадпрыемстваў нянафтавага сектару і заняпаду прамысловасці. Кіраўніцтва Расіі, здаецца, распраджаеца даходамі даволі разумна.

Рэзэрвавы фонд

Каб перадолець інгатыўныя зьявы, выкліканыя павелічэннем вартасыць рубля, Расія адкладае на чорны дзень гроши, атрыманыя з гандлю нафтаю, па-паўняючы імі Стабілізацыйны фонд. У ім ужо больш за 120 млрд даляраў. У студзені Масква падзелиць яго на два меншыя фонды: Рэзэрвавы фонд і Фонд нацыянальнага дабрабыту. Апошні мае выкарыстоўвацца для дзяржаўных інвестыцыйных праграмаў.

Расія мае валютнымі рэзэрвамі, улічваючы й рэзэрвы Цэнтрбанку Расіі, памерам 413 млрд даляраў, што ў пераліку на душу насельніцтва — самы высокі паказынік сярод усіх дзяржаваў сьвету. У выпадку абвалу цнаў на нафту Масква будзе скарыстоўваць гэтую рэзэрвы, каб захаваць стабільнасць рубля. Разам з тым, у вачох інвестараў наяўнасць рэзэрваў надае эканоміцы аўру стабільнасці.

Стабільная эканоміка

Расійская эканоміка стаіць на трывальных фундамэнтах. Перш за ўсё, экспарт нафты — не адзінай крыніцай павышэння вартасыць рубля. Так было да 2007 г., але на сённяня важкім чыннікам сталіся замежныя інвестыцыі. Прыпыткі замежнага капіталу за першыя 6 месяцаў гэтага году павялічыліся ў параўнанні з аналагічным перыядам 2006 г. на 360%. Па-водле Дзяржкамітету РФ па статыстыцы, толькі 30% інвестыцый звязаныя са здабычаю нафты ды іншай сыравінай.

Аналітыкі бяруць пад увагу і тое, што называюць «здароваю расійскую макра-еканоміку». Інфляцыя застаецца ў разумных межах. А жорсткі контроль над грамадзтвам не дазваляе палітычным сілам і сацыяльным групам вылучыць

патрабаваны росту выдаткаў на сацыяльныя мэты. Такая сістэма кіравання нагадвае аўтарытарную «азіяцкую мадэль» эканамічнага развіцця.

Сёлета валавы ўнутраны прадукт вярнуўся да ўзроўню 1990 г. Заводы, трубаправоды, дарогі, порты ды іншыя пра-мысловыя аб'екты, што некалі бязъдзейнічалі, пяпер пракацуе з максімальнай даходнасцю. За даляр можна набыць 25,47 рублёў, за апошні час вартасыць расійскай валюты зрасла на 20%.

Заніжаны курс рубля

А калі вымяраць парытэтам купляльнае вартасыці, даляр мусіць сёньня каптаваць каля 15 рублёў, паведамляеца ў дакладзе фірмы Merrill Lynch. Рубель — другая паводле недацэненасці сусветная валюта. Першы — кітайскі юань.

Колькасць прыватных ашчадных ра-хункак у расійскіх рублех зрасла ў першым квартале 2007 г. на 6,8 %, колькасць укладаў у іншых валютах засталася нязменна. Усё гэта натуральным

Ісламіст — кіраўніком Турцыі

У аўторак у Турцыі адбыўся трэці тур прездэйніцкіх выбараў. Перамогу на іх атрымаў міністар замежных спраў Абдула Гюль. Ён стаў першым прэзыдэнтам сучаснай Турцыі зь ісламіцкім мінульдом. Ваенныя і сьвецкія колы бачаць у перамозе Гюля — прававернага мусульманіна — пагрозу прынцыпу аддзяленіню рэлігійных інстытутаў ад дзяржавы.

Жонка Гюля носіць мусульманскую хустку, што забаронена ў дзяржавных установах Турцыі, у тым ліку і прэзыдэнцкім палацы.

Але сам Гюль неаднаразова заяўляў, што ня будзе мяняць канстытуцыі і зьяўляеца прыхільнікам прынцыпу падзелу рэлігійных інстытутаў і дзяржавы.

Гюль, які заваяваў рэпутацію вопытнага дыпламата ў перамовах аб уступленні ў Эўрасаюз, абяцаў стаць прэзыдэнтам усяго турэцкага народу.

У леваліберальных колах ў абароні Гюля бачаць перамогу малазабясьпечаных славу насељніцтва,

чынам вядзе расійскую адміністрацыю да галавакружэння ад посыхеах.

Рызыка залежнасці ад замежных інвестыцыяў

Аднак трывалы эканамічны рост залежыць ад пастаянства замежных інвестараў. Інакш аб'ёмы імпарту ўжо ў 2010 г. могуць перавысіць паступлены ад экспарту нафты, перасыцерагае міністар фінансаў Расіі Аляксей Кудрын.

Калі так станеца, Расія зробіцца залежна ад замежных інвестыцыяў, якія дазваляюць утрымліць моц рубля й звязанае зь ім павышэнне жыцьцёвага ўзроўню. Падобная сітуацыя назіраецца ў Злучаных Штатах, але расійская эканоміка значна менш стабільная.

Мінулым летам Расія скасавала абмежаваны ў гандлі рублём, што ператварыла яго ў свабодна канвертаваную валюту і зрабіла магчымым прыток капіталу. Памер прыватнага капіталу, які скіраваўся ў Расію цягам першых 6 месяцаў гэтага году, склаў 67,1 млрд даляраў — болей, чым за ўсё першыя дзесяць гадоў па развале Савецкага Саюзу.

Хоць расійскія ўлады пастаянна паложаюць нацыяналізацій нафтавага сектару, інвестары, тым ня менш, мяркуюць, што гроши, якія можна ў ім заробіць, вартыя рызыкі.

Пераклала Марына Салавей

якія трymаюцца больш кансэвартыўных поглядаў, якіх да гэтай пары ў палітыку не пускала сьвецкая эліта, якая падтрымліваеца арміяй.

АГ

Беларусы ратуюць грэкаў усё лета

У сувязі з пажарамі ў Грэцыі наша краіна паслала на падмогу верталёт Mi-26. Ён штодзённа знаходзіцца ў певетры па 8-10 гадзін. Выконвающа задачы па тушэнні ўзгаранняў як на астрахах, так і на матэрыковай частцы краіны.

МБ

Мін'юст пераблытаў партыі

Міністэрства юстыцыі вынесла афіцыйныя папярэджаньні шасьці палітычным партыям Беларусі.

Сярод іх ёсьць як апазыцыйныя (Партыя БНФ, БСДП (Г), Беларуская партыя «Зялёных»), так і тыя, што калісці ствараліся ўладамі, а цяпер нікому не патрэбныя: (Сацыяльна-спартыўная партыя, Сацыял-дэмакратычная партыя народнай згоды, Рэспубліканская партыя).

Усім партыям папярэджаньні былі вынесены за адну і туго ж правину: парушэнне артыкулу 10 Закону «Аб палітычных партыях». Згодна з новай рэдакцыяй гэтага закону кожная партыя мусіць мец арганізацыйныя структуры ў большасці абласцей краіны (ня менш, чым у чатырох), а таксама Менскую гарадzkую структуру. Партыі былі папярэджаныя, што ў выпадку далейшага ігнараванья іх дзеяньні можа быць прыпыненая ці яны могуць быць ліквідаваныя.

Юрыст Партыі БНФ Уладзімер Лабковіч кажа, што насамроч ягоная партыя мае структуры толькі ў Гомельскай, Берасцейскай і Менскай абласцях. «Мы ня раз рабілі спробы зарэгістраваць структуры, але сутыкаемся з проблемай юрыдычных адрасоў. Нават калі знаходзім памяшканье, то праз пэўны час прыходзяць людзі, якія кажуць, што

проблемы з тэхпартамі з чым-небудзь яшчэ і ўсё пачынаецца наноў. У сінегі 2005 году нам ужо выносілі папярэджаньні за гэтае саме парушэнне. Лічу, што гэта звязанае з парламэнцкімі выбарамі. Перад выбарамі 2004 году ва ўсёй краіне закрылі сотні недзяржаўных арганізацый, перад леташнім прэзыдэнцкай кампаніяй прынялі папраўкі ў Крыміналны кодэкс, цяпер прыйшла чарга партыяй», — мяркне Уладзімер Лабковіч.

Кіраунік справаў БСДП (Г) Анатоль Сідарэвіч лічыць, што ягонай партыі папярэджанье было вынесена памылкоў. «Мы атрымалі афіцыйны ліст ад Міністэрства юстыцыі, дзе гаворыцца, што на падставе папярэджаньня ад 29 лістапада 2005 году нам выносяць яшчэ адно паўторнае папярэджанье. Але за ту дату мы не атрымлівалі ніякіх папярэджаньняў ад Мін'юсту. Лічу, што папярэджанье накіраванае нам не па адресе. Тым больш, што летась мы зарэгістравалі Гарадзенскую абласную структуру БСДП (Г), якая стала чацвертай у краіне, таму не разумею, якія прэтэнзіі могуць быць да нас. Здаецца, што нас праста пераблыталі з БСДП Станіслава Шушкевіча», — кажа Анатоль Сідарэвіч. Нагадаем, што БСДП (Г) сёлета ўжо атрымлівала адно папярэджанье накіраванае нам не па адресе.

Папярэджанье — ад 1 лютага за правядзенне аргамітэту «Саюзу левых партый» за межамі Беларусі.

Цік на палітычныя партыі за апошнія месяцы стаў ледзь ня нормай. Вярхоўны суд Беларусі прыпыніў на шэсць месяц дзеяньніць ПКБ, бліжэйшымі днямі пачнецца разгляд аналягічных спраў Беларускай экалягічнай партыі БЭЗ і Беларускай жаночай партыі «Надзея». Таксама сын старшыні ФПБ Леаніда Козіка Андрэй судзіцца з Аб'яднанай грамадзянскай партыяй.

Нагадаем, каб ліквідаваць дзеяньніць партыі ці яе прыпыніць дастаткова ўсяго аднаго папярэджанья.

Зыміцер Панкавец

Міністэрства юстыцыі папрасіла прарабчэння ў казулінцаў

У пянядзелак офіс БСДП (Г) наведала прадстаўніца Міністэрства юстыцыі. Яна папрасіла вярнуць ліст Міністэрства ад 22 жніўня «Аб вынясеньні пісъмовага папярэджаньня БСДП (Г)». Кабета растлумачыла, што ліст быў накіраваны памылкова, а насамрэч папярэджанье было вынесена сацыял-дэмакратам Станіславу Шушкевічу.

СЪЦІСЛА

Беларусь уводзіць візавыя абмежаваньні для амэрыканскіх чыноўнікаў

«У адказ на непрыязныя дзеяньні Злучаных Штатаў Беларусь будзе ажыццяўляць адпаведныя візавыя абмежаваньні ў дачыненні да пэўных катэгорый амэрыканскіх афіцыйных асобаў», — паведаміла Міністэрства замежных спраў Беларусі ўвечары 22 жніўня. Адначасова ўлады Беларусі плянуюць у аднабаковым парадку спрасціць афармленне візуў грамадзянам ЗША для ўезду з гасцінвымі і дзелавымі мэтамі.

«У Берасьці я яшчэ не сядзеў»

Судзьдзя Маскоўскага раёну Берасьця Вольга Сымірнова вынесла прысуд Паўлу Севярынцу: 15 сутак арышту. Севярынца звынавацілі паводле арт. 23.34 АК «Парушэнне парадку арганізацыі або правядзення масавых акцый». Паўла і яшчэ 30 чалавек затрымалі ў нядзелю ў Берасьці падчас сходу актыўістаў Беларускай хрысьціянской дэмакратыі. «У Берасьці я яшчэ не сядзеў», — пажартаваў Павал.

У «Родным слове» новы рэдактар

Загадам Мінадукацыі на

пасаду галоўнага рэдактара часопісу «Роднае слова» прызначаны Уладзімер Куліковіч, кандыдат філялягічных навук. Раней ён займаў пасаду дацэнта катэдры сучаснай беларускай мовы філфаку БДУ. З прыходам у рэдакцыю новага кірауніцтва тут зявілася новая пасада — адказны сакратар. Загадам новага галоўнага рэдактара ад 13 жніўня яе заняў Дзымітры Літвіненка, які прыйшоў у «Роднае слова» з БелТА. Калегі сп. Куліковіча і Літвіненкі ацэньваюць іх погляды як вельмі близкія да цяперашніх улады. Сп. Куліковіч славуты таксама тым, што выклікаў

замяшаньне на адной з алімпіяд даў па беларускай мове. Ён рыхтаваў заданьні для яе, сярод іх было: хто большы, карлік ці ліліпут?

У КДБ ёсьць карта зь месцамі расстрэлаў

Храм у гонар навамучанікаў будзе створаны ў крыпце праваслаўнага сабору ў горадзе Мазыр. У 1937 г. саветы расстралілі тамака больш за 2 тысячы чалавек. Сыпісы забітых маюцца ў архіве ўпраўлення КДБ па Гомельскай вобласці. Дарэчы, у архівах спэцслужбаў маеца і карта месцаў расстрэлаў.

ЗП, СП, Эўрарадыё.

ЮЛІЯ ДАРАШКЕВІЧ

Моладзь парвала Пуціна

У аўторак прайшла прэс-канфэрэнцыя моладзевых лідэраў, якія ўдзельнічаюць у падрыхтоўцы «Эўрапейскага маршу» 14 кастрычніка.

Першым выступіў Яўген Афнагель. Ён заявіў: «Учора пасол Pacei Сурыкаў дазволіў сабе заявю, што на тэрыторыю нашай

краіны зноў будзе ўведзеная ядзерная зброя. Гэта робіцца ў той час, калі Станіслава Шушкевіча вылучаюць на Нобелеус-

кую прэмію міру акурат за тое, што ён вывеў зъ Беларусі стратэгічную ядзерную зброяю. У сувязі з гэтым мы вырашылі крыху зъмяніць лёзунгі, пад якімі пройдзе акцыя 14 кастрычніка. Марш пройдзе пад лёзунгамі: «Не —

расейскім вайсковым базам, не — ядзернай зброй!».

Пасля гэтых словаў усе пяцёра ўдзельнікаў прэс-канфэрэнцыі ўзялі ў рукі партрэты Пуціна і публічна парвалі іх.

ЗП

Першакурснікі ўскручілі цэны

Арэнда сталічнага жылля падаражэла на 20—50 даляраў за адзін месяц.

Трэці год запар менавіта ў жніўні адбываецца скачок цэнаў на арэнду жытла.

Сёння мінімальная цэна

арэнды аднапакаёўкі ў найгоршых раёнах дасягнула 220—230 даляраў.

Мінімальны кошт арэнды

двухпакаёвак дасягнуў 250—260 даляраў, трохпакаёвак — 300 даляраў плюс, вядома, камунальныя

выплаты.

Пакойчык з мэблём «пад ключ» сёняня каштует ад 70 даляраў у Шабанах да 150 даляраў каля мэтра ў ахайнных будынках.

На думку рыэлтэраў, высокія цэны захаваюцца і пасля засялення студэнтаў.

23 жніўня

Тацяне Севярынец не дазволілі працацаць

Віцебская абласная судовая калегія адмовіла **Тацяні Севярынцу** ва ўзнаўлены на працы, пацвердзішы рашэнне Першамайскага раённага суду пра законнасць ейнага звалтнення. Спн. Севярынец лічыць вырак палітычна матываваным. Маці Паўла Севярынца звольнілі зь сярэдняй школы №40 нібыта за прагулы.

Акцыя супраць затрымання прайшла без затрымання

Акцыя пратэсту супраць пазапраўных затрымання і збіцця маладых актыўістаў апазыцыі прайшла на скрыжаваныні вуліцаў Няміга і Гарадзкі Вал. Даўцаць чалавек разгарнулі расыцяжку «Пакуль ты сядзіш дома, яны збівяюць дзяўчынак» і плякаты, на якіх была інфармація аб падзеях 16 жніўня. Акцыя доўжылася 15 хвілін і скончылася без затрымання.

Не зарэгістравалі «Вясну»

Міністэрства юстыцыі адмовіла ў рэгістрацыі грамадзкаму працаабарончаму аб'яднанню «**Вясна**». Арганізацыю не зарэгістравалі, бо 20 з 69 заставальнікаў мелі адміністрацыйныя пакаранні, а некаторыя з іх нават пляц разоў. Таксама незадаволенасць у Мін'юсце выклікаў статут «**Вясны**», бо «зъміашчае не канкрэтныя мэты і прадугледжвае магчымасць дадзенага аб'яднанні дзеяньнічаць у дасягненіні іншых, не ўказанных у статуте, мэтаў». Прыкладна па той самай прычыне месяц таму было адмоўлена ў рэгістрацыі і менскай гарадзкой арганізацыі «**Маладога фронту**».

Кадэбісты дапытываюць «каліноўца»

20-гадовага пінчука **Ігара Салаўя**

міліцыянты выклікалі ў ГУУС да **маёра Нікалайчанкі**. Пасадзілі ў аўтамабіль, але адвеялі не ў ГУУС, а ў гатэль «Прыпяць». Там трое людзей у цывільнім, зь якіх пасьведчаныне супрацоўніка КДБ паказаў толькі адзін, вялі перакрыжаваны допыт хлопца. Распытвалі пра навучаныне ў Польшчы. Пры гэтым яны пагражалі хлопцу вялікім непрыемнасцямі ў выпадку, калі камусыці раскажа пра гэтую «гутарку».

25 жніўня

Падтрымалі Азарку

У ноч з пятніцы на суботу ў Нясьвіжы міліцыянты затрымалі **Насту Палажанку, Арцёма Дубскага і Аляксандра Жукава** для праверкі дакумэнтаў і адвінавацілі ў нанясеныні надпісу «Беларусь — гэта съвятое». Маладыя людзі прыехалі падтрымачы **Насту Азарку**, супраць якой узбуджана крыміналная справа за палітычную дзеяньніцу. Н.Палажанку, як няпоўнагадовую, адправілі дамоў. Астатнія нач правялі ў пастарунку.

26 жніўня

Начное затрыманье вернікаў у Гомелі

У Гомелі міліцыянты заблякавалі прыватны дом, у якім праходзіла сустрача жыхароў гораду з быльм вязнем ГУЛАГу, пастарам закрытай уладамі Беларускай эвангельскай царквы **Эрнэстам Сабілам**. Затрымалі дзеяўцёх удзельнікаў сустрачы. Кіравалі затрыманнем маёр **Уладзімер Гасімаў** з Чыгуначнага райаддзелу міліцыі Гомеля з лейтэнантам **Анатолем Лоем**. Абвода на мелі ордру на ператрус, свае дзеяньні тлумачылі тым, што шукаюць злачынцаў.

27 жніўня

Шыдлоўская зноў у турму

Міліцыя затрымала актыўіста дэмакратычнага руху **Аляксея Шыдлоўскага** і павезла ў турму на Акressціна. Ён мусіць адседзець яшчэ пяць сутак паводле рашэння суду.

Нагадаем, што напярэдадні съяткаваныя Дня незалежнасці 27 ліпеня А. Шыдлоўскі цягам дня быў двойчы затрыманы. Двойчы на яго складлі пратаколы. Паводле другога быў вынесены прысуд — 15 сутак. Гэты тэрмін зыняволення апазыцыянэр адбыў. Цяпер Аляксей Шыдлоўскі павінен адседзець 5 сутак — прысуд паводле першага пратаколу. У абедвух выпадках ён авбінавачваўся ў дробным хуліганстве.

Міністэрства юстыцыі выбачылася

Офіс БСДП (Г) наведала прадстаўніца Міністэрства юстыцыі.

Яна папрасіла вярнуць ліст Міністэрства ад 22 жніўня «Аб вынясеныні пісьмовага папярэджаюння БСДП (Г)». Пры гэтым супрацоўніца Мін'юсту патлумачыла, што ліст быў на кіраваны памылкова — насамрэч папярэдзілі сацыял-дэмакрата **Станіслава Шушкевіча**.

Пісаць «Беларусь — гэта съвятое» — не злачынства

Судзьдзя Нясьвіскага раённага суду **Дзымітры Гвозд** спыніў справаводзтва паводле адміністрацыйнай справы **Насты Азаркі, Алеся Жукава і Арцёма Дубскага**. Суд не знайшоў у матэрыялах справы доказаў віны.

СП

КАЛІ Б...

— ...і ніякіх енкаў кшталту «Ўсім ляжаць, б..!». Крычаць будзем «Ня веру!».

Якубовіч лічыць Суздальца шпіёнам

Рэдактар газэты Адміністрацыі прэзыдэнта Павел Якубовіч, адказваючы на пытаньні чытачоў выданья, падкрэсліў цікавы факт біяграфіі расейскага аналітыка Андрэя Суздальца і пагадзіўся, што «пасълядоўныя размовы Пазыняка пра «шпіёнаў» небеспадстаўныя».

Падкрэсліўшы, што ён жа-дае Суздальцу хутчэйшага выздараўлення (той захва-рэу на няясную хваробу, «НН» №29), Якубовіч звярнуў увагу на факт з публіка-

цы «Нашай Нівы»:

«Суздальцаў лечыцца ў шпіталі Міністэрства абароны Расіі. Значыцца, А. Суздальцаў — старшы афіцэр запасу, бо толькі яны маюць права лячыцца ў вайсковых шпіталях? Не, Суздальцаў, як вынікае з яго біяграфіі на сایце «НН», у войску не слу-жыў. Заставецца адно: Суздальцаў — дзінны афіцэр. Танкіст, сапёр, лётчык? Не. Факт зымяшчэння палітоля-га ў вайсковы шпіталь свед-чиць аб tym, што Суздаль-

цаў — афіцэр спэцслужбы, хутчэй за ўсё, ГРУ Генштабу МА Расіі. Цяпер зразумела шмат з таго, што было загад-кай. І асаблівая, відавочна афарбаваная ў разведколе-ры дзейнасць Суздальца ў Менску, і яго тэрміновая дэ-партацыя, якая па форме ана-лягічная зь дзейнасцю ўладаў, калі з краіны высыла-лаецца разведчык... Варта таксама прызнаць, што пасъ-лядоўныя размовы Пазыняка аб «шпіёнах» небеспадстаў-ныя».

Суздальцаў: Я не шпіён

Палітоляг Андрэй Суздальцаў адказаў на абвінавачваньні ў шпіёнскай дзейнасці ў інтэрв’ю радыё «Рацыя»:

«Я ніколі не працаваў, не служыў у дзяржаўных органах. Цяпер я выкладчык дзяржаўнага ўніверсітэту — Вышэйшай школы эканомікі. Гэта першая за ўсё жыццё мая «дзяржаўная» пасада. Да гэтага я ў дзяржавы браў гроши толькі, калі быў студэнтам. Гэта была стыпэндыя». Паводле словаў Суздальца, у Якубовіча няма ніякіх падставаў лічыць яго супрацоўнікам спэцслужбаў: «Усе выссана з пальца». Што датычыць вайсковага шпітала, у якім лячыцца Суздальцаў, то, паводле ягоных словаў, гэта звязана зь ягонымі сувязямі ў Радзе федэрациі і Радзе бяспекі Расіі: «Калі са мною здарылася бядка, гэтыя дэзве ўстановы паклапацілі аб tym, каб я атрымаў высокакваліфіканую мэдычную дапамогу. Нічога гэтага я не хаваў. Калі б я быў супрацоўнікам спэцслужбаў, паверце, ніхто б ня ведаў, дзе я лячуся».

Спадар Суздальцаў у сваю чаргу абвінаваціў рэдактара «СБ»:

«Я разумею ўвагу Паўла Ізотавіча да майго лёсу, паколькі менавіта ён зрабіў ўсё, каб прыбраць мяне зь беларускага палітычнага поля. Менавіта ён са старонак сваёй газэты абвінаваціў мяне ў аўтарстве нейкіх ананімак. Павал Ізотавіч цудоўна ведае, што піша хлускью. Яны пазабавілі мяне дому, на гады адарвалі ад сям’і, а цяпер шукаюць сабе апраўдання. Я дзіўлюся, як некаторыя людзі могуць так хлусці».

Яшчэ раз пра А. Суздальца і расійскую выведку

Рэдактар «Советской Белоруссии» зъмясьціў на сایце nn.by свой дадатковы камэнтар да справы А. Суздальца, які, як мяркуе П. Якубовіч, працаваў на расійскую выведку ў Беларусі. Прапануем яго ўваже чытачоў.

Шаноўная рэдакцыя!

Дзякую за ўвагу да сайту «СБ», у тым ліку за праяўлены інтарэс да майі перапіскі з чытачамі. Цяпер да справы. Адказваючы наведнікам сайта на пытаньніе наконт ступені майі «варожасці» да А.І. Суздальца, а таксама пэрспектывы ягонай хваробы, я, сапраўды, адказаў цалкам недвухсэнсоўна: Суздальца я не лічу ворагам (увогуле мне не даспадобы

такая ацэначная катэгорыя) і жадаю яму хутчэйшага выздараўлення. Таму дазвольце не згадзіцца са сцвярджэннем шаноўнай рэдакцыі «НН», якая надрукавала ўсю гэту гісторыю пад загалоўкам «Павал Якубовіч выкрыў шпіёна». Шпіёнаў выкryваюць так званыя «кампетэнтныя органы», а не журналісты. Але ў тым, што А. Суздальцаў, падчас знаходжанья на тэрыторыі Беларусі,

выконваў «далікатныя» і цалкам акрэсленныя даручэнні, сумневаў у мяне пяма. Усе, хто меў неасцярожнасць непасрэдна контакцаваць са сп. Суздальцавым, мелі магчымасць пераканацца ў канкRETнасці дзяяньняў «палітоляга». Я таксама! Успамінаю і напушмель артыкул пра грубую «дыхскрымінацыю рускай вуліцы» ў Беларусі, а таксама і час яе публікацыі — пачатак канфлікту з «Газпромам»! Помніца, пасля прачытаныя гэтага выбуховага матэрыялу я празь Сеiцiva «выйшаў» на Суздальца, запрасіў яго ў рэдакцыю. Доўгі час даводзіў, што, па-першае, «рускую грамаду» на Беларусі ніхто не

дыхрыміне, што, па-другое, моўныя і некаторыя іншыя культуралягічныя працэсы, наадварот, выклікаюць непакой у беларускай творчай інтэлігенцыі, і, па-трэцяе, што гэтак груба і мэтаскіравана разьдзімаць «нацыянальнае пытанье» ў нашай краіне можа толькі чалавек (альбо арганізацыя), які мае нядобры «інтарэс». Мае аргумэнты сутыкнуліся са съяній. Увогуле, даволі хутка я пераканаўся, што маю справу з самым што ні на ёсьць прымітыўным, нягледзячы на фразэалёгію, шавіністам. Адзінае, што я сказаў тады з горыччу:

— Андрэй Іванавіч, магчыма, у вас ня склаліся адносіны зь цешчай-беларускай? Але гэта не падстава для таго, каб перанесыць непрыязнасць на Беларусь.

Празь некалькі дзён я надрукаваў «Калёнку», дзе публічна перасырог сп. Суздалъцаў ад практикаваньня ў нацкоўваны фантастычнай «рускай вуліцы» на «злых беларусаў».

Мне здаецца, што тыя, хто шмат піша ў гаворыць пра «беларушыну», але ня ў стане адрозніць шалённую крытыку Суздалъцаў «лукапызму» ад ягонага імкнення апраўдаць і ўзмацніць энэргетычную анексію «Газпрому», нешта зразумеюць...

Але ставіць знак роўнасці паміж «патрыйцізмам» і разьведдзейнасцю было б brutальнасцю. У сваім адказе наведніку сайту «СБ» я напісаў, што ў ваенна-мэдычных установах Расіі не прымаюцца на лячэніе людзі, якія ня маюць адносінаў да ваеннаі службы. Не мяняю пункту гледжанья! Вартыя жалю намаганыні сп. Суздалъцаў спаслацца не нейкія «сувязі» нічога, акрамя съмеху, у абазнаных людзей выклікаць ня могуць. «Высокія сувязі» ў Маскве гарантуюць лячэніе ў клініках систэмы Кіраваныя справамі прэзыдэнта Расіі. Але не ў закрытых шпіталях Мінабароны. Яшчэ раз паўтараю: цывільнага чалавека ў вайсковую мэдустанову не размесцяць — на гэта ёсьць адпаведны й строгія нарматывы акты. Больш на гэтым спыняцца не буду, усё ясна і так! Хто ня верыць, няхай паспрабуе «пралячыцца» ў цэнтральным шпіталі МА Беларусі. У Маскве з гэтым яшчэ больш строга. У іншым выпадку замест афіцэрай і генэралаў (іх, уключна з армій адстаўнікоў, — многія дзясяткі тысяч) у маскоўскіх шпіталях лячыліся б толькі «блатныя». Але шышкі нашмат больш значныя, чым нейкі Суздалъцаў — знакамітыя акторы, пісьменнікі, нават палітыкі рангу Жырыноўскага, —

лечачца ў цывільных клініках, па месцы «прапіскі». Значыць, Суздалъцаў мае афіцыйнае права на вайсковую «лечпрафдапамогу»! Значыць, ён — служыць! Але дзе можа служыць «цывільны чалавек», які саромеецца права на ваенную лечпрафдапамогу? Толькі ў спэцслужбе. Я выказаў меркаваньне, што гаворка ідзе пра Галоўнае разведуправленьне Генштабу расійскай арміі — ГРУ. Суздалъцаў абвяргае. Што ж, магчыма, Суздалъцаў служыць у іншых спэцслужбах. Ня буду пярэчыць, гэта ня так важна і мяне мала цікавіць. Адно ведаю дакладна: Суздалъцаў выдварылі зь Менску паводле ўсіх фармальных канонаў узаемаадносінаў спэцслужбай. З фармулёўкамі, якія істотна адрозніваюцца ад тых, якімі вытлумачвалася выдварэнне Ступніка, напрыклад, альбо нават чэскага і латвійскага дыпламатаў (не ўзгадаю іхня прозывішчы), якія ў Менску «забаўляліся» з хлопчыкамі. У адносінах жа да Суздалъцаў ўсе маглі прачытаць, што падставы дэпартыцы звязаныя выключна з пытаньнямі нацыянальной бясіспекі. Зымест гэтых «пытаньняў» — зразумела, таямніца, вядомая толькі Суздалъцаў, ягонаму маскоўскаму начальнству і тым у КДБ па вул. Камсамольскай, хто гэтым займаўся.

Перад тым, як паставіць крапку, скажу: «шыць справу», чапіць цэтлікі Суздалъцаў не зьбіраюся, прывёў толькі шырока вядомыя факты. Мараўізаць таксама ня стану: выконваў «рускі патрыёт» у Беларусі сваю задачу — сэрцу не загадаеш, «пагарэў» — здарaeцца. Нікто ж не сумніваецца, што нават вельмі пасяброўску настроеная да Беларусі расійская выведка мае на нашай тэрыторыі свой «інтарэс». Нашыя контэрразведчыкі, нағұна, таксама стараюцца не дарэмна жаваць свой прафесійны хлеб. Лягічна?

Яшчэ раз жадаю Суздалъцаў выздораўлення.

Але толькі ў стане моцнай ліхаманкі можна было сцвярджаць, што рэдактар «СБ» «зрабіў» ўсё, каб прыбраць мяне зь беларускага палітычнага поля». Пра дэпартыцыю Суздалъцаў я, насамрэч, даведаўся, як і ўсе, з прэс-рэлізу КДБ. Съмешна, калі мяне «дэмантізуюць» і надаюць мне ляўры чалавека, які «прымае рагнэнні». Напісаць артыкул у газэту — я могу, але прыбраць кагосьці «з палітычнага поля»? Гэта ўжо занадта. Гэта, як любіць выказвацца паэт Зянон, — бздура!

Улічваючы хваробу, а таксама тыя

абставіны, што праўда коле вочы, можна было і не заўважыць дурнаватай інвэктывы нездаровага «паліглэта» наконт «выдварэння з палітычнага поля». Але ягоны наступны пасаж ня лезе, пардон, ні ў якія вароты. Цыгую: «Менавіта ён (Якубовіч — П.Я.) са старонак сваёй газэты абвінаваціў мяне ў аўтарстве нейкіх ананімак... Ен... ведае, хто зъмяшчаў тыя ананімкі. Там было задзейнічана КДБ, і ўжо высыветлілі, што гэтым займаўся «другі чалавек». Уважліва прачытаўшы гэты блёкат, я так і ня змог зразумець, пра якія «ананімкі» і пра якое «высьвятленне» размова? Адзінае, што цвёрда ведаю і готовы пацвердзіць на любым судовым паседжанні — ніякіх «ананімак» пра Суздалъцаў ці ад яго імя падчас майго рэдактарства «СБ» не публіковала. Увогуле, глыбога пагарджаю ананімкамі, адразу кідаю іх у съметніцу — іх прыходзіць па 5 штук на дзень. Нават сумна вядомы «Белы аист» быў у свой час адміністрацыі навязаны рэдакцыі, пра што я тады ж палічыў неабходным паставіць чытача ў вядомасць, называўшы арганізацыю, якая была аўтарам матэрыялу.

Суздалъцаў піша: «Павал Ізотавіч цяпер проста апраўдваеца». Перад кім? Перад Суздалъцаўм? Ды калі б наведнік сайту «СБ» не спытаў майго меркаванья, то я ніколі б і не ўзгадаў пра Суздалъцаў. Ці мала было ў майм жыцці «стукачоў», засакрэчаных і адкрытых, якія спрабавалі зрабіць на мне кар'еру? Перабрэхвацца з кожным? Ня хопіць часу на журналістыку, асабістасе жыццы і ўсё астатніе, што пакуль яшчэ цікавае мужыку маіх шаноўных гадоў. Так што сыпіце, Андрэй Іванавіч, спакойна. У сэнсе, папраўляйцеся і перастаньце ўдаваць зь сябе фігуру, перад якой патрэбна «апраўдвацца».

Шаноўная рэдакцыя!

Сыціла спадзяюся, што вы зъмесціце (у газэце альбо на сайце) ліст, мэта якога расставіць некаторыя «акцэнты» ў гэты гісторыі. Адзін з наведнікаў сайту «НН» «Несьвядомы Беларус» зыранізаваў:

— Якубовіч і Пазыняк.. Цікавы тандэм. Сапраўды «цікавы», але не «тандэм». У мяне ёсьць шмат падставаў не адчуваць да Пазыняка піегэту, думаю, у яго — ня менш. Але гэта ня значыць, што я павінен бачыць у З.С. «ворага» і закрываць вушы, калі ён гаворыць цалкам разумныя, з майго пункту гледжанья, речы. Пра «шпіёнаў» у тым ліку.

З павагай да рэдакцыі і чытачоў «НН»,
Павал Якубовіч

Наши асілкі

Усе мэдалі наши суайчыннікі ўзялі ў тых відах лёгкай атлетыкі, якія набліжаюць гэты від спорту да цяжкай атлетыкі.

Удала для беларускай зборнай пачаўся адзінаццаты чэмпіянат съвету па лёгкай атлетыцы ў японскім горадзе Осака. Цыган трох першых дзён спаборніцтваў наши атлеты ўзялі трох мэдалі і разъмісьціліся на трэцім радку агульнага зачліку, саступаючы толькі амэрыканцам і этыёпам.

Штограўда, усе мэдалі наши суайчыннікі ўзялі ў тых відах, якія хутчэй набліжаюць гэты від спорту да цяжкай атлетыкі — штурханье ядра і кіданье молату.

Першы мэдаль Осакі для беларусаў заваяваў Андрэй Міхневіч. Ён не лічыўся фаварытам спаборніцтваў, але ўжо ў першай спробе зашпурнуў ядро на 21 мэтар 27 сантымэтраў. Гэтага выніку хапіла для таго, каб узяць бронзовую ўзнагароду. Свой посыпех Андрэй прысывяціў жонцы Натальі Харанэцы, таксама кіdalьніцы ядра, і нядайона народжанаму сыну Ільлю.

Іван Ціхан

нарадзіўся 24 ліпеня 1976 г. у вёсцы Глаусевічы (Слонімшчына). Дагэтуль Ціхан двойчы становіўся чэмпіёнам съвету — у 2003 г. (Парыж) і ў 2005 г. (Хельсінкі). У 2004 годзе ён стаў другім на Алімпійскіх гульнях у Афінах. У ліпені 2005 г. Іван Ціхан кінуў молат на адлегласць 86 мэтраў 73 сантымэтры, што толькі на адзін сантымётрап саступае лепшаму выніку ў гісторыі чалавецтва, які ў жніўні 1986 г. усталяваў савецкі малатабоец Юры Сядых. Трэніруеца Ціхан у алімпійскага чэмпіёна Сэулу—1988 Сяргея Літвінава. Жыве ў Горадні.

сэзону 20,54 м. Астапчук яшчэ мела шанец на добры вынік, але яе кідок аказаўся на шэсць сантымэтраў бліжэй, чым у суперніцы — «срэбра».

Спаборніцтвы па штурханы ў жаночым сэкторы па кіданні ядра на першыя месцы выйшла іншая беларуска — Надзея Астапчук. Яна мела лепшы вынік сэзону і ня без падставаў разылічвала на чэмпіёнства ў Осаку. Магутнымі кідкамі яна адразу захапіла лідерства. Здаецца, з тым, што менавіта Астапчук становіцца чэмпіёнам съвету зымірліся ўсе суперніцы, апроч адной — новазэляндкі Валерыі Вілі. Пасьля яе апошняй спробы ядро заляцела на рэкордны для

Перад апошнім кідком Іван быў толькі на пятym месцы, але вырашальная спроба ў яго атрымалася настолькі добра, што пытанье пра пераможцу было зънятве канчаткова — 83,63 м, так сёлета яшчэ ніхто не кідаў. Такім чынам, ураджэнец Слонімшчыны Іван Ціхан трэці раз запар стаў чэмпіёнам съвету.

Яшчэ адзін наш малатабоец Вадзім Дзевятоўскі разымісьціўся на крыўдным чацвертым месцы.

Разам з тым, адзначаючы посыпехі ў кіdalьных дысцыплінах, трэба заўважыць, што ў Осаку не паляицеў ніводзін беларускі скакун, такога не было яшчэ ніколі. Німа ніводнага беларуса і ў мужчынскіх спаборніцтвах па бегу.

Зыміцер Панкавец

BBC CO.UK

Сямён Шарэцкі: «Лукашэнка хацеў стаць на чале БНФ»

Былы старшыня Вярхоўнага Савету Сямён Шарэцкі вось ужо 6 гадоў жыве ў штаце Каліфорнія ў ЗША. Ён зъехаў з Беларусі ў 1999 г. у Вільню, а ў 2001 г. атрымаў палітычны прытулак у ЗША. Цяпер былы палітык жыве жыцьцём пэнсіянера. Сочыць за падзеямі на радзіме, але вяртацца туды намеру ня мае.

— Сп. Шарэцкі, пра Вас у Беларусі ўжо даўно не было чуваць. Чым вы змаймаліся ўсе гэтыя гады?

— Я не працую. Мне ўжо за 70 гадоў. Я атрымліваю дапамогу ад дзяржавы, а сам займаюся творчай дзейнасцю. Да 125-годзьдзя Купалы й Коласа я напісаў артыкул «Песьняры зямлі беларускай». Неўзабаве ў кліўлендзкай газэце «Проспект» мае быць надрукаваны матэрыял пра Рыгора Шырму.

— Ці шмат у Каліфорніі беларусаў, якія змаймаліца беларушчынай?

— Тут увогуле мала беларусаў, але з тымі, хто жыве непадалёк ад мяне, я кантактую. Падтрымліваю кантакт з кліўлендзкімі беларусамі, беларускімі габрэямі.

— А ці сочыцце за падзеямі ў Беларусі?

— Крыху сачу, наколькі гэта магчыма. Падтрымліваю сувязь зь віленскімі беларусамі. Сытуацыя ў Беларусі зараз такая, як і была за май часам. Там нічога не зъянілася, сёньня там кажуць адно, а зав-

тра другое. Сёньня Лукашэнка едзе ў Москву, цалуецца там, а заўтра адкрывае ў Воршы мэмарыяльную дошку ў гонар Канстанціна Астроскага. Гэта ж такі ўжо чалавек. Калі ён яшчэ быў дэпутатам Вярхоўнага Савету — 12 склікання, калі Зянон Пазняк неяк быў захвартэў, то Лукашэнка хадзіў у БНФ і хацеў стаць на чале гэтай партыі. Ад таго часу, на мой погляд, там нічога не зъянілася.

— А ці зъянілася апазыцыя? Як бы вы апанілі цяперашні стан беларускага апазыцыйнага руху?

— Ведаце... цяжка працаваць, нават тады калі й я яшчэ быў у Беларусі, было цяжка нешта зрабіць. Апазыцыя раздробленая й ня можа аб'яднацца, а ўлады ім спрыяноць, каб тыя сварыліся. А людзі атрымліваюць аднабаковую інфармацыю, таму й ня могуць зразумець, што ж адбываецца. У свой час я ніяк ня мог зразумець амэрыканскага ладу жыцьця, пакуль я сюды не прыехаў і не паглядзеў. І людзям, якія жывуць у вёсцы й нідзе не былі як па-за раённым цэнтрам, цяжка зразумець сытуацыю. Калі няма вайны, то ўсё ў добра, калі хлеб у краму прывозяць раз на тыдзень, таксама добра.

— Пасыля шасыці гадоў жыцьця ў ЗША ці зразумелі Вы Амэрыку? Ці падабаецца жыць у гэтай краіне?

— Падабаецца. Калі ўдумашца ў іх законы, у систэму аховы асобы й іншыя

PHOTO BY MICHAIL VASILIEV

рэчы, то вельмі падабаецца. Цяжка казаць пра прычыну посьпеху ЗША, для гэтага трэба добра ведаць гісторыю гэтай краіны. Тут народ працалюбівы і ўсё зроблена для таго, каб чалавек мог паспяхова працаваць. Некалі ў СССР прыяжджаў генэральны сакратар Кампартыі ЗША, і калі ён прыйшоўся па маскоўскіх заводах, дык скажаў: «Ну, я бачу ў ваш працоўны час такую самую карцінку, як у нас у час перапынку». Тут чалавек калі працуе, дык максымальна, таму й заробкі добрыя атрымліваюць. А ў Савецкім Саюзе неяк рабочага запыталіся: «Як вы жывяце?», дык ён кажа: «На горш, як працуем».

— Ці складана вам было прызвычаіцца? Усё ж Амэрыка гэта, так бы мовіць, іншы сьвет?

— Тут усё зроблена, каб табе дапамагчы, каб ты адаптаваўся. Існуе мноства розных арганізацый, якія спрыяноць чалавеку, каб ён не адчуваў сябе адзінокім. Працуюць школы для эмігрантаў. Усё гэта бясплатна. Нам у СССР тлумілі гававу, што ў Амэрыцы нічога без далаля ня зробіш, а тут музэі, бібліятэкі, шмат

Пра сваё жыцьцё-быцьцё:

«Нам у СССР тлумілі гававу, што ў Амэрыцы нічога без далаля ня зробіш, а тут музэі, бібліятэкі бясплатна, мне як старому апэрацыю на очы зрабілі бясплатна».

Пра Амэрыку:

«Тут народ працалюбівы і ўсё зроблена для таго, каб чалавек мог паспяхова працаваць».

Пра палітычную сітуацыю:

«Рася будзе трывацца, як цэпка, за Беларусь».

Пра вяртанье:

«Куды я паеду? У турму? Дзе Ганчар?»

даступных інстытуцыяў працуюць бясплатна. Я тут такімі бібліятэкамі карыстаюся, што ў Беларусі я абыходзілі марыць.

— А Вы, у прыватнасці, спрабавалі вывучаць ангельскую мову?

— Дык я хаджу ў школу, нават цяпер. Выучваю мову й нават часам пішу невялікія артыкулы па-ангельску. Пра Касцюшку, пра Купалу, пра чарнобыльскую бяду. Навучанне для мяне бясплатнае. І

Пагоны супраць шортая

У Гомелі наведнікаў у шортах не пусцілі на разгляд справы аб парушэнні правілаў дарожнага руху. Людзі мусілі ехаць пераапранацца. У Гомельскім УДАІ нам паведамілі, што дзеяньні дзяжурнага супрацоўніка рэгламэнтаваныя загадам начальніка ДАІ. Гэты загад прадугледжвае наведваньне адміністрацыйнай установы «ў належным выглядзе»: «Прыходзіць чалавек у шортах, як на пляж, на прыёме, ці на разгляд камісіі, дзе сядзяць салідныя асобы ў пагонах. Гэта несалідна».

Зборная згуляе ў Гомелі

Нацыянальная зборная Беларусі згуляе адзін з наступных матчоў за межамі Менску. 13 кастрычніка нашыя футбалісты прымуць зборную Люксэмбургу ў Гомелі. Гэта каб папулярызаваць спорт. А магчыма, таксама каб развесіці з Эўрапейскім маршам, які адбудзеца 14 кастрычніка.

Найгарачэйшыя дні стагодзьдзя

У Менску і ўсіх абласных цэнтрах 23 жніўня пастаноўлены новыя тэмпэратурныя рэкорды. Палі абсолютныя максымумы, што трymаліся ад 39 да 69 гадоў. Найгарачэй жа было ў Лельчыцах (Гомельская вобласць) — плюс 36 градусаў.

Менск развітваецца з «Ікарусам»

Гэтыя аўтобусы ад'ездзілі ў нашай сталіцы роўна 40 гадоў. Ціпер іх цалкам замянілі айчынныя МАЗы. Апошні аўтобус праедзе па сталічных вуліцах 4 верасеня.

Конь растаптаў легкавік

Невычайнае ДТЗ адбылося на аўтатрасе паміж гарадzkімі пасёлкамі Рось і Краснасельск Ваўкаўскага раёну: на капот аўтамабіля «Опэль» нечакана скочыў конь. Ён разబіў лабавое шкло, праламаў дах, саскочыў на багажнік і збег. Кіроўца, жыхар Ваўкаўскага, з траўмамі лёгкай і сяроднай цяжкасці трапіў у больницу. Аўтамабіль патырпеў больш: яго кузоў аднаўленыню не паддиягае. Конь, які справакаваў ДТЗ, толькі крыху спалохнуўся. Ён уцёк быў з племзаводу «Рось», але яго ўжо злавілі і зымесцілі ў стойла.

У Горадні кот пакусаў сабаку і яго гаспадароў

Абараняючыся ад сабакі, кот пакусаў ды падрапаў і ягоных гаспадароў. Пакуль невядома, ці быў кот шалённым.

У Грузію — авіярэйсам болей

«Белавія» з 26 жніўня павялічыла колькасць рэйсаў у Грузію да трох разоў на тыдзень. Дадатковы рэйс будзе выконвацца ў нядзелі на самалёце CRJ-100.

Мытнікі сканфіскавалі ў расейца 70 тысяч эўра

Буйная партыя незадэкляраванай валюты затрыманая ў цигніку «Адлер—Калінінград». У мытнай дэкларацыі ён напісаў, што вязе 1200 расійскіх рублёў і 100 эўра, а ў торбе мытнікі знайшли яшчэ 39270 эўра і больш за мільён рублёў. Распачата крымінальная справа.

Беларускаму навукоўцу прысудзілі прэмію імя Сакрата

Эўрапейская асамблея бізнесу прысудзіла прэмію імя Сакрата дырэктару Інстытуту фізыка-арганічнай хіміі НАН

Аляксандру Більдзюкевічу. Навукоўцы інстытуту стварылі новае пакаленне мэмбранных матэрыялаў, якія мняюць традыцыйныя тэхналёгіі падрыхтоўкі вады для цеплаэлектрастанцыяў.

Самыя комфортныя для жыцця гарады свету

Рэйтынг апублікаў часопіс The Economist. Пяты год запар на першым месцы — канадзкі Ванкувер. На другім месцы — аўстралійскі Мэльбурн, на трэцім — сталіца Аўстраліі Вена.

У першую дзесятку таксама ўвайшлі: аўстралійскі гарады Пэрт, Адлаіда і Сіднэй, канадзкі Таронта, а таксама сталіца Даніі Капэнгаген і швайцарскі Жэнева з Цюрыхам.

Першае месца ад канца заняў Алжыр, на радок вышэй — сталіца Бангладэш Дака, якія на адзін — сталіца Нігерый Лагос. У дзесятцы самых няўтульных гарадоў — Карабы, Катманду, Абіджан, Дакар, Пномпень, Тэгеран і Багота. Гарады атрымаліся з пункту гледжання ўзроўню стабільнасці, наяўнасці пагрозы тэрарызму, якасці транспартнай інфраструктуры і іншых парамэтраў.

Мэгаполісы не занялі высокіх месцаў менавіта праз вялікую колькасць транспарту і высокі ўзровень злачыннасці.

Пра продкаў чалавека і гарылы

Японскія і эфіёпскія навукоўцы знайшли 8 карэнных зубоў і адзіны ікол у тэктанічным расколе Афару Эфіопіі. Для антрополягіі даследчыкі эвалюцыйнага чалавека гэтае месца — сапраўдная крыніца скамянялых рэштак нашага біялагічнага гатунку. Ад часоў Люсі (Australopithecus afarensis), якая жыла тут 3,4 млн год таму, адкапанай у 1974 г., якая лічыцца праматкай ўсяго чалавецтва,

выяўлены амаль усе часткі ланцуга відаў, які вывёў да чалавека. Ад старойшага ад аўстралапітэкаў ардзінітэка kadabba, існучага больш як 6 млн год, празъ ягонага нападка з гатунку *ramidus* — 4,5 млн год таму, вялікай колькасці аўстралапітэкаў далей празъ ўсё больш людзкія віды Homo, аж да найдаўнейшага прадстаўніка *Homo sapiens*, які жыў 200 тыс. год таму. Такім чынам, людзкая эвалюцыя на сёньня наилепей падмацаваная крыніцамі.

А апошніяе адкрыцьцё японцаў у Афары, магчыма, выявіла продкаў чалавекападобных мальтаў. Гэтыя дзевяць зубоў — ім каля 10 млн. гадоў — першыя рэшткі істотаў, якія наўпрост можна звязаць з часоў, якія папярэднічалі моменту разыходжання галінаў чалавека і гарылаў. Паводле генетычнага датавання агульнапрынятым лічылася, што гэтае разыходжанье адбылося каля 8 млн год таму. Новыя адкрыцці дазволілі выказаць меркаванье, што супольны працак чалавека і гарылы значна старэйшы, чым лічылася.

**Генадзь Семянчук
СП; ЗП; МВ; БЕЛТА,
«Звязда», Эўрапейскае
радыё для Беларусі,
радыё «Рацыя»,
БелаПАН**

Фінал «Mіс Менск» — у Дзень вайсковай славы

На тым тыдні ў нацыянальнай школе прыгажосці прайшоў кастынг дзяўчат у фінал конкурсу «Mіс Менск». З сотні прыгажунь было выбрана 16 фіналістак. Сярод іх, дзівяцца сабры журы, аж пяць рудавалосых прэтэндэнтак. Для конкурсаў прыгажосці (апроч, відаць, «Mіс Ірляндыя») эта вялікая рэдкасць. Фінал «Mіс Менск» з дэфіле ў купальніках пройдзе 8 верасня.

Валэнса вылучыў Шушкевіча на Нобэлеўскую прэмію міру

«Сытуацыя разыўвалася вельмі хутка і нечакана для мяне, — паведаміў «Нашай Ніве» былы старшыня беларускага парламэнту. — Напрыканцы мінулага году я чытаў лекцыі ў Познаньскай вышэйшай палітычнай школе, якую патрануе былы лідэр «Салідарнасці» і прэзыдэнт Польшчы Лех Валэнса. У адзін дзень я зайшоў у кабінет канцлера школы ў той момант, калі ён размаўляў па тэлефоне з Валэнсам. Лех папрасіў, каб слухаўку пепрадалі мне, ён запрасіў прыехаць у той жа дзень да яго ў Гданьск. Мяне вызвалілі ад заняткаў і я насамроч паехаў да Валэнсы. Мы сустрэліся ў ягоным бюро, якое разъмяшчаецца ў падоўным двухсотгадовым будынку. Валэнса амаль адразу паведаміў, што хоча вылучыць мяне на Нобэлеўскую прэмію міру за 2007 год. Прыйзнаюся шчыра, што для мяне гэта было поўнай нечаканасцю, бо па тэлефоне ён нічога мне не сказаў. Валэнса мае права вылучаць на Нобэля, бо сам атрымліваў прэмію ў 1983 годзе. Ён папрасіў мяне напісаць невялікія біяграфічныя звесткі. Пасыль чаго і націраваў заяву ў Нарвэскі нобэлеўскі камітэт. Я пакуль не хачу называць тых людзей, якія яшчэ выступаюць за мою кандыдатуру. Скажу толькі, што сярод іх некалькі дзейных кіраўнікоў краінаў сьвету, быўшыя генэральныя сакратары, прэзыдэнты, прэм'еры, прафэсары

PHOTO BY MEDIANET

тычна замацавалі развал СССР; 3. За актыўны ўнёсак ў мірны раскол расейскай каляніяльнай імперыі, якая існавала ў выглядзе Савецкага Саюзу; 4. За ўкладу ў бесканфліктнае пераўтварэнне СССР у незалежны рэспублікі; 5. За адданасць прынцыпам міру, дэмакратыі, правоў чалавека і пропаганду гэтых прынцыпаў.

Ляўрэат Нобэлеўской прэміі ў галіне міру стане вядомы ў другой палове кастрычніка ў Осле (Нарвэгія).

Усяго на прэмію штогод вылучаецца каля 200 кандыдатаў. Сярод вядомых намінантаў гэтага году — экс-віцэ-прэзыдэнт ЗША Альберт Гор за сваю дзейнасць у абарону навакольнага асяродзьдзя, міратворца Намібіі, Ачху й Косава Марці Ахтісаары, чачэнская юрыстка Лідзія Юсупава. Праўда, фаварыты рэдка аказваюцца абранымі.

Летася на Нобэля міру вылучалі кіраўнікі незарэгістраванай праваабарончай арганізацыі «Вясна» Алеся Бяляцкага.

Шушкевіч успрымае свае шанцы як ня самыя высокія. «Маю шанцу ў падпраццунту, — съмяеца Шушкевіч. — Мне вельмі прыемна, што я трапіў у гэты сэпіс, але застаюся рэалістам, што апроц мяне шмат годных кандыдатураў. Калі ўсё ж атрымаю, то найперш хачу дапамагчы «Нашай Ніве» і іншым незалежным выданням».

Зыміцер Панкавец

Герой і ягоныя ахвары

У Эстоніі заведзена крымінальная справа на першага эстонскага Героя Савецкага Саюзу Арнольда Мэры. Яго вінавацяць у генацыдзе.

Мэры (на фота) вінавацяць у падрыхтоўцы дэпартацыі жыхароў Хіюмаа ў 1949 г.

Пракуратура зазначае, што 25 сакавіка 1949 г. на востраве Хіюмаа савецкія ўлады затрымалі 251 жыхара. Назаўтра іх накіравалі ў порт Палдышскі, а адтуль — на пажыцьцёвае высыланье ў Сібір. Паводле звестак пракуратуры, 25—27 сакавіка 1949 г. з Эстоніі высыпалі 20702 чалавекі. Кожны

шосты ў Сібіры і загінуў.

Мэры быў у ЦК эстонскай кампартыі і сакратаром ЦК Камсамолу. Ён не адмаўляе, што ў 1949 г. быў накіраваны на Хіюмаа кантроліваць перасяленне. Аднак віны не прыйзнае, съцвярджае, што толькі правяраў сьпісы падлеглых перасяленню.

Калі абвінавачаныне здолее даказаць, што Мэры кіраваў дэпартацыяй, яму пагражае

пажыцьцёвае зняволенне.

Арнольд Мэры ў 1941 г. стаў першым эстонцам, які атрымаў званье Героя Савецкага Саюзу. Ён удзельнічаў у

баях у Пскоўскай вобласці і быў чатыры разы паранены, але не пакінуў поля бою.

У 1951 г. партыйнае кіраўніцтва атрымала данос на Мэры і палічыла, што ён недастатковая актыўна ўдзельнічаў у дэпартацыі на Хіюмаа. Яго выключылі з партыі і пазбавілі ўзнагародаў. Праз пяць гадоў яго аднавілі ў партыі і вярнулі ўзнагароды.

Стрыечны брат Арнольда Ленарт Мэры быў першым прэзыдэнтам Эстоніі (1991—2000). Арнольд кіруе Антыфашистычным камітэтам краіны. Зь Ленартам яны не контактувалі змалада: занадта разыпшліся ў палітычных поглядах.

АГ

Найяснейшая Реч Паспалітая:
Цывілізацыя—Культура—Рэлігія—
Палітыка—Авантура—Героіка—Успамін.

**Наталка Бабіна. Крыўі не павідна
быць відна.**

Паветраны шар: беларускае
мужчынскае апавяданье.

ПАВЕДАМЛЕНЬНЕ

ПВУП "Суродзічы", УНП 190 786 828
МГД ААТ "Белінвестбанк", вул. Калектарная, 11, Менск, код 764

Рахунак ат-
рымальніка

3012 206 280 014

Асабовы
рахунак

(прозвішча, імя, імя па бацьку, адрес)

Від аплаты			Дата	Сума
За газэту "Наша Ніва"				
Агулам				

Касір

ПВУП "Суродзічы", УНП 190 786 828
МГД ААТ "Белінвестбанк", вул. Калектарная, 11, Менск, код 764

Рахунак ат-
рымальніка

3012 206 280 014

Асабовы
рахунак

(прозвішча, імя, імя па бацьку, адрес)

Від аплаты			Дата	Сума
За газэту "Наша Ніва"				
Агулам				

КВІТАНЦІЯ

Касір

М.П.

Каб ШТОТЫДЗЕНЬ атрымліваць газэту,

дасылайце адрасы і
гроши за газету. Кошт
на месяц — 8 тыс.
рублёў.

1) Просім усіх
ахвотных чытаць
газету паведамляць у
Рэдакцыю свае
адрасы і тэлефоны.
Гэта можна зрабіць
праз: тэлефоны: (017)
284-73-29, (029) 260-
78-32 (МТС), (029)
618-54-84, e-mail:
dastauka@nn.by,
паштовы адрес: а/с
537, 220050 Менск.

2) Просім у бликну
банкаўскага
паведамлення ці
паштовага пераказу
дакладна і разборліва
назначаць адрас, у
тым ліку паштовы
індэкс і код пад'езду.
Па пытаньнях
атрыманыя газеты
пытайцеся Рамана.

Адказ галоўнага дырэктара Першага канала радыё Я.Саламевічу

Старшыні ГА «ТБМ імя Ф.Скарыны» А.А.Трусау

Паважаны Алег Анатольевіч!

Работнікі радыё зь цікавасцю і зьдзіўленнем пазнаміліся з артыкулам Я.Саламевіча, «выдацнага», як Вы яго ганаруеце, «энтузія» мовы. Што ж, магчыма, для Вас Я.Саламевіч такім і зъяўляецца.

А асабіста мне публікацыя Я.Саламевіча, як і Ваш ліст, сталі добраі нагодай зрабіць тлумачныі па пытаннях беларускай мовы на радыё і расказаць Вам пра тое, чым жыве Беларуское радыё сёньня. І змест ліста Я.Саламевіча, і Ваш ліст мене ўразілі: аказваецца, пра якасць праграм Беларускага радыё і іх мову можна выказаць меркаваныі нават і на слухаючыя наш эфір. Тому тлумачу дэталёва.

Па-першае, начатак артыкула Я.Саламевіча: «Калі я ляжаў у бальніцы, на вялікае зьдзіўленне (як такое прапусцілі!) пачуў па радыё слова настаўніцы з Камянецкага раёну: «Раней я казала сваім вучням: «Слухайце беларускае радыё. Там самая чыстая беларуская літаратурная мова». Цяпэр кажу ім: «Ні ў якім разе не слухайце беларускага радыё. Чаму вы там навучыцесь?! Там сцудыяна не пісьменнасць: і ў скланеніні, і ў спражэнні, і ў націсках, і ў плюйме русімаў, якія дыктары вядоўцы сёньня «спляпаюць» у эфір, ня думаючы нават, што пра іх непісьменнасць падумаюць тыя, хто мову добра ведае, зусім ня думаючы, што гэтым самым абражают, крываўдзяць слых сваіх слухаючых, тых, хто адбирае, слухае іхнюю непісьменную мову» — зъяўляецца праста паклённіцкім, альбо (у лепшым выпадку) прадуктам упіленьня чалавека, які на момант напісання артыкулу быў нездаровы, што, уласна кажучы, ён і сам прызнае. Падобнае не гучала і не магло гучыць у эфіры.

Цікавыя асацыяцыі ўзынікаюць і пры далейшым прачытаанні. Тоё, што аўтар «дзіўюхмоў» лічыць «уведзеным глупствам», съведчыць пра яго элемэнтарную непісьменнасць, бо «дзіўюхмоў» не было ўведзена, а стала вынікам плебіціту. Каму падабаецца, каму — не, але факт ёсьць факт.

Паведамляю Вам таксама, што ўжо многія гады праграмы радыё

вядуць пераважна не дыктары, а журналісты. І што большасць праграм дзеялі іх апаратыўнасці выходзіць у прымым, жывым эфіры. Вось тут сапраўды маєм праблему: на жаль, часам здраўца памылкі... «Праскоўкоўца» і русізмы, і калькі, і няправільныя націскі... Дзяла пазбаўленыя ад гэтага на радыё створаная група стылістычных рэдактараў, рэдактараў эфірнага дня, існуюць курсы павышэння кваліфікацыі работнікаў, на радыё пэрыядычна запрашаюцца выкладчыкі мовы з аналізам нашых праграм.

Наконт таго, што чыноўнікі ў эфіры гавораць выключна на рускай мове: і гэта абсалютна не адпавядае рэчаіснасці. Слухаіце радыё, і Вы ўпізніце ў гэтым.

Далей аўтар піша, што «вясковых бабулек прымушаюць гаварыць на «трасянцы». А што, з бабулькамі гаварыць на лаціне? Да рэчы, Беларуское радыё свае перадачы вядзе на пяці мовах: на дзіўюхах дзяржаўных, ды на польскай, нямецкай і ангельскай 107 гадзінай штодня.

Я.Саламевіч закрнуў у публікацыі багата пытанняў: і націскі, і ўжываныя фразэалігізмы, і мову рэкламы, і адсутнасць у эфіры той альбо іншай тэматыкі. Нешта слушна, нешта штучна, нешта спречна... Але галоўнае ня ў гэтым. Галоўнае ў тым, што ЕН НЯ СЛУХАЕ РАДЫЁ!

Цытую: «Чаму інтараецца беларуская літаратура, якая мае творы на толькі ўзрэпейскага, але і сусветнага ўзроўню? Дзе перадачы «Тэатар перад мікрофонам», канцэрты на завяўкі слухачоў, фэстывалі гумару накшталт гаўцокускага ды многага іншага? Ці даўно вы чулі канцэрт Ф.Шаляпіна, М.Забэйды-Суміцкага, П.Русланавай, А.Александроўскай, казкі для дзяцей у выкананні Г.Глебава, Л.Ржэцкай, «Гаўлінку» з карыфэямі сцэны Г.Глебавым і У.Дзядзюшкам, «Навальніцу» А.Астроўскага з удзелам М.Савінай, В.Далматава, Г.Фядотава, А.Яблакінай, п'есы «Горкага, ігрунгіяльнага Б.Платонава ў творах К.Крапівы, А.Макаёнка, Янкі Купалы і многага іншага...»

Адказваю: «Тэатар Беларускага радыё» гучыць штотыдня, у суботы у 21.00. Гучала там і «Гаўлінка», і галасы памянёных аўтарам артыстаў у іншых радыёспектаклях, гучалі прэм'ерныя работы сучасных драматургаў.... Гучыць штодня і «Кальханка» ў выкананні прызначаных майструў слова, гучыць і музыка быльых часоў... Дарэчы, а на якой з 20–30 недзяржайнных радыёстанцый краіны Вы падобнае

чулі? Дзе яшчэ гучыць народная музыка, аўтэнтыка, дзе гучыць беларуская пазія? Хто гэтак рупліва запісвае і зберагае для нашчадак літаральную ўсе музычныя, тэатральныя здабыткі?

А мову, напрыклад, беларускай службы «Радыё Свабода», мову яе сайта, вы аналізвалі, паважаны Алег Анатольевіч? Вось дзе клюпат, вось дзе праблемы...

Словы Я.Саламевіча пра тое, што «літаратура сур'ёзага кантролю нашы радыёжурналісты, дыктары, рэдактары», якія і Вы паўтараеце ў сваім лісце, нагадваюць ня надта далёкія часіны татальнага кантролю над беларускім слоўвам, чаго, на шчасце, сёньня нашы радыёжурналісты не адчуваюць.

Ліст Саламевіча не звязаны бы на сябе ўвагі — падобныя творы час ад часу зъяўляюцца. Абурыла тое, што паклён складзены чалавекам, які ня слухае і ня ведае перадач радыё. Ня буду пераказваць Вам праграму перадач, яна даступная на нашым сайце, друкуюцца ў многіх рэспубліканскіх газетах. Артыкул, думаю, меў на мэце паказаць, што ў краіне няма нацыянальнага радыё. А яно было, ёсьць і будзе...

Калі Я.Саламевіч у стане больш-менш адэкватна ацаніць напісане ім, дык нават па выніках

абмеркаваньня артыкулу на сайце ён павінен папрасіць прабачэння ў работніка Беларускага радыё.

Вось такія думкі наконт артыкулу Я.Саламевіча! Дык каму, з дазволу сказаць, такія «кэцэнзіі» патрабныя? Проста зас্বябела рука? Захацелася, ня слухаючы, не разбіраючыся, паліць граззю Беларуское, сапраўды, народнае радыё?

А што да Вашага, Алег Анатольевіч, пытання пра юбілей вялікіх песьніароў — дык слухаіце, калі ласка, наша радыё: там і Купала, і Колас гучалі і гучыць, і пра іх слоўы гаворацца... Існуюць тэматычныя перадачы, рыхтуюцца і новыя да ўгодкай.

З найлепшымі зычэннямі

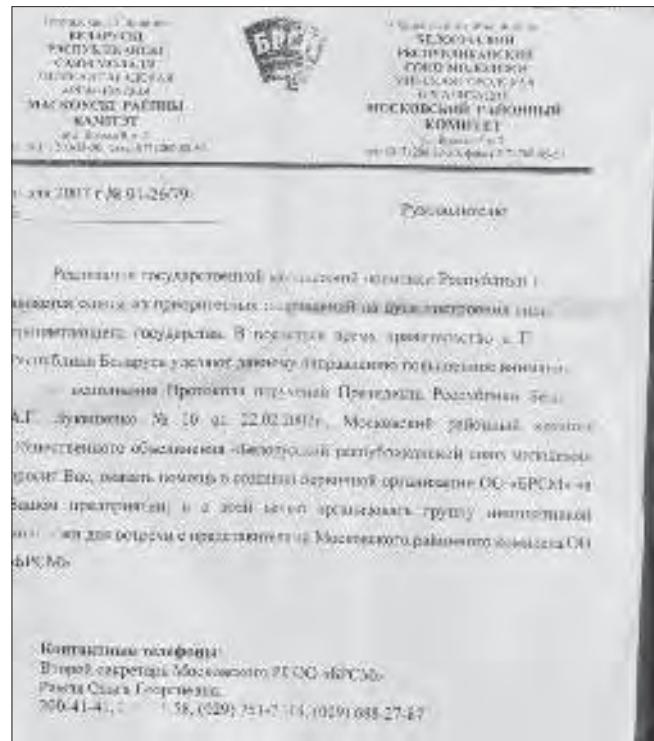
Галоўны дырэктар Першага канала нацыянальнага канала Беларускага радыё Пётар Раманчук

Ад Рэдакцыі. Сп.Саламевіч пісаў перадусім пра мову абласнога радыё, а не агульнацянальнага. Адказ жа падыставаны, як нам падаецца, прафэсійнай крыйдай, а ня клюпатам пра культуру мовы.

Як нас заганяюць у БРСМ

Добры дзень, дарагая рэдакцыя! Во які факс атрымала наша ка- мэрцыйная фірма з райкаму БРСМ.

Мікола Р., Менск

Наста Азарка.

Мама

МАМА

Мы з табою чужыя, матуля,
Не прасі, не скаруся зьверу!
Не для гэтага з соннага плену
Я прачнулася ўначы,
Каб заціца твайм праклёнам,
Каб праклёнам твайм зьнемагчы...
Я прыехала на хвілінку...
Мама, дай я цябе абдыму,
Вытру дай з твайго твару съязінку...
Мяне кліча мая Беларусь.

***

Магчыма, усё было йначай
І я не была такою...
Мо ты мяне перайначыў,
Але мне няма спакою.
Ня будзе спакою, ведай,
Пакуль мы глытаць будзем пыл,
Пакуль мы ня ўстанем з каленяў,
Пакуль з нас цягнуць будуць жылы!
Ня будзе спакою, помні,
Пакуль мы маўчаць будзем крыўды,
Пакуль забывацца на мову
Мы будзем з жахліваю гідай!
Спакою ня прыйдзе збавеньнем
Пад маскай съялога каханья
Што потым дасі пакаленьням —
Аблічча празрыстае здані?
А можа, табе даспадобы
Ганебная чорная сіла,
Што робіць вясельле з жалобы,
Што гоніцы дзяяць у магілы!?

Спыніся, ты чуеш, спыніся,
Пакуль шчэ спыніца ня позна,
Навокал сябе азірніся —
Ты ўбачыш адны толькі сълёзы!
Магчыма, усё было йначай.
І я не была такою...
Але як краіна плача,
Ня можна жыць у спакоі!

ГОНАР

Наш прэзыдэнт гуляе ў хакей.
У гонар і павагу ўсіх людзей.
І мы на гледзішча скідаем усе выдаткі
І з захапленьнем пляскаем у ладкі.
І мы жывем на зайдзрасцьці ўсім суседзям,
Мы п'ем віно, на смалім цыгарэты,
Гуляем усёй краінаю на съята —
Выконваем бацькоўскія загады.
Наш прэзыдэнт гуляе ў хакей,
А іхні — у тэніс, гольф і каратэ...
Усё нармальна ў нас, няма турботаў,
Наш прэзыдэнт гуляе для народу.
Ён для людзей стараецца. Ірвецца
Над кожным грошыкам не для сябе
трасецца.
За будучыню съветскую краіны
Зь сябе апошнюю кашулю скінє.
Калі гуляе — значыць, усё а'кэй.
Узводзім файнныя лядовыя палацы,
Усё нармальна, можна... пасъмяяцца.

У 2007 годзе, годзе 125-
годзьдзя Купалы і Коласа,
«НН» штонумар друкуе творы
беларускіх паэтаў. У
ранейшых нумерах пабачылі
съвет творы Генадзя
Бураўкіна, Андрusя
Храпавіцкага, Юрася
Пацюопы, Міхала
Анэмпадыстава, Сяргея
Прылуцкага, Сяргея Сыса,
Алесі Макрацова ды іншых
аўтараў. Чакаем Вашых
твораў.

Наста Азарка (першая злева).

Аляксандра Самца ў Карэлічах ведаюць. І ня дзіва. Адным зь першых ён заснаваў тут на пачатку 90-х будаўнічы каапэратыв. У 1993-м дзякуючы ягоным высілкам у раёне пачала дзеянічаць суполка Партыі БНФ. Такія асобы ў невялікіх местах не застаюцца па-за ўвагай.

Аляксандар Самец — не гарадзкі чалавек, вялікія гарады яго ня вабяць. Народзіўся на Карэлічыне, у вёсцы Ярэмічы. Адвучыўшыся ў Менскім архітэктурна-будаўнічым тэхнікуме, ды адслу́жыўшы ў Маскве ў войску, на пэўны час вярнуўся ў Менск. Але ня ўседзеў, вярнуўся дамоў: «Трэба жыць там, дзе твае карані».

Дзеда па бацьку Аляксандар ня бачыў — той загінуў у вайну. Нехта здаў, што сын-партызан наведваўся дамоў. Немцы застрэлілі старога праста ў хаце, паставіўшы таго да печы. Небарака пражыў пяць гадзін з кулямі ў грудзёх і галаве. У вёсцы дзеда празь яго мажную постапці і незвычайнью сілу звалі Царом.

Сям'я Аляксандра перабівалася, як кажуць, з хлеба на квас. Бацька Кастью меў адукцыі пяць клясаў. Працаўваў кавалём, у калгасе уступіў адным з апошніх, рана пайшоў з жыцця. «Сядуць, бывае, з брыгадзірам, гэткім самым грамадзей, ды лічаць, колькі каваль зарабіў», — узгадвае Самец. Адзін хоча, каб болей, другі, каб недаплаціць. Як брыгадзір сходзіў, бацька браў свой міэрны заробак, прыгаворваючы: «Вось жа гэтыя саветы! І за што я вошы ў замлянцы карміў?»

«Я верыў у камунізм, але ня быў у партыі»

У першым сваім кабінэце малады прараб адпушкаў за шафай партрэт Леніна і пачапіў яго на сціну. Ішлі апошнія гады савецкай імперыі. «Шчыра верыў у ідэі камунізму, хоць у партыю так і не ўступіў», — узгадвае ён. Потым, калі пабачыў, хто кіруе раённай камуністычнай арганізацыяй, то й думаць перастаў, каб стаць партыйцам. На пачатку пераломніх 90-х вырашыў ссысці на вольны хлеб, ды заснаваў першы ў Карэлічах будаўнічы каапэратыв. «Цяжка было — грошай хапіла толькі на течку для збору неабходных папераў, але потым пачаў няблага зарабляць», — з усьмешкай прыгадвае спадар Аляксандар.

СЯМЕН ПЕЧАНКО

Цароў унук

«У газетах пра апазыцыю пісалі, як пра зъвяроў»

Акурат тады, як бізнес пачаў прыносіць прыбытак, Аляксандар зацікаўшыся палітыкай. Увагу прыцягнула яшчэ на цалкам вольная прэса, у якой дэмакратычную апазыцыю майлавалі, як тых дзікуноў. Пабачыўшы недзе абвестку пра сіявіта ў Купалаўскім сквэры, што ладзілі «зъвяроў», наважыўся паехаць у сталіцу і ўсё пабачыць на свае очы. Там сустрэў прыстойных маладых людзей пад бел-чырвона-белымі сцягамі, пачуў добрую беларускую мову і вярнуўся дамоў іншым чалавекам. З сабою прывёз значкі, сцяжкі ды газэты.

Палітыка пачала засмоктваць, і, не задаволіўшыся зборам подпісаў за перавыбары ў Вярхоўны Савет, Аляксандар стварае раённую суполку БНФ. Наладзіў для землякоў сустрэчу зь Зянонам Пазняком. Пры канцы сустрэчы ў партыю запісалася больш за паўсотні чалавек. Старшынём суполкі без ваганінёў абраў Самца.

Ня той Самец

Суполка папаўнялася па-рознаму. У 1996 г. Карэлічы ўскалыхнуў скандал — замест анансаванага баевіка мясцовая кабэльнае тэлебачаньне паказала

«Звычайнага презыдэнта». Да старшыні мясцовага БНФ пачягнуліся па камэнтары журналісты са «Свабоды», БелаПАН, Reuters. Адну з тых перадачаў на «Свабодзе» пачуў кіроўца з суседняга калгасу. Вырашыў далучыцца да арганізацыі. Узяў тэлефонны даўеднік ды патэлефанаваў А. Самцу. На ягоную беларускую мову на другім канцы дроту суха адказаў: «Гэта не да мяне, званіце па іншым нумары». Гэта быў намеснік старшыні Карэліцкага райвыканкаму, таксама Аляксандар, і таксама Самец, якому той кінасэнс дарагога каштаваў.

Непрафесійная дэмакратыя

Першым сур’ёзным выпрабаваньнем для новаўтворанай суполкі сталі прэзыдэнцкія выбары 1994 г. Вынік быў неблагі — Пазняк атрымаў у Карэліцкім раёне другое месца, першае — Лукашэнка. Аднак Самец не ўважае гэта за перамогу, нават больш — упэўнены, што ў цэлым тады дэмакраты прайгралі ўсур’ёз і надоўга. Прычынай той і наступных паразаў лічыць палітычнае аматарства: «Мы працаўвалі напаўслы, бо ў кожнага была яшчэ й асноўная праца, у большасці — гаспадарка. Уявіце мацьмымы вынік, калі б кожны з нас быў цалкам аддадзены справе, ды не зай-

маўся зарабляньнем грошай на жыцьцё». Будучы абраным у абласную Раду і Сойм, ён неаднойчы казаў пра неабходнасць забесьпячэння партыіцаў сродкамі на існаваньне, што б вызваліла час уласна на палітыку. Спрачаўся з Пазняком. Але Зянон Станіслававіч адрезаў: палітыка і грошы — несумяшчальныя. У Горадні яго яшчэ паслушалі ды падтрымалі, але ў сталіцы ідэю пра віційнага старшыні прайгнаравалі. Рэфэрэндумы, раскол Фронту ды няўпамяны кандыдат ад апазыцыі на выбарах-2001 падарвалі веру ў здолнасць апазыцыі вырвашца з заганнага кола паразы. «Народ ня любіць тых, хто прайграе, таму нам усім жыцьцёва неабходная перамога», — упэўнены былы ўжо старшыня Карэліцкага БНФ. Ён так і не далучыўся ні да аднаго з аскепкаў партыі.

Выгадаваў сына, пабудаваў дом, пасадзіў сад

Дом Самцоў прыцягвае ўвагу — вялікі, двухпавярховы драўляны будынак. Будавалі яго на дзве сям'і разам з братам. У двары — невялікі садок, акуратны газон. Цяпер будуюць дом для сына, што ў чэрвені скончыў університет.

тэт. Сын, дарэчы, увесы у бацьку: на дзяржаўную працу — настаўніца, ісьці не жадае, марыць пра ўласную справу.

«Думаў, што ўжо ня буду сам будаваць, ажно вось давялося ўзяцца за стаroe», — усыміхаецца Аляксандар. Дзеля гэтага з адной з суседніх вёсак перавезлы зруб. Разбіраць старое жытло ён любіць, бо часта кінутыя хаты хаваюць у сабе дробныя і вялікія таямніцы: старыя рэчы, спарахнелыя паперы, газэты. Дэманструе апошнія знаходкі — царскія ды савецкія грошы, старыя акуляры, дакументы. «Цікавей за гэта мне нічога», — кажа ён і дадае, што з задавальненнем заняўся б пошукам даўніны. Некаму трэба гэтым займацца — зьбіраць старыя рэчы, запісваць за дзядамі, пакуль яны з намі, іхныя гісторыі, мяркую сп. Аляксандар. Такое захапленне невыпадковое — яго жонка працуе ў раённым краязнаўчым музее.

«Я не прападу, былі 6 Сыцяг ды Мова»

Цяпер Аляксандар ізноў на вольным хлебе. Партыі ніяма, як і ня дзеянічае суполка ТВМ, якую ён таксама арганізоўваў. На палітыку аднак не забывае

зусім. Езьдзіць у Менск на акцыі, заходзіць у партыйныя офісы. Потым вязе незалежныя газэты, каб раздаць землякам.

Былога актыўіста не хвалюе эканоміка, бо лічыць што пры любым рэжыме на сябе можна зарабіць: «Важна, каб мы былі адукаваныя, а найперш ведалі сваю гісторыю, карані, шанавалі мову, свае сымбалі, а тады і эканоміка запрацуе».

У яго талент знаходзіцца аднадумцаў у любым калектыве, нават сярод будаўнікоў. Неяк пазнаёміцца з вясковым шабашнікам, які проста з халавы боту выцягнуў спыштак з уласным вершамі. Некаторыя з іх прагучалі потым на «Свабодзе», ды трапілі на старонкі «НН». Аляксандар Самец мае багатую бібліятэку беларускай літаратуры, гістарычных твораў. Пры кожным новым знаёмстве дае чалавеку штосьці пачытаць.

Размаўляем ля брамы Аляксандравага двора, побач па дарозе едзе на ровары ўнук суседкі. «Едзь сюды — возьмеш бабе газетаў пачытаць», — дастае з салёну аўто апошнія нумары «НН» ды «Народнай волі» Аляксандар Канстанцінавіч. «Зерне кінутае ў ніву...» — першае, што пры гэтым прыходзіць на разум.

Сямён Печанко

Аршанская бітва—2007

Фэст беларускай аўтарскай песьні й пэзіі «Аршанская бітва—2007» пройдзе на Крапівенскім полі **8 верасня**.

Фэстываль пачнеца а 20-й на гістарычным месцы Аршанскае бітвы 1514 году — левым беразе Дняпра пры ўпадзенні ў яго рабкі Крапівенкі. Праходзіць ён на адкрытым паветры, таму варта падумыць пра адпаведную вонратку, запас ежы і намёт. Запас дроў для вогнішча будзе на месцы.

Даезд: з чыгуначнага вакзала на аўтобусе ці маршрутцы № 11 да аўтавакзалу (канец маршруту). Далей — аўтобусам «Ворша — Дуброўна» да прыпынку «Гацькаўшчына». Гуртам можна наніць маршрутку з чыгуначнага вакзalu праста да Гацькаўшчыны.

Таксама аўтобусам або маршруткай можна ад'ехаць ад прывакзальнае плошчы да прыпынку «Цэнтр», затым ад Цэнтральнай плошчы, што ля «Дому гандлю» (прыпынак за помнікам Леніну) можна сесці

на аўтобус ці маршрутку Ворша — Дуброўна і ехачь да прыпынку «Гацькаўшчына». Ад прыпынку «Гацькаўшчына» да месца фэсту каля 1 км.

Спадарожнія цікавосткі: па два бакі Цэнтральная плошчы знаходзяцца му-

зей Уладзіміра Каараткевіча і Прыдняпроўскі парк з помнікам Каараткевічу на месцы дому, дзе прайшло ягонае дзяцінства.

У парадфіяльным касцёле Св. Язэпа (вул. Савецкая) экспануеца адзіная на Беларусі

каляровая ксэракопія ўнатуральны фармат вядомай карціны XVI ст. «Аршанская бітва» (арыгінал у Варшаве).

Даведкі: (029) 291-62-38 (Юрка), (029) 319-65-74 (Генадзь), (029) 666-75-42 (Віктар).

Уладзімер Содаль: «Мне маё будзе!»

Дасыледчык творчай спадчыны Дуніна-Марцінкевіча і Багушэвіча, сябра Саюзу беларускіх пісьменнікаў, мовазнаўца, актыўны сябра ТБМ Уладзімер Содаль 13 верасьня будзе адзначаць 70-годзьдзе.

Пры ўладзімера Содалія належала кнігі «Людзьмі звацца», «Свіранскія крэскі», «Жупранская старонка», «Бачу свой край», «Святыя куточкі фальварак Свіраны», «Волат зь Мігаўкі». Шлях да творчай дзеянасці пачынаўся ў яго з поўнага горычы і пакутаў дзяцінства, з ваенага ліхалецця, якое назаўжды пакінула невылечныя раны...

— На долю Вашага пакаленія вышалі цяжкія выпрабаванні?

— Нарадзіўся я ў суворым 1937 годзе, 13 верасьня. Бацькі мае паходзілі з мястечка Мормаль, калі Жлобіна. У дзеда Паўла была вялікая сям'я — троі сыны і пяць дачок, усе дзяўчата сталі настаўніцамі. За невялічкі капітал, які ён здабыў сваёй працай, пабудаваў на вёсцы паравы млын, для сябе і людзям на дапамогу, дзе сам гаспадарыў. Час быў цяжкі, сям'ю раскучылі, млын канфіскавалі, тату, яшчэ хлопцам, выслалі ў Сыбір. Дзяўчата зъбеглі ва Украіну і павыходзілі замуж. Але без гаспадара праца на млыне не ішла. Тады мясцоўша начальства пачало клапаціца, і яго вярнулі з высылкі. Тата быў сапраўдным майстрам, добрым мэханікам і кавалём. Калі яго забіралі на вайну, памятаю, як я, маленьki хлопчык, бег за машынай з гары з апошніх сілаў, з масточка ледзь не зваліўся ў пясок.

«Тата, татачка, не ўхадзі», — кричаў я.

Потым, у 1945, мы, дзеці, былі радыя кожнаму салдату, які вяртаўся дадому, бацьку чакалі да апошняга. Але ён не вярнуўся. Ён крыху недачу-

ваў, яму было цяжка арыентавацца сярод выбухаў, таму, відаць, ён і загінуў.

Да гэтага часу ў маёй памяці — гул самалётаў, выбухі снарадаў, страляніна. Бог ведае, як выжылі ў франтавой паласе. Аднойчы снарад разарваўся вельмі блізка. Сыветла-светла зрабілася. З тae пары я ўжо забыў, калі бачыў абодвумя вачымі. Ацалела толькі адно, і тое хварэе на глаукому.

Але самае крыўднае тое, што праз семдзесят гадоў, што мінулі з тых цяжкіх часоў, нас, мірных беларусаў, зноў гоніць у сыпину карніція атрады, як гэта адбылося на сівяткаваныні Дня абавязчэння Незалежнасці — 27 ліпеня.

— Як зьявілася ў Вас цікавасць да роднай мовы?

— З маленства я быў вельмі

чуйны да слова. Памятаю, уразіла назва вёсачкі, дзе мы хаваліся ў бежанцах — Жарабцы. Думалася, быццам адны коні там жывуць. Пасыльны вачыўся ў вясковай школе. У дзяцей была вялікая цяга да газет, часопісаў, пісалі і дасылаў туды свае вершы. І я дасылаў свае домісы ў «Піянер Беларусі».

Упершыню я паверыў у слу друкаванага радка, адчуў, што ў горадзе працуешь больш сівядомыя і дасьведчаныя людзі, вось пры якіх абставінах. У 1953-54 годзе началі патрабаваць плату за навучаныне ў школе. Мне плаціць не было чым, бо на дваіх мы з мамай мелі пэнсію ўсяго 56 рублёў, а дырэктар і ведаць не хацеў, што сям'я страдаць кармільца. Тады я напісаў ліст у газету. З рэдакцыі паведамілі мне, што дзеці тых, хто загінуў на вайне, ад платы вызываля-

юцца, і гэтым лістом я дамогся справядлівасці.

— Але працягнуць навучаныне Вы змаглі не адрадзіць?

— Пасля школы ў пошуках рамантнікі мае сябры паехаці на Цаліну, а я падаўся ў 1956 годзе ў іншы край — у далёкі паўночны Мурманск, дзе служыў мой дзядзька — афіцэр. Там я працеваў, капаючы траншэю, прафілаўчы вечную мерзлату. Вечарамі хадзіў вучыцца на токара. Але токарам працеваць не давялося, бо падводзіў зрок. Сустрӯся добрыя чалавекі, які ўладжаў мяне электрыкам на вайсковы сударамонтны завод. Скончыўшы курсы, я працеваў у лінейным цэху. У порце на прычале стаялі падводныя лодкі, эсмінцы. У ававязкі электрыка ўваходзіла абслугоўванье портавых кранаў. «Сальто» — гэта значыць «портавы кран» — так называлі мяне, яшчэ хлагчыну.

У Мурманску я таксама цікавіўся грамадзкім і культурным жыццем у Беларусі і адтуль напісаў праграммы ліст Нілу Гілевічу са сваімі пытаннямі. Малады, але вядомы паэт адчуў, што нейкаму юнаку баліць за Беларусь, за родны народ. Ён захаваў гэты ліст, на доўгія гады, а ў 1987 годзе на маёй творчай вечарыне агучыў яго і падараваў мне копію гэтага ліста.

Праз некалькі гадоў з Мурманску мяне накіравалі навучаныце ў Менск, у Педагагічны інстытут, на філялягічнае аддзяленне. Вядомы мовазнаўца Фёдар Янкоўскі, старшыня прыёмнай камісіі, паспачаўцаў мяне. «Вазымце і вывучыце яго», — парыў ён і сваім калегам. Так пачаўся мой лёс у мовазнаўстве і літаратуры.

Пасля троцяга курсу, перавёўшыся на завочнае, я паехаў настаўнічыць у Астрашыцкі Гарадок, бо ўжо меў сям'ю. (Дарэчы, там дагэтуль жыве моя матуля.) Инспэктар зъ

Міністэрства адукацыі, што прысутнічаў на занятках, падтрымаў мяне і сказаў паўжартам: «Вы як рознаспрагальнны дзеяслou, ні пад адно спра- жэньне не трапляеце (зна- чыць, маеце незалежны по-гляд)! Трымайтесь гэтак да- лей». Словы яго запалі мне ў душу.

— Ваша першая кнiжка называлася «Людзьмі звашца»?

— Гэты зборнічак нарысаў выйшаў у 1977 годзе. Ён па- бываў у космесе разам з на- шым касманаутам П.Кліму- ком і У.Кавалёнкам. Я даслаў ім кнiжку, каб яны памятали пра замлю, што іх узгадавала. А цяпер я рыхтую кнiгу «Пра- га мовы», у якую ўвойдуць та- кія часткі, як «Філэляг з ма- ленства», «Казка без канца», «Пытаныні зь юнацтва», «Моўныя абрэзкі» і іншыя.

— Раскажыце, калі ласка, як з'явілася ў Вас ціка- васць да асобы і твор- часыці Багушэвіча?

— Больш за трыццаць гадоў я працаваў на тэлебачаныні. Вёў перадачу «Роднае слова», узначальваў студыю «Ліцр», мы рыхтавалі наву- чальныя перадачы для шко- лы. У праграме быў і Францішак Багушэвіч. Пачалі пісаць

сцэнар, зрабілі фiльм. Гэты фiльм паслужыў імпульсам усёй далейшай дасьледчыц- кай дзеяслou. Празь яго я мусіў цікавіцца адвакатурай, працай съледчых, тым адвa- кацкім асяродкам, дзе праца- ваў Ф.Багушэвіч. Яго душой, яго вачыма я перачытваў Біблію, Эвангельле, Пушкіна, Міцкевіча, Салтыкова-Шчад- рына, Лока, Пірагова, каб зра- зумець, разгадаць, пра што ён думаў і пісаў.

Мая апантанасць выпнікае з высокіх грамадзянскіх пазы- цый Багушэвіча. І ня толькі. Яна ідзе з адчуваўнія гарман- ічнай црльнасці гэтай асобы. Да Багушэвіча гарнуліся людзі самых розных заняткаў: юрысты, навукоўцы, літарата- ры, мастакі, журналісты. Для ўсіх ён быў непаўторным аў- тарытэтам. Ф.Багушэвіч, яго літаратурная і юрыдычная спадчына — гэта той грунт, на якім я вырас як дасьледчык, і, можа, нават падсьвядома жыву паводле яго маральных прынцыпаў.

— З чым можна парапа- наць дасьледчыцкую пра- цу?

— Заўсёды адчуваю, што мною нешта водзіць, надара- юцца сытуацыі, дзiўныя моманты, неспадзянкі, імгнен-

на ўзынікае завязка... Люблю распытваць людзей, прыслу- хоўваюся да іх гаворкі. Ад- нойчы ў лесе, зьбираючы гры- бы, я сустрэў жанчыну і пачаў ад яе знаёмы выраз. Аказала- ся, што кабета была з нашых мясыцін, і нават калісці яна працавала з маім дзядзькам, які ў вайну загінуў.

Даўно мяне цікавіць куточак пад назвай Бараўцы, неда- лёка ад Вячы ў Менскім раёне. Іншыя купалаўскія мясыціны даўно ўшанаваныя і апіса- ныя, а Бараўцы, дзе вынасіла- ся «Жалейка», дзе стварыў Купала «Адвечную песню», дзе акрэсліўся ягоны пе- сэ- данім, пакуль яшчэ не атры- малі належнай увагі. Займаль- ны ланцут назваў Баравая — Бараўляны — Бараўцы...

— Вандроўкі і пошуки зьяўліоцца для Вас свое- саблівым стымулам, які дазваляе пераадольваць хваробы, цікавіцца жыць- цём?

— На першай старонцы маіх кнiжачак пазначана: ня п'ю, не палю, кнiгі выдаю за свае грошы з пэнсіі. Прашу Бога і людзей — спрыяйце мне! Нягледзячы на гіпэрта- нию і пукровы дыябэт, застаю- ся аптымістам. Праца жывіць і надае мне сіл!

Мой дэвіз: «Мне маё бу- дзе!». Гэта значыць, што ня треба асабліва прагнучь матэ- рыяльнага дабрабыту, а пра- цаваць на творчай ніве, дзе ўсё з цягам часу ўдаецца здзейсніць.

Але яшчэ адзін стымул і мая радасць — унук Сержык (усяго ў мяне іх чатыры). Ён таксама ўважлівы да слова, пiша вершы, падарожныя на- таткі і замалёўкі, і ўжо ўба- чылі сivet дэльце яго кнiжачкі. «Святло маёй кryнічкі» і «Кветка мая, Беларусь»

— Нядоўна Вам удалося выдаць кнiгу пра першага рэдактара «Нашай Нівы» Аляксандра Уласава?

— Не аднойчы мы з тэлев- ізiйнай групай наведвалі Мігаўку, дзе жыў Аляксан- дар Уласаў, ездзілі туды з М.Лавiцкiм. Кожная паездка адкрывала штосьці новае пра гэты кут і пра самога ко- лішняга гаспадара. Я быў натхнёны ўсвядамленнем, што хаджу па тых сцяжын- ках, па якіх хадзіў коліс са- маахвярны беларускі ась- ветнік.

— Дазвольце падзяка- ваць Вам за працу, якую Вы рабіце, і зычым Вам добра- здароўя і творчага плёну!

Гутарыла Эла Оліна

Mірон

Першы Мірон быў у Багушэвіча.
Піша Уладзімер Содаль.

Хто ж на Беларусі ня чуў ці ня ведае гэтага імя. Мірон — гэта легенда на- шага часу. Ён, бясстрашны і пакуль няўлоўны, разъвешвае на самых вы- сокіх, амаль недасягальных выши- нях, наш бессымяротны сымбал — бел-чырвона-белы сцяг. Усталое і бясысьледна, як цень, зынікае. Як мне падаецца, ягонай мужнасцю, ягонай рашучаццю захапляючыя нават яго- ния незычліўцы.

...Мірон! Скуль ён узяўся? Гэтага ніхто ня ведае.

Ёсьць жа ў Францішка Багушэвіча верш «Хрэсьбіны Мацюка». Дык вось, у згаданым вершы, апрача непа-

коры Мацея, фiгуруе таксама і Мірон (Мірун). Гэты Мірун на прапанову царскіх апрыгчнікаў зъмяніць веру ад- казвае:

«Сптыайце, кажа, — вун Мацея;
Як ён ды скажа перавярнуцца,
Дык усе вёскі на яго здадуцца».

I што адказаў Мацей?

«...каб сто катоў
Драпі мне скур, пяклі на агню,
Я веры сваёй тыкі не зъмянно!»

Так адказаў Мацей. Гэта жа мусіць адказаць і Мірон. Гэта жа ён сказаў: «Калі Мацей скажа перавярнуцца, дык на яго ўсе вёскі здадуцца». Але такога ад Мацея не пачулі. I Мірон загадзя добра ведаў, што ад Мацея ніколі такога не пачуюць, і ён, Мірон, разам з Мацеем кажа сваім «дабрадзеям»:

«...Эй, бійце ж мацней,
Мацнейшы ад веры нашай Мацей».

Мацнейшы ад веры чужой і Мірон!
Ён жа ва ўсім гатовы ісьці за Мацеем!

...Над сёньняшнім Беларусью то там, то тут узъяляюць да высяў Хрыстовы сымбалі — бел-чырвона-белы сцягі. Кажуць, гэта іх уста- лёўвае легендарны Мірон. Цікава, а ці ведае ён і ягоныя сымпатыкі, што быў на Беларусі ў яго папярэднік, які гарой стаяў за сваю веру, не мянючы веры ні за якія спакусы. Калі ня веда- ем, то ведайма!

Хай жа табе, Міроне, скрэз і ўсюды і ва ўсім шчасьці. Шануй жа, Божа, яго для Беларусі! Ня дай нікому яго зглуміці.

Імя Мірон вельмі рыфмуеца зь імем Зянон! Наздароў, Божа, іх абод- вух! Міронава імя даўно стала на Беларусі сымбалем нашай няскора- насці.

37 працэнтаў гетэрасэксуалаў

Аляксей Бацюкоў. Апавяданьне.

Яны лашчыліся на першым сядзеніі, якраз перада мной. Пачалося з таго, што мужчына справа крануў нагой другога і папрасіў прарабчэння. Той другі засымяўся ў адказ. Цяпер, калі я расплюшчыў вочы, мужчына справа казытага патышу мужчыны зьлева. Кіроўца маршруткі зредчас азіраўся на іх з лёгкай усьмешкай, а калі мужчыны пераставалі мілавацца, кіроўца гладзіў таго мужчыну, які сядзеў побач зь ім, па руцэ.

Я адварнуўся да вакна. Даўно праехалі Бялынічы, мінулі паваротку на Друць, абапал шашы пакуль паўзло балота, хутка мусіла быць Бярэзіна.

У Менск я гэтым разам ехаў зь лёгкім наперад яшчэ расчараўаньнем. Заяўку на ўдзел у конкурсі падаў, што называецца, для масавасці, а пахаў выключна таму, што паабязці заплаціць за дарогу. Анікае асаблівае карысыці, у прынцыпе, і ня мусіла быць, хатця, канечнече, было лёгкае спадзяваньне, што ўсталоюцца нейкія самыя натуральныя і лягчынныя контакты, якія і так мусілі б даўно існаваць, аднак чамусыці, як заўсёды, не існавалі, і гэта таксама выглядала натуральна. Каб не сапсаваць сабе настрой, я ня стаў працягваць гэтую думку, так што зноўшы выйшла, што думаць мне німа аб чым. Таму я проста сядзеў і назіраў, імкнучыся дарэшты выключыць сваю прысутнасць тут, пакінуўшы сабе адно толькі карцінку перад вачыма. Калі б я быў каля вакна, я даў бы дрэўцам расплывацца і сасылізгаць з майго позірку ўправа і долу, калі б я сядзеў на пярэдніх крэслах, я даў бы дарозе енчыць і падаць на мяне, а так я сядзеў і глядзеў, як мужчына зьлева цяпер ужо лашчыць нагу кіроўцы сам.

«Не, — падумаў я, — простае, чысцяе сузірнанье людзі толькі псуюць». Але вочы не заплюшчваліся. На сваім крэсле я здолеў неяк павярнуцца паўбокам і пакласыці галаву на сыпінку. Дзяўчына каля мяне глядзела фота на сваім мабільніку. Скрученая ў падвалак жаночыя губы. Высокая, бледная шыя з акраечкам вуха, з лёгнікай пасмай бляявых валасоў. Да гэтага вуха па плячы, і ўжо нават па шыі, паўзе язычок. Праткнутая пресінгам, ружовая і разыняволеная смочка на ма-

ленькай мокрай грудзі. У гэты момант зусім нечакана я заснуў.

Вось ён, Менск, ад якога заўсёды чаекаеш большага, а бачыши практычна тое ж, што дома. Але ж ты тут ня дома. Калі выходзілі ля мэтро, мужчына, які выйшаў перада мной, — каржакаваты і важкі, але нечакана даўганогі — азірнуўся і звыклым жэстам падаў мне руку. Спачатку я неяк пацягнуў сваю руку наступрач, але ж я ўжо ў Менску, падумаў я, і, усьміхнуўшыся, падзякаваў і адмовіўся прымаць яго далонь. Мужчына, аднак, не звярнуў на гэта асаблівае ўлагі, толькі павольна павёў па мне, па ўсім мaim целе позіркам, і широкім крокам пайшоў у мэтро. Гэта тыповая менская лёгкасць і съмеласць мяне так тады пераканалі самога, што я абсалютна спакойна павярнуўся назад, каб падаць руку дзяўчыне сълемадам. Яна, аднак, ужо спусыцілася, прытрымаўшыся за дзверцы.

Але я не адпусціў яе так. Калі мы абое падышлі да мэтро — а я наўмысна не съпяшаўся — я ўзяў і праpusыціў яе перад сабой. Позірк у дзяўчыны быў каменны, ці зауважыла яна мой жэст, я не зразумеў.

Нарэшце, вось ён, першы менскі твар, у вакенцы з жэтончыкамі. На пульхнай руцэ касіркі кожны пазногаць пафарбаваны вясёлкай. Ярка-ружовы пінжак, відаць, на голае цела. Размаляваная так, што толькі спаласваная зморшчынамі шыя выдавала сапраўдны ўзрост. Яна мала чым рознілася ад нашых магілёўскіх касірак.

У мэтро падалося, што на сядзеніі побач зь дзяўчырам абдымаюцца хлопец і дзяўчына. Прыпынкі абвяшчаў нармальны нізкі мужчынскі голас, хоць адзін раз уключыўся нейкі другі голас, каб ад імя міліцый папярэдзіць пра крадзяжы мабільных тэлефонаў. Гэты голас ужо і скруголіў, і енчыў, і зрывалася на звычайнія гі-гі-гі, так што не было ясна, мужчына гэта ці жанчына, пакуль гэты чалавек не засымяўся — напружана, ненатуральна, як звычайна па тэлевізіі разъвітваюцца камэнтаторы. Дзяўчына нахілілася да хлопца, яе дэкальтэ адышло ад цела, і я расчараўана адварнуўся.

Крыху спазмініўся, але ня вельмі. Вышпаў на плошчы Перамогі і разгубіўся каторы раз, у які бок ісці на выхад. Насупраць «Вячэрняга Мінску»,

каля пераходу, жанчына папрасіла мяне паднесці сумку. Я а сразу зразумеў, што гэта за чалавек, і не звярнуў улагі. Зноўку тут гэта зрабіць было лягчэй, чым звычайна ў Магілёве.

Восьмы будынак я, як заўсёды, праpusыціў, а патрэбны ўваход знайшоў толькі па плякаце, налепленым на вакно знутры — бацька і маці разам з сынам і маленъкай дачкой ідуць па полі. Надпіс я не пасыпей прачытаць, але сама ідэя а сразу спадабалася.

— О, а вы, напэўна, з Магілёва, — стары, круглатвары мужчына ў шэрым строі крочыў наступрач, працягваючы руку. — Я ўзгадваю ваш здымак, які мы на сайце павесілі.

Я ня ведаў, што адказваць, і ці трэба, і праста паціскаў ягоную руку — моцна, як умеў, — але ня дужа доўга, каб не засмуціць. Людзей наагул яшчэ не было, я аказаўся першым з гасцей. Яшчэ за круглым столом сядзела дзяўчына. Пацалаўца руку мне дала лёгка, а сразу, як я пасунуўся да яе, і усьміхнулася, калі я крыху прытрымаў сваім пальцамі яе далонь. Выдала мне гропы.

Павольна, нават, напэўна, цяжка, я павёў позіркам па пакой. За ўсе свае — колькі: дзесяць, восем — гадоў актыўнасць я быў тут упершынно. На блюсце Караткевіча каля вакна было напісаны, што гэта Ларыса Геніуш. Карціны на сценах разглядзаны было нязручна, а бязь іх пакой ператварыўся б у бледную пляму і наўрад ці хто знаходзіў бы моцы адварваць позірк ад гэтага вугла, які выступаў на самую сярэдзіну, навязваючы сваю грувасткую прысутнасць. Ложкаў нідзе не было, не было таксама канапаў ці хача б раскладных крэслau.

Я выйшаў у пярэдні пакой. Вялікі стэляж з книгамі цяпер стаяў за столом праадаўца, так што падыходзіць стала зусім нязручна. Збоку да яго ўсё ж прабраўліся двое, маладыя хлопец зь дзеўкам, і гартаі часопіс. «О, глядзі», — сказаў хлопец, і на карцінцы мільганулі постаці жанчыны і мужчыны. Дзеўка прытрымала старонку рукой, каб не адбівалася сывягло, і заківала — можна паспрабаваць. Я паглядзеў некалькі касці на стэляжах — у асноўным нямецкія фільмы, пару польскіх, але я іх усе ўжо збольшага бачыў. Была яшчэ, праўда, зусім пек-

ная цацачка — хоўм з Пэрыс Хілтан і Памэлай Андэрсан, але я толькі закусіў губу ад цаны.

Людзі падыходзілі з хуткасцю адзін чалавек за дзьве хвіліны, так што праз паўгадзіны палова задніх крэслau была занятая. Марудзіць далей ня змог нахват мужчына ў шэрым строі, і хаця некаторыя зь першых гасцей пасыпелі ўжо ссыпі, ён паводзіў сябе надзвіа прыўзынята. Як хутка высьветлілася, яго радавала статыстыка, згодна зь якой, нягледзячы на тое, што колькасць зъмішаных клясаў у школах зноўку скарацілася ў параўнанні зь мінульым годам, колькасць рэгістрацый разнаполых шлюбов вырасла на некалькі тысячаў па краіне.

Жанчынаў у залі цяпер было чатыры, зь іх адна з мужам, а другая з татам і сынам. Трэцяя сядзела за мной. Здаецца, чарнівая. Чацвертая была спартойкай з пэдагагічнага ўніверситету. Яна таксама сядзела ззаду, але як бы міжволі я патрапіў агледзець яе. Доўгія валасы, крыху шыракаватыя плечы, натуральна ж, рагучыя твар.

Круглявы мужчына адразу пачаў уручаць дыплёмы, прычым першы ж сунуў Нілу Гілевічу, які сядзеў побач зь ім і завяршаў такім чынам прэзыдыюм. Потым была адна з жанчынаў-канкурсантак, і калі агучылі колькасць студэнтаў, якія пасыля занятыкаў зь ёю актыўна пачалі выкарыстоўваць гетэрасексуальнасць, я зразумеў, што мая плянка — гэта які-небудзь дыплём.

Мы былі на яе сэмінарах па тэхніцы міжполавых зносінаў, — мужчына ў шэрым строі ніяк не выпускаў дыплём з рук, хоць муж той выкладчыцы даўно ўжо стаяў каля ягонага калена, — і я вам скажу, што гэта вельмі дасьведчаны, высокаадказны практик. І вельмі шкада, што мы ня маєм магчымасці перадаць гэтую дыплём ёй асабіста. Ну, што тут зробіш, Ірына Іванаўна цяпер у дыспансеры.

Хутка запрасілі спартойку. Яна агледзела ўсю залю з прыступак, удзячна ўсыміхнулася. Круглатвары мужчына нарэшце ўзяў яе за талію, і, трymаючы пачалунак, яны абнялі адно аднаго, абаўраючыся на стол. Хтосьці ззаду закрычаў, усе запляскалі. Я нарэшце азірнуўся. Жанчына ззаду сустрэла мой позірк. Не чакаючы, калі скончацца дыплёмы, мы выйшлі. Яна была зь Менску, яе імя Жэні. Калі мы вярнуліся, мяне ўжо чакаў дыплём зь гербамі беларускіх гарадоў. Пачыналася ўгарараваньне.

Нейкі чалавек прамаўляў, зь ім вальжна перакрыкваўся таўстун побач са мной.

— А ведаецце, — казаў таўстун, робячы выгляд, што ў прамове моўцы была паўза, — як гэта ў нас на Гарадзеншчыне было. Прыйходзілі нашыя хлоцы на танцы. А побач была вайсковая частка — саветы ж хітрыя, гэта ўсё было прадумана. І вось нашыя запрашаоцы дзяўчатаў, танцуоцы зь імі, праводзяць дадому, а там аказваецца, што гэта пераапрануты салдат. Першы раз гэта бянтэжыла, а потым ужо началі прывыкаць. Дык я гэта да чаго, — ён раптам падняўся з выцягнутай і накіраванай на Гілевіча рукой, — гэта мы з вамі, старэйшае пакаленьне, вінаватыя. Такія, як мы. Ну, правільна?

Калі ўрачыстасці скончыліся, і паставілі шампанскэ зь віном, з каньяком, з бутэрбродамі, аказалася, што людзей прыйшло ная так ужо мала. Ва-

Дык я гэта да чаго, — ён раптам падняўся з выцягнутай і накіраванай на Гілевіча рукой, — гэта мы з вамі, старэйшае пакаленьне, вінаватыя. Такія, як мы. Ну, правільна?

кол Жэні стаялі людзі, спартойка ўжо ўцякла. Адзін хлопец з Баранавічаў папрасіў тост.

— Слухайце, — сказаў ён, — вось мы тут з вамі цяпер сабраліся, а разъедземся — і ўсё. І ніякіх кантактаў. Трэба неяк падтрыміваць сувязь, вось што я хачу сказаць. Вам у Менску гэта, вядома ж, ня так адчуваецца. А людзі з рэгіёнаў, яны застаюцца проста адны, — ён адчайна глядзеў на нас.

Усе выпілі моўчкі і сталі размаўляць з суседзямі. Я пайшоў. Так і скончылася гэтая бязглаздая паездка. Па Менску хадзіць не хацелася, хаця час быў. Міліцыянт на рагу вуліц пасыцёбваў сябе шыпаванай плёткай па зацягнутых у скураныя чорныя нагавіцы галёнках. Я падышоў спытаць хуткую дарогу на Ўсходні аўтавакзал. На бэдзькы ён быў з нафарбаванымі вуснамі і ў белым парыку, але пазнаць яго было лёгка па рудых вусах. Шляху ён ня ведаў альбо яму не цікава было ўзгадваць. Так што я паехаў, як заўсёды, праз чыгуначны вакзал.

У маршрутцы я хацеў сесьці каля вакна, але з задняга сядзеньня гукнулі — аднаклясьнік махнуў рукой. Я амаль успомніў яго імя, хоць яно ўсё роўна не спатрэблілася. Дзе ты цяпер? Я ва ўніверсітэце. А ты? Я ў гандлёвым прадстаўніцтве расейскай фірмы. Ты ўжо сямейны? Не яшчэ, а ты? Я — так. Мы нядайна разам. Вось, глядзі — ён паказаў па мабільніку фатагэдымкі. Хлопец быў прыгожы, з добрымі вачыма. На руках ён трymаў малое з банцікамі на галаве. Як дзіця завуць? — спытаў я, баючыся не здагадацца, хлопчык гэта ці дзяўчынка. Глеб. Хутка будзем у школу аддаваць. Вы ў Менску жывяцё? Так. А ў якую клясу? У першую. У сэнсе — у хлапечую ці ў разнаполую? У хлапечую, канечне, — маё пытаныне яго зьдзівіла, і ён заўважыў расчараваныне на маім твары. Ён абыякава цёпніў плячом, але яўна не хацеў канфліктаваць: а што гэтыя разнаполыя клясы, — съмяяўся ён, — калі ў нас нават Гэты бяз жонкі жыве. Ведаеш, — сказаў я яму, — аднойчы я чуў, як адзін сын спытаў свайго бацьку, чаму і ў ангельскіх сем'ях, і ў амэрыканскіх, і ў німецкіх, і нават у прыбалтаў ёсьці і мама і тата, а толькі ў беларускіх альбо тата і тата, альбо мама і мама. Твой табе такія пытаныне не задаваў? Ён працягваў абыякава ўсіміхацца. Дык што, ты хочаш гэта ўсё зъмяніць? Я наагул ані разу ў жыцьці гетэрасексуала не суптракаў, — працягваў ён.

— Ага, — сказаў я, чамусыці, аднак, не раздражняючыся. Пачыналі цымнечы, кіроўца ўклочыў рамантычную музыку. Толькі на апошнім перапісе трыцаць сем працэнтаў назвалі сябе гетэрасексуаламі.

— Дык гэта ўсё ў вёсках, — ён хістаў галавой, яўна ня верачы мне. — Там яны самі ня ведаюць, хто яны.

— Так не бывае, — кажу я, — каб чалавек ня ведаў, які ён. Альбо ён такі, альбо гэты.

У маршрутцы варушыліся. Адзін мужчына нахіліўся, і яго галава пачала хутка рухацца.

— Ну, там часцей за ўсё і такія, і гэткія, і яшчэ бог ведае якія.

Я ведаў, што можна адказаць і на гэта, але так абраўдла гэта пастаянна рабіць. У Паплавах я купіў сабе піва і выпіў яго а сразу. У машыне хутка заснуў і прачнуўся, толькі калі адчуў, што побач варушацца. Я ня стаў расплюшчваць вочы, каб не глядзець. Усё ж такі яны самі сабою, а я сам сабою. Яны самі сабою ўсе.

Баба Ўладзя,

Баба Ўладзя зь вёскі Салацьце Гарадзенскага раёну ўзімку, калі няма гаспадарчай працы, разам са сваёй сястрою тчэ дываны. Нічога не зъмянілася — яна дагэтуль сеё лён, з ільну робіць кудзелю, фарбуете яе ў патрэбны колер. Ткуць і прасьціны. Толькі выбелываюць ужо не на возеры ў маразы, а па-простаму, хлёркай.

Бабе Ўладзі амаль восемдзесят. Муж памёр некалькі гадоў таму. Яе энэргіі хапіла б на некалькі чалавек — карова, парсюк, сена возіць на вазку сама ў адрыну: «Дзеци казалі, што касіць больш ня будуць. Дык Бог даў ласкі — прыехаў камбайн, усё скасіў. Дык я сама вось на гэтым вазку ўсё і пацягала». За працай распавядаете і пра цяперашні час: «Не грашыце, дзеткі, усё маецце. За намі дактары ня бегалі. Босыя хадзілі на балота журавіны зъбіраць. І зъмеі кусалі. І нічога».

Пра мінуўшчыну ўспамінае цяжкія рэчы: «Пасыля вайны ідзем, бачу — у вакне лямпачка съвеціца! Дзіва было. Зайздросцілі. З лучынай жылі. Бацька скупы быў. Лучыну шклом нават не закрываў — эканоміў. Дзяцей шмат раджалі. Чула, што некаторыя мамкі малака немаўлям не давалі — чакалі, каб памерлі. Цяжкія часы былі. А зараз хто б мог падумаць, што ўсё так зъменіцца!»

Мне яна кажа: «А ты вось усё ездзіш,

якая тчэ дываны

езьдзіш. Супакойся. Пабудзь з бацькамі, павесялі іх». А сама ўстае а 5-й раніцы пасъля вясельля ўнука, дзе танчыла да гадзіны ночы. Яна ніколі не стамляеца. Дзеци яе стамляюца, яна — не. Дзеци кажуць: «Хопіць той працы» — яна на сябе сена цягае.

Тэкст і фота
Андрэя Лянкевіча

А ці цыцкі ў іх ёсьць?

Франц Сіўко. Запісы.

* * *

Закадычны сябар, закляты вораг. Ненавідзяць адзін аднаго, пішуць адзін на аднаго пасквілі, паслушаць каторага, дык німа ў съвеце горшага чалавека за таго, другога. Але — усоды разам, упобачкі, быццам ланцугом нябачным скутыя, так ужо, відаць, і надалей пойдуць па жыцці сіямскімі блізнянгамі.

Закадычны вораг? Закляты сябар?

* * *

Гогаль за мэцэната цара меў, Чайкоўскі — Надзею фон Мек, цяперашня літаратары (не зь бяднейшых, вядома) часцей за ўсё — сябе саміх. Гэткае зрашчэнне, узаемапранікненьне бізнесу і мастацтва. Бізнес выхаду ў несъмротнасць прараз літаратурныя ды іншыя мастацкія справы шукае, мастацтва ад бізнесу да заваёвы мастацкае прасторы дзеля забесьпячэння творчага status quo імкненца. І чым заможней — тым усё больш з прэтэнзіяй на шыкоўнасць, ні адзін, ні другі, як коліс Эдыт Піяф, у скуні з залапленымі падпахамі на спроўнія ня выйдуць.

* * *

І не дараваць — таксама навука, што немалых часам высілкаў каштует. Можа, нават ня так не дараваць, як давесці ненавязыліва, што ты пра той учынак, наўмысна супраць цябе скіраваны, выдатна ведаеш. Гэткім жывым увасабленнем дакору зрабіцца для кагося. Усё ж лепей, чым удавацца, нібыта нічога ня здарылася, і ўсіміхацца вітацца штодня, чарвяка крыўды-непрыязнасці, бы фігу ў кішэні, пры сэрцы носячы. Наўмыснае адчужэньне, адчуранье часам — найлепшыя сродак і кропкі над «і» адпаведным чынам расставіць, і здароўе, асабліва калі ўжо і пахваліцца ім ня можаш, захаваць.

* * *

Навінкі французскай публіцыстыкі (паводле «Іностранный литературы»): «Зъмярканье бажкоў», «Агонія эліты. Францыя ў штопары», «Крах эліты». Ці ў нас магчымыя такія заглоўкі? Толькі ўявіць сабе можна рэакцыю ўладаў на такое ўпадніцтва, на такі замах на

«святое», як сама яна, улада ў яе ж вачах.

* * *

Словы Шымборскай пра тое, што дарэмна дзень прайшоў, бо не зьдзівіўся анічому, неяк міжволі ў памяці ўсплылі.

Дома — вершы Я. Даўшынай у «Маладосьці» і такое ў адным: «Ваша зброя ѿсьне на габарыты майго съвету». І там жа — ад маладзенъкай У. Дырды: «Калі скласыці два цені — не станеца аднаго цела».

Ці не знарок Бог дзевак таленавітых, каб зьдзіўляць старэчаў, пасылае?

* * *

Наконт касьбы — зь вясковага, падслуханага.

— Ну, як, дзядзька, падкасіліся крыху?

— Ага, на паўкаровы, мабыць, ужо набярэцца.

І такая мерка бывае — паўкаровы.

* * *

Можа, фактура зубоў ня тая ў яе была, можа, яшчэ што, але ніяк кабеціне расейскае «т» не давалася. Так і гэтак выкручае яго, бывала, так і сяк падгандніе пад належны стандарт — каб зрух, усё штосыці сярэдняе паміж «т» і «к» атрымліваецца. Прыйдзе на працу ў бібліятэку і да загадчыцы: «Здравствуйке, Валенкина Карповна!»

Тэлевізар глядзіш іншым разам — і тое самае чуеш праз аднаго. Съмех разъбярэ, і згадаеш міжволі тое дваццацігадовае даўніны:

— Здравствуйке, Валенкина Карповна!

* * *

Стайш сабе ў глухім — глушэйшы наагул ці бывае? — віры па грудзі ў вадзе, нікога не чапаеш, і раптам — скок табе зь берага, зь пеньчыка ў прагалку між алешины, з амаль паўтарамэтровай вышыні ледзь не на голаў істота кіло пад дзесяць.

Бобрык-дурылка. Яму — у ваду конча трэба вярнуцца, я — на шляху да роднае стыхі ў яго апынуўся, купаючыся. Добра, паплысыці не пасыпей у ягоны бок, а то б, пэўна, на сыпіну мне пляснуўся.

Ня ведаю, хто больш спалохаўся: пэўна, я, але разьмініліся. Шкада: маглі

і пагаманіць.

* * *

Яшчэ адно — папярэднім, пра бабра, у памяці ўскalыхнуга.

Суседка янотападобнага сабаку, што з хмыгу на панадворак выйшаў, грацоўкаю забіла.

— Выйшаў і гыркае на мяне, — паслья распавядала. — Біла-біла, ледзь дала рады ўходаць, гэткая жывучая пачварына.

Сусед на рацэ ўвесну бабра вялізарнага, кілё пад трышаць, што ў пастку з крыгай трапіў, багром забіў.

— Думаў, ўсё, не даб'ю гада, аж не — пашэніца во.

І сабаку, і бабра ўсёю вёскаю хадзілі глядзець. Мацалі асьцярожліва поўсьць, дзівіліся, хаваючы за воклічамі зьдзіўленньня шкадобу: зусім жа не страшныя істоты, прыгожыя вунь якія.

Ды ні аднаго, ні другога з «забойцаў» і не падумаў нікто ўпічуваць: што там нейкое дзікае, хай і Божае, стварэнніе — чужы, незразумелы съвет.

* * *

Знамяная пагэліфанавала з радзімы: з настаўніцай, што матэматыцы ў школе мяне вучыла, інсульт здарыўся.

— Як яна? — пытаюся.

— Ужо лепш, — адказвае. — Але не спадзяваліся, што выкараскаеца. Ня жартаткі табе, ляжала ў рэанімацыі, дык з рускага нават бралася гаварыць у бяспамяцтве.

«З рускага» ў нас — значыць па-расейску і заўжды амаль з нотаю няўхавалы.

Як ёсьць.

* * *

Лямус пры руінах колішняга сядзібнага дома ў Міжрэччы пры Саветах ужо пад сілосную яму-лядоўню прыстасаваны. З трох бакоў — каменныя сыцены і толькі з паўднёвага, каб сонца лёд не падточвала, — насып. На стромай гары на стагодзьдзі збудаваны гаспадаром-рупштадзікам з улікам усіх асаблівасцяў рэльефу — ды крапіва сёняня паўсюль, ды дзядоўнік, ды рэзруж. Тое самае і з самім сядзібным домам XVII стагодзьдзя. А калісьці ж, пасыль вайны, на пачатку станаўлення калгаснага ладу ох як спраўна выкарыстоўвалася ўся тая панская спадчына.

Выціснуў ўсё, што маглі, новыя «гаспадары», кінулі на зглум і далей пайшлі ў попуку новых аб'ектаў эксплоатацыі чужога.

Сустрэліся дзьве каровы

Раман Абрамчук. Аллегорыя.

Неяк нікому не зразумелым чы нам сустрэліся на неабсяжных прасторах Эўропы дзьве каровы — беларуская і швайцарская. Зазначым, што сустрэча адбылася дзесь на памежжы — на аблшарах ці то ўсходній Нямеччыны, ці то заходній Польшчы. Але, зрешты, гэта ня мае вялікага значэння...

Нашая кароўка — звалі яе Лыскай — троху схамянулася, сустрэўшы падобную да сябе замежніцу. Бо тая замежніца, як і ўсе швайцарцы, увесі час усьміхалася, выглядала больш дагледжанай, чыстай, сытай і задаволенай жыцьцём. Але прыродная цікаўнасць нашае Лыскі перамагла прыродную сыціласць — і размова пачалася...

— Добры вечар! — прамукала, пачырванеўшы, Лыска (усё адбывалася ўвечара).

— Добры вечар! — вельмі ветліва адказала швайцарка.

Пасля звычайнай няёмкай паўзы размова працягнулася:

— Дазвольце пацікавіцца, а Вы адкуль? — далікатна спытала швайцарка (ей, як і нашай Лысцы, былі ўласцівыя тыя ж прыродныя цікаўнасці і сыціласць)

— Зь Беларусі.

— А гэта дзе?

— А гэта там, на ўсходзе, за Беласточчынай, за вялікім лесам (Лыска, напэўна, мела на ўвазе Белавесскую пушчу).

— А я — са Швайцарыі, — радасна падтрымала размову швайцарка. — Я жыву ў прадмесці Бэрну.

— А я ў Казяніах, на Пастаўшчыне, — прыязна адказала Лыска.

Навасіпечаныя прыяцелькі пільна ўглядаліся адна ў адну. Лысцы падаўся троху хуліганскім хохліком паміж рагамі швайцаркі, а швайцарку троху адштурхніў заіржалевы званочак на шыі беларускі. Але гэта не скасавала ўзаемнай сымпатіі і прыязнай размова пацякла шпарчэй. Кароўкі распавядалі адна адной пра сябровак, пра пастухоў, традыцыі жывёлагадоўлі ў родных краінах, выпадкі, якія здараліся зь імі ў жыцьці. І тут размова перайшла на больш інтymныя, глыбокі ўзоровены, бо два наступныя пытанні былі надзвычай важнымі для ўсіх хатніх жывёлаў.

— Добрая ў вас гаспадары? — пацікаўлася беларуска.

PHOTO BY MEDIANET

— Ну так... добрая... — троху зьдзіўлена адказала швайцарка. Яна і не здагадвалася, што гаспадары бываюць злыя.

— А сена хапае?

— Так... хапае... — яшчэ больш зьдзіўлена адказала швайцарка на пытаньне, якое ніколі яе не хвалявала. Лыска цяжка ўздыхнула. І тут далікатная швайцарка здагадалася: Лыска жыве ў страшнай бядноце, і хоча, відаць, эміграваўшы ў нейкую заходнезўрапейскую краіну, дзе папіе дабрабыт і на твары ў людзей не зынкае ўсымешка. І швайцарка захацела, па заходнезўрапейскай завядзёнцы, зрабіць штосьці добрае для новай сяброўкі.

— Слухайце, а Вы б не хаделі цяпер пайсыці разам са мной, у Швайцарыю? Я ведаю, якім чынам Вам можна будзе застатаца жыць у нас.

Пачуўшы такую нечаканую прапанову (а Лыска нават і ў думках ня мела жаданьня эміграваць), Лыска сипярша кінулася ў мрой пра новае жыцьцё, швайцарскія горы, чисты хлеў і сътую вячэрку з імпартнымі прысмакамі. Ёй захацелася пакаштаваць гэтага жыцьця, пра якое яна ведала толькі па чутках і размовах гаспадароў, захацелася паляжаць на швайцарскім сене, займець такі ж бліскучы званочак, нават такі ж хохлік між рагамі, захацелася памукаць зь вяршыні Альпаў, заблукаць у тых самых Альпах, каб потым шукalі гаспадары, з твараў якіх не сыходзіць усымешка, захацелася пазнаёміцца з маладым швайцарскім бычком, завесыці добрую сям'ю, прыдбаць цялятак, а ўвечары весыці щыхі раз-

мовы ў стойле з падагравальнікам, захацелася пакаштаваць канюшыны на сонечным полі... І раптам наша Лыска ўзгадала пра канюшыну, што расыце на лузе пад Казянамі.

— А ў вас расыце канюшына? — узбуджана спытала Лыска.

— Канюшына? А што гэта такое? У нас каля пляцізесці відаў розных расылінаў на пашы, да таго ж кожную нядзельно прывозяць прысмакі з Галінды, адмыслова для кароў. Праўда, яны з харчовымі дадаткамі, але смакоўце якое!

Лыска апусціціла галаву. На памяць ёй прыйшоў квяцісты луг пад Казянамі, лёгкія аблачынкі ў небе Пастаўшчыны, смуглівы твар дзяўчынкі, што пасвіла статак, і дорога на Відзы...

— Няма канюшыны?... Няма канюшыны... — зачараўана паўтарала Лыска.

Неяк адразу пацігнула дамоў, да родных пастаўскіх краівідаў, да родных гаспадароў, якія ўсыміхаюцца зредку, але шчыра і не ад сытага абеду...

Пакруціўшы мордай, Лыска рапушча, прамукала:

— Дзякую, але мяне чакаюць дома. Была рада пазнаёміцца. Калі будзеце ў нас на Пастаўшчыне, завітвайце да нас, трэцяе стойла справа ад дарогі на Відзы. Бывайце!

І Лыска зь дзявочай лёгкасцю пабегла на ўсход, кіруючыся на Беласток.

А швайцарка засталася стаяць на месцы, і, пазіраючы ўсьлед сваёй сяброўцы з далёкай Беларусі, думала: «Можа, ня трэба было казаць пра харчовыя дадаткі ў прысмаках з Галінды?..»

Праклятый паэт

Далі пачытаць стары нумар «Калосься» (1-2006). Ужо больш за месец мінула, а ўсё круцицца ў галаве думкі ад прачытанага. Як надакулівия мухі. А мо — вось?

Нумар прысьвечаны трагічным лёсам паэта — Сыс, Купрэй, Гадулька, Рубін. Усе яны заўчасна пайшлі з жыцьця — хто сіпіўся, хто наклаў на сябе руکі... (Усе, бо хоць Мікола Купрэй фармальна пражыў досыць доўга — але ці было гэтае існаваньне жыцьцём?)

Пытаць, якое мучыла пушкінскага Сальверы — чаму высокі дар Нябесаў да-стасцца слабым і нікчэмным людзям? А няхай бы гэта была ўзнагарода за выдатнае наўчаньне і прыкладныя паводзіны! А то — вершы будуць «праходзіць» у школе, а вось біографіі аўтараў, як прыклад «делать жизнь с кого», — не.

Варлам Шаламаў, прачытаўшы «Адзін дзень Івана Дзянісавіча», быў абураны: што гэта за лягер такі, дзе ўсе мелі лыжкі? У нашым баланду пілі цераз край! Чаму ходзіць кот? У нашым даўно б зъелі... і гэтак далей. «З'явіўся яшчэ адзін «лякіроўшчык рэчаіснасці» — рабіў выснову Шаламаў.

І вось гэтыя людзі, што прайшлі зямное пекла, непараўнальнае з дантаўскім, — не зламаліся. Ні Шаламаў, ні Салжаніцын, ані нашы Ларыса Геніюш ці Ля-вон Луцкевіч. Дык што ж за беды такія, якія пакуты сагнулі нашых паэтаў у барані рог? Ніводзін не зазнаў турэмных нараў, апрош выцьвярэзьніка. Ніхто ня быў скалечаны, ня страціў зрок, не аглух...

«...калі Сыс атрымаў кватэрну», — не зарабляючы і не пазычаючы грошы, не беручы крэдыту — атрымаў, як кветку ў дзень народзінаў. Купрэй — таксама. Не ў карцары-адзіночкы пісалі вершы, а ў аднапакаёўцы з ваннаю ў цёплым клязэтам. Во які зъдзек рэжыму!

Купрэй, праўда, перажыў сапраўдную трагедыю — Дзяржаўная прэмія не далі. Як жа тут ня сыпіцца з гора...

І ўсё роўна — калі чалавек губіць сябе, гэта заўсёды драма. Якім бы гэты чалавек ні быў.

Часта цытуюць Пушкіна — як той абураўся, што публіка любіць смакаваць жыцьцяпсы творцаў — маўляў, «он так же мал и мерзок, как мы!». Не, «мал и мерзок — но не так, как вы!» — пяро-чыць паэт.

У тым і бяды, што — так. Бомж-паэт сім'ярдзіц гэтаксама, як любы іншы. Ці пакрыўдзіц цябе паэт, ці бухгалтар —

Анатоль Сыс.

усё роўна баліць. Толькі крыўда з боку паэта — горшая, бо ад яго чакаеш «разумнага, добрага, вечнага».

Бачыў у кнігарні таўстую книгу — «Таркоўскі і я». Нейкая дама сабрала пад адной вокладкай усе раҳункі вялікаму рэжысёру. Бо на вокладку вынесеная тэза: няпраўда, што «гений и злодейство» несумяшчальныя.

Кніту я не чытаў, але думаю, што там напісаная праўда. (Дарэчы, гэтыя так часта цытаваныя слова Пушкіна — не ягоная асабістая думка. Яны ўкладзеныя ў вусны Моцарту, каб падкрэсліць ягоную наўнасць.)

Так бы хацелася, каб творцы нашых любімых вершаў і фільмаў былі белымі і пушыстымі, так хацелася б любіць аўтараў — як людзей. А яны найчасцей злыя, калочыя і кепска пахнучы.

Леў Талстой глумачыў гэта так — ма-стак бярэ зь сябе ўсё лепшае і ўкладвае ў свае творы, таму яны «прекрасны, а жыць его дурна».

Мастак — і такі, і не такі, як усе. Як і ў кожным, у ім гняздуеца цэлы звярынец — ня толькі белыя рахманыя галубкі, але і брудныя геніи. І не заўсёды ён мае ўладу над імі.

Але прыгажосць прыходзіць на гэты сьвет празь яго.

І ня ў нашай моцы накіроўваць яе шляхі.

Быў бы творца ЗЬ «іншага цеста» —

Дык што ж за беды такія, якія пакуты сагнулі нашых паэтаў у барані рог? Ніводзін не зазнаў турэмных нараў, проч выцьвярэзьніка. Ніхто ня быў скалечаны, ня страціў зрок, не аглух...

як бы ён перадаў і выказаў тое, што робіцца з намі? Калі б не спазнаў ўсё на ўласнай скурі — гора і радасць, грэх і раскаянні?

Творца ня можа пражыць жыцьцё, не пакрыўдзіўшы нікога. Многіх ён зневажае самім фактамі свайго існаванья. Тым, што пастаянна рвеца на волю — нават ад тых, хто яго ўсім сэрцам любіць.

Нельга апраўдаць брудныя ўчынкі паэта.

Але іх можна — прабачыць.

Няпачасны чалавек, якога пакрыўдзілі. Але той, хто няздолъны прабачыць, — няпачасны ўдвяя.

Жыцьцё кожнага чалавека — драма. Але драма паэта — падвойная. Бо ён жыве падвойным жыцьцём — зямным і нябесным.

Аднак на судзе над Паэтам у першую чаргу разглядаюцца ягоныя песьні. І кепскі верш для паэта — грэх напімат болышы, чым няшлюбнае дзія.

Паэт як асона — наносіць раны.

Паэт як творца — раны гоіць.

Будзьма ж удзячнымі — нягледзячы ні на што.

Алег Аблажэй, газета «Свабода»

Нотр-Дам дэ Ўладзімер

Піша айцец Аляксандар Шрамко.

Праваслаўныя адзначылі дзень шанавання Менскай іконы Божай Маці. Сама ікона знаходзіцца ў Менскім катэдralным саборы. Адпаведна легендзе, яна з'явілася ў Менску ў 1500 г. — цудоўна прыплыла з Кіеву супраць плынні ракі і, такім чынам, стала знакам асаблівай Божай міласці да гораду. Таму на гербе Менску, як вядома, і прысутнічае вобраз Божай Маці. На адным з старадаўніх варыянтаў гербу яна так і намаляваная — ідучы па вадзе.

Але цяпер я не зусім пра гэтае свята. І нават не пра менскую ікону. А пра выключна сучасную з'яву.

Раней я неаднаразова чуў, што праваслаўныя іконы апошнім часам сталі вельмі папулярнымі на Захадзе. Бачыў і сваімі вачымі немалую іх колькасць у асартымэнце

касьцельных кіёскіў. Але гэта ў нас. У нас гэта можна сыпсаць праста на ўзаемны ўпрыгожаны побач існуючых канфесіяў. Зусім іншая справа, калі падобнае бачыць у краіне, дзе каталіцтва дамінуе падаўляльна. Напрыклад, на вітрыне каталіцкай крамы, якая выпадкова мне трапілася на вочы ў Варшаве, праваслаўныя іконы займаюць абсалютную большасць месца (**на фота**).

Можа ёсць ж і Варшава ня так далёка ад нас? Але вось я ўжо на іншым баку Эўропы. Сабор Нотр-Дам у Парыжы. Першым, што я пабачыў, калі ўвайшоў у гэту адну з найбуйнейшых і сымбалічных сівятыняў Захаду, была праваслаўная ікона — на сцяне за турыстычнай лаўкай. Пры ўваходзе, быццам візитная картка.

Калі потым я пыталаўся на гэты контур французаў, яны пацвердзілі, што і

Айцец Аляксандар Шрамко

нар. у 1957 у Пінску. Вучыўся на факультэце радыёфізікі БДУ. У канцы 1970-х прыйшоў да Бога. У 1997 г. скончыў Менскую духоўную сэмінарыю. Быў настаяцелем храму ў в. Строчыцы. Першы з менскіх сівятараў пачаў на службах чытаць Эвангельле па-беларуску. У 2007 мітрапаліт Філарэт забараніў А.Шрамку служэньне за ўдзел у прэз-канферэнцыі па абароне права на свабоду сумлення і залічыў яго за штат да расксяяньня. А.Шрамко вядзе «Дзёнінк сівятара» на сایце www.nn.by.

праўда — праваслаўная ікона карыстаецца папулярнасцю на Захадзе. І нават ня толькі сярод каталікоў, але і пратэстантаў некаторых дэнамінацый. Гаворка ідзе, зразумела, не пра афіцыйнае, а пра прыватнае ўжыванье. Што гэта, праста мода? Так, бывае, што Захад захлествае нейкая мода на «духоўную містыку» з Усходу. Большай часткай нават з больш далёкага Усходу, чым праваслаўе. Але калі гэта і мода, то яна нешта ж і адпостроўвае. Не пабаюся сказаць — нейкі голад, які ня можа здаволіцца мясцовай традыцыяй.

Так што ж ёсьць такое ў іконе, што робіць яе такой харэктэрнай менавіта для праваслаўя? У свой час заходняя частка Царквы, якая цяпер вядомая як каталіцкая, зрабіла вельмі значны ўклад у барацьбу супраць самых небяспечных ерасяў хрысьціянства, у тым ліку і супраць іканаборства. Ды і так вядома, што ў каталіцтве, як і ў праваслаўі, вельмі распаўсюджанае шанаванне цудатворных іконаў. Бывае, што адзін вобраз прызнаецца цудатворным і праваслаўным, і католікамі. Як, напрыклад, іконы Вастрабрамская, Чанстахоўская, Жыровіцкая...

Але, на жаль, Вялікі раскол адбіўся не толькі на богаслужбовых традыцыях, але й на дагматычных поглядах і містычным досьведзе. Гэта, дарэчы,

робіць утапічнай ідэю сапраўды роўнай і шчырай уніі гэтых дзяўюх галінай хрысьціянства.

Ікона шануецца і там, і там. Але разumen'не яе не аднолькавае. Праваслаўныя ўспрымаюць ікону больш з погляду вучэння і малітойнай практыкі, што адлюстравана ў вуччыні сівятога XIV ст. Рыгора Паламы. Калі коратка, сутнасць такая. Бог існуе ня толькі ў недасягальнай для чалавека Існасці, але і ў энэргіях, якія ўспрымаюцца чалавекам. Гэтыя энэргіі адкрываюцца ў тым ліку і праз ікону. Ікона, такім чынам, разглядаецца як вакно ў съвет Бога. Ікона служыць ня толькі як сродак лепшіх пранікнуща думкамі пра Бога, але Сам Бог з'яўляе Сябе праз ікону ў энэргіях. Такі погляд не зусім у традыцыях заходняй містыкі, што і адбілася на вядомай спрэчцы Рыгора Паламы з заходнім манахам Варлаамам.

Містычныя практыкі Усходу і Захаду разышліся, але душа чалавечая адчувае недастатковасць традыцый аднаго боку і шукае дапоўненасць ў іншым баку. Магчыма таму і сярод праваслаўных моладзі, напрыклад, даволі папулярны заходні манастыр у Тэзэ, дзе яна таксама знаходзіць нейкую дапоўненасць у досьведзе духоўнай практыкі, якая стацілася на Усходзе.

Ганна Чакур.

Заўважынкі

***

Падглядаю. З-за фіранкі. Праз акно. Назіраю, як сястра зьбіраеца ад'ядждаць. Спачатку яна прыматацавала рамень бясыпекі, затым пакратала рычажкі машыны. Перахрысыцілася — неяк бегла, нібы крадком. Потым, гледзячыся ў пярэдніе лістэрка, стала маляваць вусны. Рабіла гэта старанна і доўга. Разы ў чатыры даўжэй, чым хрысыцілася. Мая сястра — сапраўдная жанчына.

***

У цётачкі Міры, маёй суседкі, ля самага плоту расце яблынкаса смачнымі яблыкамі. Кожную раніцу, ідучы на працу, старанна «рэвізую» траву на прадмет яе сакавітых ападкаў, знайпоўшы якія, доўга і з асалодай смакую. Відаць, заўважыўшы мае штодзённыя пошуки, суседка прынесла аднойчы вечарам ірлу авоську тых самых яблыкаў. Ни ведаю чаму, але яны падаліся мне зусім не такімі смачнымі, як тыя — уласнаручна здабытыя з-пад плоту.

***

Іду па «зялёным» мосце цераз Вяльлю. Ну добра, цераз Нярыс, таму што ў Вільні рэчка мяніе свае «нацыянальнасць» і назву. На яе левым беразе з бруку, па-літоўску, вядома, выкладзеныя слова: «Я цябе кахаю». Прачытала і далей пайшла ў прыўзнятym настроі, нібы невядомы майстар прызнаўся пэрсанальнай мне. А калі вярталася назад, на правай старане рэчкі заўважыла гэткае ж брукаванае: «І я — цябе».

Выходзіць, гэта берагі, як назаўсёды разьдзеленыя лёсам людзі, толькі і мотагуць што здалёк шапнуць адзін адному найважнейшыя слова...

***

На школьнім стадыёне два першакласынкі вучанца катаца на лыжах: зь відавочнай цяжкасцю сlyзгаюць па лыжні нагамі, няўлад крокам перабіраюць палкамі. У троцяга — лыжаў няма, і ён, имітуючы рухі сваіх больш шчаслівых сябрукоў, барануе сънежную цаліну ўласнымі камашыкамі. А калі хто-неч

будзь зь яго прыяцеляў падае, ён тут жа кідаецца на дапамогу: падымае яго, абррасае сънег, падае згубленыя палкі.

***

— Цёпя, — пытаецца ў мяне пяцёхгадовая дзяўчынка, — а што такое каханье?

Маўчу. Думаю. Урэшце шчырыа прызнаюся:

— Ня ведаю.

— Ну вось, — крываўдзіца дзяўчо. — А я думала, ты дарослая.

Астравец

Першыя восеніескія клопаты. Мёрскі раён.

ErBe

Дзеячы палітычнай апазыцыі прызыву 90-х асэнсоўваюць сябе. Выдаюцца мэмуары, камэнтары. Свае развагі над літаратурай, пэдагагічнай і грамадзкай дзеянасцю сёлета выдаю і Яўген Бяласін (**на фота**). Ад былога старшыні БНФ Берасця чакаеш нечага запаветнага. Масавага. І памыляесь.

Апошнія 15 гадоў у Беларусі — час «калыханкі». Як піша Бяласін у «Адкрытысьці людзям», выпрабаваны «пазытыўнасцю краіны» вымогае ад палітыка — ня стаць банальнym, ад пэдагога — захаваць ўропейскі крэатыв, нават у саўковым утварэнні (зь якога некалькі гадоў таму сп. Бяласіна выціснулі). Ад мастака — не замкнутца ад Беларусi-reality.

Яўген Бяласін.
Открытысьць людям: 15 лет. — Брест, 2006.

ныя дасьледаваныні набылі эсэістычную форму, пачалі карыстацца мастацкай мовай. Дасьледаваныні пры такім падыходзе становяцца мэтафаричнымі. На Захадзе гэтак пісалі Ігаб Гасан і Лінда Гатчан. У Берасці так піша Яўген Бяласін.

Апошнія 15 гадоў у Беларусі — час «калыханкі». Як піша Бяласін у «Адкрытысьці людзям», выпрабаваны «пазытыўнасцю краіны» вымогае ад палітыка — ня стаць банальнym, ад пэдагога — захаваць ўропейскі крэатыв, нават у саўковым утварэнні (зь якога некалькі гадоў таму сп. Бяласіна выціснулі). Ад мастака — не замкнутца ад Беларусi-reality.

тлумачаць, па якой схеме пабудаваная кніга: афіцыйны дыскурс («РБ», палітыка, дзяржава), які, безумоўна, хвалюе Бяласіна-палітыка, на працягу ўсёй кнігі мяжуе з пазытычным і лірычным (спадчынай) — як у нямецкім слове Erbe, што месціць у сабе гучаньне «РБ» і значчынне «спадчыны».

Ёсьць у Бяласіна зямляк — з пайднёвага Панямоныя, Адам Міцкевіч. Ён таксама прамяняў працу ва ўніверсітэце парыскім на змаганьне з расейцамі ў Турэччыне — і застаўся жыць у вяках.

Урокі ахвярнасці працягваюцца. Пра іх — усе 12 частак кнігі сп. Бяласін змяшчае «раскрыцці» і відэомы (графічныя образы яго ідэй), якія

Наталка Харытанюк

стварыў свой съвет насуперак рэчаіснасці, дзе «стаць такая вусыціш і гэтак цісьне жуда», што ён абаронены сваім словам, ён трапіць у палон. Паверыць у сваю паразу і счэзыне. У яго, як у Магдачкі зь «Менскай Опэры» Ігара Бабкова, спачатку зынікне голас, а пасля і воля.

Ратавацца героі гэтага зборніка сыходзяць у ноч.

У цемры ня бачныя бар'еры і межы.

Героі гэтага зборніка сыходзяць ад съветлых дзённых праспектаў у начны горад, у свае кватэры і шпіталі, у дамы афіцэрскіх турмы, у кавярні і вар'ятні.

Ноч — гэта пачатак. Ноччу ўсё здаецца магчымым.

Часопіс «Паміж» № 6

Чарговы нумар часопісу студэнтаў і выкладчыкаў аддзялення факультету філязофіі і літаратуры Беларускага Калегіуму. Філязофія ад Пётры Рудкоўскага і Юр'я Андруховіча, проза Вольгі Такарчук, Тараса Прахаскі, Ані Самон, Трумэна Капотэ, творы Зымітра Смалякова, Глеба Лабадзенкі, Тацяны Беланогай, Сержку Мядзведзева.

Паветраны шар:
беларускае мужчынскае
апавяданьне / Вячаслав
Адамчык, Аляксандар Апон,
Арцём Арашонак і інш. —
Вільня: Інстытут беларусістыкі,
2007. — 334 с. — (Кнігарня
«Наша Ніва»).

раўднасці.

Аб'яднаныя ў зборнік, апавяданыні выцягваюць з начнога жаху і нешта вельмі прыцягальнае. Ноччу героі становяцца шчырымі. Ноччу, у адбітках вітрынаў і вокнаў, героі бачаць нарэшце саміх сябе — свае адлюстраваныні, сваіх двайнікоў...

Многія героі зборніка ці самі становяцца двайнікамі, ці раздвойваюцца, ці мяняюць сваё аблічча. І амаль усе яны — з апавяданьня ў апавяданьне — на нешта захворваюць. Такая іх татальнай хваравітасць, зануранасць у поч, наводзіць, які дзіўна, на вельмі съветльныя думкі пра сучасную беларускую літаратуру.

«Хворыя» героі — гэта пазытыўна. Гэта скідваныне чужых сэнсаў літаратурой. Гэта ўвасабленыне адвечна беларускага закону лючайся формы. Што можа быць страшней за цвёрдзя формы, пытаяцца Ігнат Абдзіраловіч сто год таму. Сёньняшнія героі руйнуюць цвёрдзя формы сваімі пераўасабленнямі, двайніцтвам, існаваньнем уначы. Жняя са снапом ператвараеца ў паўмужчыну-паў-

ваўка, а партызанская мадонна — у бога вайны ў апавяданьня Паўла Касцюковіча. У двух розных съветах адначасова існуе і Казік з апавяданьня Кастуся Траўня: ён сам стварае сабе ўтульны. Менск у чужым Мінску, зъбіваючы сваім словамі ня толькі мінакоў, што пыталіся ў яго дарогі, але і маёра КДБ, які губляе ў выніку рytm і тэмп гаворкі.

Скрозь увесь зборнік героі шукаюць саміх сябе — сваю чистую, не засмечаную чужымі сэнсамі форму.

Герою няпроста супрацьстаяць чужой рэальнасці, чужой уладзе. Шукаючы сътуцьцю безуладзізія, ён мусіць несьці свае правілы праціўніку, парушаць насаджаныя законы, зъбіваць чужы рytm. А для гэтага яму канечне ўвесь час гаварыць, гаварыць, гаварыць. Ён ня мае права замаўчаць — іншай ён згубіць пільнасць і трапіць у палон, як гэта здарылася з героямі апавяданьня Ігара Сідарука, «кожны з якіх у маўчаньні чакаў свае чаргі... каб ехаць і ехаць... ехаць і ехаць... ехаць і ехаць скрэз цёмную ноч...» Як толькі герой забудзе, што

Фэст, скіраваны ў бок Беларусі

На літоўска-беларускім узьмежжы прайшоў міжнародны музычны фэстываль «be2gether» — «Будзьма разам».

www.SVABODA.org

Мерапрыемства несла і п'ёную палітычную нагрузкую. Фэст праходзіў за 50 метраў ад беларускай мяжы, у літоўскай вёсцы Нарвілішкі. Галоўным спонсарам выступіла Міністэрства замежных спраў Літвы, а лёзунг мерапрыемства — «Музыка адчыняе межы».

Заплянаваны фэстываль быў як грандыёзная фіеста — найвялікшы музычны праект у Прыбалтыцы. Ці апраўдала сябе задумка фэстывалю як

крок літоўцаў на сутрач беларусам — пытаныне, але арганізатары стараліся. Колькасць удзельнікаў, прайда, відавочна не дасягнула ані да здадзеных 15, ані да 10 тысяч. Аднак якасць музыкі і арганізацыі ад гэтага не пацярпела.

СЪЦІСЛА

Хашчавацкі атрымалі «Сэрца ільва»

На лівоўскім кінафэсце дакументальная стужка Юр'я Хашчавацкага «Плошча» пра сакавіцкія падзеі 2006 г. была адзначаная галоўнаю ўзнагародай «Сэрца ільва». Кінафэст прайшоў 25 жніўня і быў прысвячаны Дню незалежнасці Украіны.

Камуністы выдалі зборнік вершаў Гілевіча

Кніжку «Бунт непрыкосновай музы» склалі публіцыстычныя вершы Народнага паэта Беларусі, што друкаваліся ў пэрыёдыцы ў 2001—2006 г. У выданыні дапамагла

Партыя камуністаў Беларускай.

Новы дыск «Крамы»

Новы дыск завецца «Усё жыццё — дзіўны сон». Акрамя ўдзельнікаў гурту ў запісе ўзялі ўдзел Руся з «Indiga» і знаны расейскі блюзмэн Мікалай Арутюнаў.

Рух За Свабоду заснаваў кніжную сэрыю

Гарадзенская аддзяленне Руху За Свабоду заснавала кніжную сэрыю «Горад съятога Губэрта», прысвяченую Горадні. Першымі ў сэрыі маюць выйсці мэмуары Аляксея Карпока, падручнік «Гораднязнаўства»,

зарэзаны цэнзурай, біяграфічны зборнік «Беларускі рух у Горадні ў XX ст.» і «Анталёгія гарадзенскага року».

Вышла кнішка Ірыны Шаблоўскай

Ірина Шаблоўская (1939—2004) была першым у Беларусі доктарам філялягічных навук у галіне замежнай літаратуры. У выдавецстве «Радыё-плос» выйшаў зборнік яе артыкулаў «Сусветная літаратура ў беларускай прасторы». Гэтая кнішка — прыклад сучаснага літаратуразнаўства, адрасаванага ўрокаму колу чытачоў.

«Тузін Гітоў», АР,
«Товариш»

Беларускія ўдзельнікі на мерапрыемстве губляліся сярод іншых, таму аб «прабеларускасці» фэсту можна было здагадацца па асобных заявах выканалаўцаў. Яскрава-беларускім момантам стаўся выступ гурту «Ляпіс Трубяцкай». Каля сцэны сабраліся ці на ўсе беларусы, якія зехаліся ў тыя дні ў Нарвілішкі. Міхалок салідарызаваўся з лёзунгамі мерапрыемства — «Будзьма разам» і «Музыка адчыняе межы».

Акрамя гэтага гурту, на фэстывалі ў Літве выступалі яшчэ дзіве беларускія каманды і беззліч заходніх ды літоўскіх гуртоў. Можна сказаць, што просьба беларускага МЗС да арганізатораў фэсту пазбегчы «антыбеларускіх заявяў і правакацыяў» была задаволеная. Ані парушэння дзяржаўной мяжы, ані якіх-небудзь надга палітызаваных выступаў ці экспесаў. Адны намёкі. Ды і тыя — вельмі таварыскія, ну вось хоць бы такія, як з вуснаў аднога з гасцей фэстывалю, міністра замежных спраў Літвы, былога яе амбасадара ў Беларусі Пятраса Вайцекунаса: «Галоўнае — сказаць усім, і беларусам, і літоўцам, і Эўропе, што мы, эўрапейцы, можам і мусім быць усе разам. Разам з беларусамі, разам з расейцамі, разам з украінцамі».

Ці прыжывеца фэстываль у літоўскім «апэндыксе», каля самай-самай беларускай мяжы — прагназаваць цяжка. Як камэрцыйны праект «Будзьма разам» наўрад ці ўтрымаецца. Застаецца спадзявацца, што вінішаваны і пажаданы з боку Эўрапейскай камісіі і презыдэнта Літвы і налета будуць падмацаваныя салідным фінансаваннем. Прынамсі беларусы будуць дакладна «за», каб сябровуства Беларусі і Літвы далей захавочвалася такім фэстывалямі.

Паводле Deutsche Welle

Сямён Шарэцкі: «Лукашэнка хацеў стаць на чале БНФ»

Працяг са старонкі 21.

мэдычнай дапамога, дарэчы, асабам майго веку бясплатная. Гэта іншы съвет. Нядайна я меў праблему з вачымі й паклаўся ў шпіталь на апэрацыю. Цяпер бачу «як сокал», і ані цэнту не плаціў за паслугі. Арыенцірам для Беларусі павінен быць менавіта такі заходні съвет. Беларусы, на жаль, абраўлі для сябе іншы шлях. У свой час яны мелі выбар, але, на жаль... Гэта ня іх віна, але іх бяды ў тым, што яны былі мала інфармаваныя. Калі я працаўваў старшынём калгасу, то мяне таксама нікуды не пускаў. Часам давалі паглядзець горшы ці лепшы калгас.

— Ці не дакучае Вам настальгія? Ці хацелі б вярнуцца на Башкайчыну.

— Разумееце, што ж думаць і марыць аб тым, што ніколі ня

зъдзейсніцца? Куды я паеду? У турму? Дзе Ганчар? Сытуацыя гэтая, відаць, захаваеца яшчэ наўдога, бо там няма ніякай сілы, якая б зрушыла гэты стан. А Расея будзе тримацца, як цэпка, за Беларусь і будзе рабіць усё, каб ня даць нашай краіне быць сапраўды незалежнай. Тым больш ёсьць у іх да каго прытуліцца, на каго аба-перціся.

— Ці ня сорамна цяпер Вам за тая рашэнні, якія Вы ў свой час прымалі, будучы старшынём Вярхоўнага Савету? Сытуацыя тады ў многім залежала менавіта ад Вас.

— У той час я лічыў, што я работлю ўсё, што ад мяне залежала. А ня ўсё ад мяне залежала. Былі й памылкі, але ж без гэтага чалавек пражыць ня можа. Але тады, калі я гэта рабіў, я рабіў усё сумленна.

**Дзмітры Гурневіч, Польская
радыё для замежжа**

Студэнты з аўгустанія «Гісторыка» працягваюць рэстаўрацію замка у Любчы.

Дзейнасць жорстка рэгламэнтуеца: штогод кіраўнік фонду «Любчанскі замак» Ян Пачынскі падае на зацвярджэнне ў адпаведныя органы праект рэстаўрацыі. Гаворыць гісторык з Рэчыцы

Мікола Рудакоўскі: «Мы правялі грунтоўныя даследаванні. Хімічную

экспертызу прайшоў тынк съценай ацалельных вежаў, былі зробленыя архіўныя пошуки, знайденыя гістарычныя рэдкія рысункі замку».

Кіраўнік «Гісторыкі» Зыміцер Рагачоў усуцешаны, што кожны год столькі моладзі адкладае свае спрэвы й прыяжджае на бераг Нёману, каб зрабіць унёсану адраджэнне гістарычнай спадчыны.

Сёлетні летнік скончыўся 25 жніўня традыцыйным канцэртам і рыцарскім спектаклем. Барыс Гарэцкі

КАЛЯНДАР

Верасень

- 1 — Дзень Ведаў.
- 8 — Дзень беларускай вайсковай славы.
- 8 — Нараджэнне Багародзіцы ў каталікоў.
- 13 — пачатак Рамазану ў мусульманаў.
- 14 — Чэсны Крыж у каталікоў
- 17 — 100 гадоў таму (1907) нарадзіўся паэт і перакладчык Сяргей Дзяргай.
- 21 — Эўрапейскі Дзень без машинаў.
- 21 — Нараджэнне Багародзіцы ў праваслаўных.
- 23 — Рош Ашонэ (Новы год) у габрэйў.
- 26 — Эўрапейскі дзень моваў.
- 27 — Сусветны дзень турызму.
- 27 — Чэсны Крыж у праваслаўных
- 27 — 125 год таму (1882) нарадзіўся Міхаіл Кахановіч, беларускі палітык, педагог, публіцыст.
- 29 — Святых Арханёлаў у каталікоў.
- 30 — У каталікоў ушаноўваецца сьв. Геранім Стыродонскі, святытар й доктар Касцёлу, апякун ўсіх перакладчыкаў. Гэты дзень лічыцца таксама сусветным днём перакладу.

Святы Патрык і кароль Біл

Як ірляндцы шукають узаемаразуменьне. Піша Ўсяслаў Шатэрнік.

Вывад брытанскіх войскаў з Паўночнай Ірландыі азначае канец цэлага пэрыяду ў жыцці зялёнага вострава. Квінтэсэнцыю гэтай гісторыі даў Шэкспір: «Я... З Ірляндый, мілорды, // Паведамляю вам. Мяцежнікі паўстали, узьняўшы зброю на ангельцаў».

Цяпер на першое месца выходзяць канфлікты паміж самім ірляндцамі. Яны таксама мають даўнюю гісторыю.

На нацыянальным съяту Ірляндый тро колеры: зялёны, белы, аранжавы.

Зялёны звязвають са святым Патрыкам, які тлумачыў хрысьціянскія дагматы з дапамогай зялёных лісцікаў. Як тро лісцікі канюшыны, што вырастаюць з адзінага кораня, так і Бог-Айцец, Сын і Дух Святы складаюць непарушнае адзінства. Такім чынам, зялёны колер сымбалізуе ірляндскую Каталіцкую Царкву. І ірляндцы шмат зрабілі і робяць для пашырэння ўплыву Касыцёлу ў сьвеце.

Пратэстанцтва прыйшло з ангельскімі каралімі і пашыралася ма-рудна. Таму ангельскі кароль Джэймз I вырашай перасяліць на по-ўнач Ірляндый сваіх шатляндзкіх пад-даных — ваяўнічых кальвіністай. Праз паўстагодзізя ягоны ўнук Джэймз II пачаў схіляцца да каталі-цызму. Таму падчас рэвалюцыі 1688

г. ірляндзкая каталікі падтрымалі Джэймза, а пратэстанты — яго суперніка Вільгельма Аранскага — карала Біла. 12 ліпеня 1690 г. пратэстанты атрымалі перамогу на рацэ Бойне.

Гэты дзень стаў сымбалем пана-вання пратэстантызму на поўначы выспы, а аранжавы колер — эмблемай аранскай дынастыі, увасабленьнем юніянізму — адданасці брытанскай кароне. Гэтыя тэндэнцыі ўвасабляе ордэн аранжыстаў, якому нале-жыць галоўная ролі ў захаванні брытанскага панавання ў Белфасьце. Ордэн будзеца па масонскім прын-цыпе і мае філіялы ад Эдынбургу да Новай Зэляндый. Галоўнымі яго мэ-тамі зьяўляюцца актыўная матэрыяльная падтрымка пратэстантаў і аба-ронна Брытанскай імпэрыі.

Ня так даўно магістар шатляндзкіх аранжыстаў абвясціў, што ягоныя браты гатовыя стаць на абарону бры-танскай непадзельнасці, калі Шат-ляндия абвесьціць незалежнасць.

Было б памылкай атаясмліваць пратэстантызм і юніянізм. Сярод ірляндзкіх нацыяналістаў шмат пра-тэстантаў. Дастаткова назваць пачы-нальніка ірляндзкага рэспубліканізму Ўолфа Тона, героя барацьбы за гам-руль (самакіраванье) Чарльза Пар-нэла, песніара ірляндзкага адраджэння Ўільяма Батлера Ейтса.

У Дубліне маюцца дзве пратэстан-цкія царквы, дзейнічае знакаміты Трыніті-коледж, які рыхтуе паства-рай. Дзень карала Біла прызнаны дзяржаўным, нароўні з Днём свято-га Патрыка.

Аднак у Дубліне пратэстанты тра-дышціна належалі да шляхты або ся-рэдняй клясы. Наданыне каталікам роўных правоў не пагражала іх стано-вішчу. Ня тое ў Белфасьце.

Асноўную масу паўночнаірляндзкіх юніяністаў складаюць рабочыя і сяляне (фэрмэры). У захаваныні ўлады яе Вялікасці яны бачаць гарантую пра-цоўных месцаў, кватэраў за кошт су-седзяў-каталікоў, якіх лічачь гульта-ямі, распусынкамі, бандытамі. Джордж Бэрнард Шоў, які сам па-ходзіў з ірляндзкіх пратэстантаў, пісаў: «Ірляндзкі пратэстантызм — не рэлігія... гэта ўпэўненасць у тым,

што каталікі — істоты ніжэйшыя, якія трапяць у пекла, калі памруць, і пакінуць рай пратэстанцкім лэздзі і джэн-тэльмэнам».

Паўночнаірляндзкіх пратэстантаў часам называюць адзінмі брытан-цамі ва ўсім Злучаным Карапеўстве. Толькі яны ўжываюць пастаянна гэты назоў, каб толькі не менаваць сябе «ірляндцамі». Аднак іх стаўленыне да Лёндану, мякка кажучы, неадназначнае. Для іх гэта грэшны Бабілён, ад-куль сыходзяць аборты, гомасексу-алізм і іншыя пагрозы пратэстанцка-му ладу жыцця. Добрая пратэстанты не глядзяць перадач Бі-Бі-Сі.

Сядра пратэстантаў ёсьць розныя плыні. Адны выступаюць за стварэн-не сваёй пратэстанцкай дзяржавы. Другія — за поўную інтэграцыю ў Злучаное Карапеўство. Апошнюю па-зыцу традыцыйна абараняў Ян Пэйсль. Ён жа заўсёды падкрэслі-ваў неабходнасць захавання прын-цыпу непахінай варожасці да каталікоў. Пра харектар гэтага пратэсту съведчаць наступныя выказваныні Пэйсль: «Д'ябал пазбаўляе нас на-шай спадчыны, ставячы на нашым шляху каталіцызм. Усе гэтыя забабоны... імша, шанаваныні Папы разам з такімі заганамі, як забойствы, рабунак, кровазъмяшэнье не пускае нас у зямлю абяцаную». Пэйсль бачыць «руку Рыму» і ў Эўразіяze, бо каталікоў там больш, чым пратэстантаў. Ці трэба пасці гэтага дзвівіща, што ў гарах Мурн, найпрыгажэйшым кутку Ірляндый, можна пабачыць надпіс: «Съмерць усім ірляндцам!»

Уесь съвет ведае пра тэрасызм IPA. Менш вядомая дзейнасць пра-тэстанцкіх ультра. Рэгулярна на съя-та карала Біла і дзень нараджэння карапевы аранжысты ладзяць маршы праз каталіцкія кварталы, гучна абя-цаючы страліць, паліць папістаў. І гэта не бравада. Рэгулярна на каталіцкіх вулічках зьяўляюцца мэма-рыяльныя дошкі, якія нагадваюць пра ахвяраў пагромаў. Да нядыўнага часу аранжысты адмаўляліся хоць неяк зъмяніць праграму сваіх выступаў, спасылаючыся на тое, што гэта іх на-цыянальная традыція. Затое іх про-ста трасе, калі дзе-небудзь зьяўляюцца ірляндзкія трыкалёры або майкі каманды «кељты». У такіх выпадках

«добрая пратэстанты» патрабуюць, каб дамы, дзе былі зауважаныя такія праявы экстремізму, былі вызваленныя ад жыхароў. На меншае яны ня згодныя. Нельга не згадаць і пратэстанцкую «Асацыяцыю абароны Оль-

стру». Сродкі для свайг дзейнасці яна здабывае за кошт гандлю наркотыкамі. Паліцыя ў Бэлфасьце заўсёды была пратэстанцкай, таму па дапамогу каталікі вымушаныя былі звязватаца да Арміі, так яны называюць IPA.

Становішча і настроі ірляндцаў у Ольстэрі апісвае адна расейская журналістка: « Уявіце сабе, каб манголататарскае ярмо доўжылася ня дзесьсьце, а васімсот гадоў. Калі б яно прывяло да фактычнага зынікнення нашай мовы... калі б вы жылі ў гета без усялякіх надзеяў на будучыню».

Сённяна сітуацыя шмат у чым зъмянілася. Яшчэ пятнаццаць гадоў таму Ірляндцы лічыліся адсталай краінай. Цяпер гэта — «кельцкі тигр», з голасам якога нельга не лічыцца. Важным крокам наперад стала заява IPA пра разбрэсненне без папярэдніх умоваў. Ін Пэйслі пагадзіўся ўвайсьці ў адзін урад з прадстаўнікамі Шын Фэйн, а значыць IPA. Як цуд быў адзначаны наступны факт на паседжанні новага ўраду Ольстера. Заўзятыя юніяністы былі вымушаныя праслухаць прамову прадстаўніцы Шын Фэйн Барбары дэ Брун на гэльска-ірляндскай мове. Ці значыць гэта, што ў Бэлфасьце настаў мір, і белая паласа на ірляндзкім сцягу, якая азначае згоду, нарэшце набудзе рэальны зъмест? Пакажа будучыня.

Антынікаціавая рэклама: досьвед Эўразьвязу

У нашай краіне нібыта багата ўвагі надаецца сацыяльнай рэкламе, закліканай змагацца з паленем тьпуну. Але, на жаль, яна не дзе адукальна-эфекту. Цяжка ўяўіць, што бігборд з надпісам «палененне забівае» і няўязным малюнкам прымусіць курыльшчыка кінуць пачак у сметніцу. Тым больш, што бліжайшы шыкт з цыгарэтнымі брэндамі абяцае штысці цудоўнае ўжо толькі ад аднаго валодання гэтым пачкам. Нашая сацыяльная рэклама ствараеца, відаць, паводле прынцыпу «абы была». Грошы ўкладзеныя, а што эфекту нуль — дык «галоўнае не перамога, а ўдзел»?

Досьвед эўрапейскага креатыву

У Эўразьвязе распрацаваны комплекс мерапрыемстваў дзеля скарэчэння шкоды здароўю і зъмяншэння спажываньня тьпунёвых вырабаў. Існуе магутны дырэктыўна-заканадаўчы пасыл і нацыянальныя

программы, у тым ліку забарона на паленне ў грамадzkіх месцах, паступовае падвышэнне цэнаў на цыгарэты (што робіць іх эканамічна менш прывабнымі), стымулюванне работнікаў, якія ня паліць. Але Эўракамісія надае сур'ёзную ўвагу і эфектуўнасці ўзьдзеяйня сацыяльных антытунеўскіх кампаній.

Адзін з першых хадоў Эўракамісіі, які забясьпечыў зразумеласць інфармаціі аб шкодзе палення, (ён стаў ужо клясыкай) — уздзеніне нарматываў па афарменні цыгарэтных пачак. Папярэджаныні на цыгарэтных пачках займаюць ня менш за 30% прадней стонкі пачку і 40% — задний. Не заўважыць складана.

Эўракамісія таксама запатрабавала ўдакладніць маркіроўку шкодных рэчываў і рэчываў, якія выклікаюць залежнасць. Той жа надпіс аб утрыманні чаду павінен прымусіць курца лішні раз задумацца пра сваё здароўе.

Эўракамісія забараніла выкарыстоўваць тэрміны «клёгкія» і «мяккія» — тыя, што ўнушалі спажыўцам думку, нібыта адны цыгарэты менш шкодныя за іншыя.

Акрамя таго, Эўракамісія забараніла выкарыстоўваць тэрміны «лёткія» і «мяккія» — тыя, што ўнушалі спажыўцам думку, нібыта адны цыгарэты менш шкодныя за іншыя.

Далей Эўракамісія ініцыявалася стварэнні і ўхваліла фотаздымкі і малюнкі, якія варты зъмяшчаць на пачках. Гэта, напрыклад, фатаздымкі чалавека, хворага на рак горла, пачарнелых ад нікаціні лёгkіх курца, высахлы, зморшчаны яблык — як аналіг скуры курца і г.д. Досьвед быў пераняты ў Канаду — там пад уздзеяйнем шакуночных малюнкаў частка курцоў пазбавілася ад шкоднай звычкі.

Партызанская реклама і самазатухальныя цыгарэты

Але на гэтых мерах эўрапейцы не спыніліся — кожная краіна прыдумляе свае креатыўныя хады. Нядайна бэльгійская агенція LG&F распрацавала партызансскую сацыяльную кампанію супраць пасіўнага палення для Фонду рэспубліканскіх захворванняў. Улёткі ў форме

цыгарэтаў былі ўтварнітые ў паштовыя скрынкі Брусэлю. Рэкламны текст унутры цыгарэты паведамляў: «Калі вы выходзіце паліць на вуліцу, вы ратуецце жыцці людзей. Магчыма, не сваё (хаць съважае паветра яшчэ нікому не перашкаджа-ла), але жыццё сваіх блізкіх — дакладна. Альбо вашага дзіцяці. Гэта сумна, але гэта праўда — большасць ахвяраў пасіўнага палення — дзеци. Ад пнёўміі, раку і іншых рэспіраторных захвор-ванняў пакутуюць найперш самыя маленькія».

А з 2009 году Эўракамісія прала-нуе ўвесці забарону на продаж тра-дыцыйных цыгарэтаў у Эўропе і абавязаць тьпунёвія кампаніі выпуст-каць самазатухальныя цыгарэты. Калі не засцягвацца, цыгарэта будзе зату-ханаць аўтаматычна. Гэта дазволіць, паводле звестак Эўракамісіі, што-год ратаваць жыцці 2 тысічы эўра-пейцаў. Менавіта столькі чалавек гіне ад пажараў, выкліканых непатушанай цыгарэтай.

Разам з забаронай палення ў грамадzkіх месцах творчы падыход дае свае вынікі — колькасць кур-коў у Эўропе з 2003 году наўхіль-на зынікаеца прыблізна на 2-3% у год.

Турковыя хованкі

Даражэнькі гурок,
Бегаць, мо, даволі?
Дык залазь, сябручок,
Да мяне ты ў слоік!

Я у слоік не жадаю,
ад Танакі уцякаю!

Паразъбегліся гуркі
Пагуляць у хованкі.

Падлічы, колькі гуркоў схавалася ад Танакі.

ПРАВА БЫЦЬ СВАБОДНЫМ

АРГАНІЗУЕЦЦА ПАЕЗДКА НА БЕЛАРУСКІ
ФЭСТ У ЛУЦК!

22 верасня на ўкраінскім горадзе Луцк (Валынь) пройдзе фэст беларускага року «Права быць свабодным» з узделам «Нейра Дзюбель», «Крама», «Ulis», «Таварыш Маузэр», «БН», «Сыцяна» і іш. Да-ведкі: 649-08-88, fest.svabody@gmail.com Т. 622-57-20.

КАНЦЭРТЫ

Зыміцер Вайцюшкевіч

4 верасня ў клубе «Графіці» (ав. Калініна, 16) —

Аўтограф-сесія «Крамы»

З нагоды выхаду дыску «Усё жыцьцё — дзіўны сон» Ігар Варащекевіч (на фота) зь сябрамі 31 жніўня а 18:00 ладзіцца адкрыты прэс-канферэнцыю і аўтограф-сесію ў дыскарні «Містэрый гуку», што ў гандлёвым цэнтры «Рыга» (бул. Сурганава, 50). Тэлефон для даведак: 671-58-65.

сольны канцэрт Зыміцера Вайцюшке-віча. Пачатак — 19.30. Т.: 671-58-65.

«Океан Ельзи» ў Менску

31 жніўня ў Мэдысан-клубе (Ціміразева, 9) грае ўкраінскі гурт «Океан Ельзи».

Шпаркі дэнс

Музычны фэстываль «Шпаркі дэнс» пройдзе ў клубе «Стэп» (Прытыцкага, 62) з 31 жніўня да 1 верасня. Выступяць «Без Білета», «Срэбнае Вясельле», «CherryVata», «Порт Манэ» і «Гурзуф», а таксама вядомыя дыдкі.

ВЫСТАВЫ

Living With Art

У галерэі «Падземка» (пр. Незалежнасці, 43) да 1 верасня працуе выстава фатографа «НН» Андрэя Лянкевіча «Жыцьцё з мастацтвам» («Living With Art»).

Мае першыя кніжкі

1 верасня ў музэі гісторыі беларускай літаратуры а 12.30 пачнеца съвяточнае мерапрыемства, прымеркаванае да Дню ведаў «Мае першыя кніжкі».

Навінкі'2007

У Палацы мастацтва з 1 да 3 верасня пройдзе IX міжнародны фэст пэрформансу «Навінкі' 2007».

Мінск 940. Гэта твой горад!

Фотавыставай пад такой называй распаўчынае новы выставачны сезон мастацкай галерэі «Універсытэт культуры» (Кастрычніцкая пл., 1). Выстава 120 работай-преможцаў конкурсу, праведзенага творчым саюзам «Фотамастацтва» і галерэй «Універсытэт культуры».

На здымках — фотавобразы Менску. Аўтарамі работай з'яўляюцца як знакамітыя фотамастакі, так і творчая моладзь. Выстава будзе праца-ваць да 9 верасня.

У Палацы мастацтва

У Палацы мастацтва (Казло-ва, 3) да 31 жніўня працуе выстава паміцу беларускага мастака Вэн'яміна Мігеля, да 2 верасня — выставка твораў Яўгенія Каробушкіна і Уладзімера Гладкова. Таксама з 4 да 16 верасня будзе праца-ваць выставка беларускага мастака Уладзімера Ткачова. Многія ягоныя творы будуцца на аснове міталіг-ічных сюжэтў, паданынай, казак, з выкарыстаннем сымбаліяў, метафор, гіперблалаў...

Таксама з 5 да 16 верасня — вэрнісаж пэрсанальнай выставы мастака Мікалая Таранды «Край мой родны», прымеркаваны да 60-годзьдзя творцы.

Кітайская вышыўка

У галерэі «Славутыя майстры» (Камунальная ўзвядзенская, 6) да 1 верасня можна па-

бачыць вышываныя творы кітайскіх майстроў. Гэта і копіі сусветных клясыкаў жывапісу, і партрэты на за-мову, вышываныя якіх патрабуе ад-мысловай кваліфікацыі.

Скульптура і графіка Андрэя Асташова

Да 1 каstryчніка ў мас-тацкім музэі прадстаўленая твор-

часыць мастака Андрэя Асташова. Ягоны аўтарскі стыль вызначаецца ключавым словам «гульня». Персанажы і плястычных фантазій скульптара маюць не адзін мастацкі і літаратурны прататып, маюць агромністы груз візуальнай і літаратурнай «памяці». Элементы тэатру абсурду, гумар часам змрочных адценняў — таксама складнікі аўтарскага стылю.

КІНО НА ВЫХОДНЫЯ

«Сімпсаны ў кіно»

Сімпсаны ў кіно (The Simpsons Movie)

ЗША, 2007, каляровы, 87 хв.

Рэжысэр: Дэвід Сілверман

Жанр: Анимацийная камедыя для ўсёй сям'і

Адзнака: 7,5 (з 10)

Поўнамэтражная стужка Дэвіда Сілвермана, нязменнага «лётапісца» Сімпсаноў, будзе цікавая й глядачам, якія ніколі не чулі пра вілавакую сямейку сымпатычных балбесаў.

Ёсьць у мультфільме і рэалныя асобы. Бадзёры Том Хэнкс (агу-чаны Томам Хэнксам) радасна распавядае пра пэрспэктывы яд-зернага зынішчэння Спрынгфілду, гораду, дзе жывуць Сімпсаны. А вось Шварцнегера не рызык-нулі папрасіць агучыць сябе само-га. Гэта не перашкодзіла ягонаму анімацыйнаму дэйніку, прэзыдэнту ЗША паводле сюжету, заста-ваца вельмі пацешным.

Паглядзіце на экране на сямей-ку Сімпсаноў — і парадуйцеся за-свяю.

Андрэй Расінскі

Літаратурны сшытак «НН»

жнівень 2007

Наста Азарка. Мама	27
Сямён Печанко. Цароў унук	28
Уладзімер Содаль. Мірон	31
Аляксей Бацюкоў. 37 працэнтаў гетэрасэксуалаў	32
Андрэй Лянкевіч. Баба Ўладзя, якая тчэ дываны	34
Франц Сіўко. А ці цыцкі ў іх ёсьць?	36
Раман Абрамчук. Сустрэліся дзьве каровы	37
Алег Аблажэй. Праклятыя паэты	38
Айцец Аляксандар Шрамко. Нотр-Дам дэ Ўладзімер	39
Ганна Чакур. Зайважынкі	40
ErBe; Ноччу магчыма ўсё. Рэцэнзіі	41

...муж
вярнуўся з
камандзіроўкі
пасля таго, як
было
вырашана
даваць
студэнтам,
што ня маюць
інтэрнату,
6200 рублёў
кампэнсацыі.

МАЛЮНАК ТЭКСТ ЛЕПІКА УШКИНА

А ТЫ ПАДПІШЫСЯ!

Каб рэгулярна атрымліваць «Нашу Ніву»,
проста падпішыце дамову. Дэталі — старонка 25.

КУР'ЁЗ

Як па-беларуску Бангладэш?
Во такі цэлік даслалі ў Рэдакцыю
чытачы.

«НН» СТО ГАДОЎ З ВАМИ

Гледзячы на тое, да чаго дайшлі нашы браты-украінцы, чалавек пачынае верыць, што і нашы беларусы, наша родная мова, на гінучь дарма.

«Наша Ніва». №33. 1907

Наша Ніва

незалежная газэта

заснаваная ў 1906, адноўленая ў 1991
галоўныя рэдактары «Нашай Нівы»:
З.Вольскі (1906), А.Уласаў (1906—1914),
Янка Купала (1914—1915), А.Лукшевіч,
У.Знамяроўскі (1920), С.Дубавец (1991—2000).

сакратарка рэдакцыі Наста Бакшанская
шэф-рэдактар Андрэй Дынько
галоўны рэдактар Андрэй Скурко
мастакі рэдактар Сяргей Харэўскі
заснавальнік Мясцовы фонд выдання
выдавец газеты «Наша Ніва»
Прыватнае прадпрыемства
«Суродзіны»

АДРАС ДЛЯ ДОПІСАЎ:

220050, Менск, а/c 537

Tel/fax: (017) 284-73-29, 8-029-613-32-32,

8-029-707-73-29.

E-mail: nn@nn.by

On-line: www.nn.by

© НАША НІВА. Спасылка на «Нашу Ніву» абавязковая. 12 палос форматам А2, 6 друк. арк. Друкарня РУП «Віддзяленне кібларускі Дон друку». Менск, пр. Ф.Скарны, 79. Рэдакцыя не нісе адказнасць за звесткі раклімых аўвестак. Кошт свабодны. Пасведчанне аб регистрацыі прыядычнага выдання №581 ад 4 ліпеня 2002 г., выдадзеное Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь. Юрдычны адрас: 220101, г. Менск, пр. Ракасоўскага, 102-71. Р/р 3012206280014 у МГДААТ «Белінвестбанку», Менск, код 764. Наклад 2239. Газэта выдаецца 48 разоў на год. Нумар падпісаны ў друк 23.00 29.08.2007. Замова № 4718. Рэдакцыйны адрас: Ракасоўскага, 102-71.